

**T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI**

**LEYLA HANIM VE ŞEREF HANIM DİVANLARINDA TARİH
MANZUMELERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
GÖZDE DEDE TEMİZALTIN**

**DANIŞMAN
DOÇ. DR. RECEP DEMİR**

VAN-2019

KABUL VE ONAY SAYFASI

<p>Gözde DEDE TEMİZALTIN tarafından hazırlanan "Leyla Hanım ve Şeref Hanım Divanlarında Tarih Manzumeleri"adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Yüzüncü Yıl Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.</p>	
<p>Danışman: Doç. Dr. Recep DEMİR Van YYÜ Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~</p>	
<p>Üye : Dr. Öğr. Üyesi Ömer DEMİRBAĞ Van YYÜ Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~</p>	
<p>Üye : Dr. Öğr. Üyesi İsa IŞIK MAÜ Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~</p>	
<p>Yedek Üye : Dr. Öğr. Üyesi Murat ÖZTÜRK Van YYÜ Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum</p>	
<p>Yedek Üye : Dr. Öğr. Üyesi Murat KEKLİK Van YYÜ Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum</p>	
<p>Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini ve imzaların sahiplerine ait olduğunu onaylıyorum.</p> <p> Doç. Dr. Bekir KOÇLAR Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü</p>	

Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü **Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;**

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Gözde DEDE TEMİZALTIN

Yüksek Lisans Tezi

Gözde DEDE TEMİZALTIN

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

OCAK 2019

LEYLA HANIM VE ŞEREF HANIM DİVANLARINDA TARİH
MANZUMELERİ

ÖZET

Bu çalışmada ilk önce Ebcad hesabı hakkında, daha sonra Divan edebiyatı kadın şairlerimizden; Leyla Hanım ve Şeref Hanım hakkında bilgi verildi. Şairlerin divanlarında geçen tarih beyitleri şerh edilerek tarihlerin ne için yazıldığı belirtildi. Tarih beyitlerindeki harflerin ebcad hesabındaki sayısal değerleri toplanarak tarih beyitlerinin yazıldığı tarihler hesaplandı ve matbu divanda verilen tarihlerle karşılaştırıldı. Leyla Hanım ve Şeref Hanım divanlarındaki tarih beyitleri vezinlerine, beyit sayısına, yazılış amaçlarına, mahlaslarına göre tablo haline getirilip iki şairin divanlarındaki tarih metinleri tablo halinde karşılaştırıldı.

Anahtar Kelimeler: Ebcad, Leyla Hanım, Şeref Hanım, tarih düşürme.

Sayfa Adedi: 137

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Recep DEMİR

Master of Science

GÖZDE DEDE TEMİZALTIN

YÜZÜNCÜ YIL UNIVERSITY

INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

DECEMBER, 2018

**THE COUPLETS WITH DATES FROM LEYLA HANIM'S AND ŞEREF
HANIM'S DİVANS**

ABSTRACT

In this study, firstly, information was given about Abjad calculation and later on women poets of the Divan literature, Leyla Hanım and Şeref Hanım. The couplets consisting the dates in the Divans of these poets were annotated and why these dates were written was specified. The numerical values of the letters in the couplets consisting the dates were added up and the writing date of these couplets were calculated and compared with the dates given in the printed divan. Leyla Hanım and Şeref Hanım's date couplets in their divans were compared in charts and tables according to their rythms and number of couplets, writing purposes, and their pseudonyms.

Keywords: Abjad, Leyla Hanım, Şeref Hanım, date cronogram.

Number of Pages: 137

Thesis Advisor: Assoc. Dr. Recep DEMİR

İÇİNDEKİLER

ÖZET	ii
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ	v
GİRİŞ	vi
1.LEYLA HANIM'IN HAYATI VE DİVANI.....	1
2.ŞEREF HANIM'IN HAYATI VE DİVANI.....	3
3.LEYLA HANIM DİVANI'NDAKİ TARİH BEYİTLERİ.....	5
3.1.Yazılma Sebeplerine Göre Tarihler	40
3.2. Vezinlerine Göre Tarihler	40
3.3.Beyit Sayısına Göre Tarihler.....	41
3.4. Leyla Hanım Divanındaki Tarihlerin Genel Değerlendirilmesi.....	41
4.ŞEREF HANIM DİVANINDAKİ TARİH BEYİTLERİ	43
4.1.Yazılma Sebeplerine Göre Tarihler	113
4.2.Vezinlerine Göre Tarihler	114
4.3. Beyit Sayısına Göre Tarihler.....	115
4.4. Şeref Hanım Divanındaki Tarihlerin Genel Değerlendirilmesi	116
5.LEYLA HANIM VE ŞEREF HANIM DİVANLARINDAKİ TARİHLERİN KARŞILAŞTIRILMASI.....	116
5.1. Yazılma Sebeplerine Göre Tarihler	116
5.2. Vezinlerine Göre Tarihler	117
5.3. Beyit Sayısına Göre Tarihler.....	118
5.4. Mahlasın Geçtiği Tarihler	118
SONUÇ	119
KAYNAKÇA.....	122
ÖZGEÇMİŞ	124

ÖNSÖZ

Divan edebiyatı XIII. yüzyıldan başlayıp XIX. yüzyıla kadar gelişimini sürdürmüştür. Bu zaman diliminde birçok sanatçı yetişmiştir. Fuzûli, Bâkî, Nedîm, Şeyh Gâlip gibi önemli şairlerin yanında incelenmeye değer önemli kadın şairler de bulunmaktadır. Divan şiiri, kadını dışarıda bırakan Arap ve İran edebiyatlarının etkisiyle geliştiği için kadın şairler divan şiirinde çok fazla yer almaz. Buna rağmen bu geleneğin içinde yer alan başlıca kadın şairlerimiz; Zeynep Hatun (ö. 1471-74), Mihrî Hatun (ö. 1506-07), Ayşe Hubbâ Hatun (ö. 1589-90), Tûti Hatun (16. Asır), Sıdkî Hanım (1703-04), Fatma Hanım (1761-62), Ani Fatma Hanım (ö. 1710-11), Fıtnat Hanım'dır. XIX. yüzyılda kadın şairlerin sayısında artış olmuştur ve bu dönemde yetişen kadın şairlerin en önemlileri Şeref Hanım, Leyla Hanım, Âdile Sultan'dır.

Osmanlı'da yaşanan olaylara tarih düşüren kişiler vakanüvislerdir. Bunların yanı sıra o dönemde yaşayan sanatçılar da divanlarında yaşanan olaylara tarih düşürmüşlerdir.

Şairler hünelerini birçok şekilde ortaya koymaya çalışmışlardır. Bu yöntemlerden biri de tarih düşürmedir. Bizim bu çalışmayı yapmamızdaki amacımız Leyla Hanım, Şeref Hanım ve ebced hesabı hakkında yeterli bilgi verdikten sonra iki şairin divanındaki tarihleri; yazılış amaçları, nazım şekilleri ve vezinlerine göre inceleyip karşılaştırmaktır.

Beni bu tezi hazırlamaya yönlendiren ve çalışmalarımı sürdürürken yardımlarını esirgemeyen danışmanım Sayın Doç. Dr. Recep DEMİR hocama teşekkür ederim.

Gözde DEDE TEMİZALTIN

VAN- 2019

GİRİŞ

XIII. yüzyıldan XIX. yüzyılın sonlarına kadar gelişimini devam ettiren Divan edebiyatı şairleri, hünerlerini göstermek için birçok unsurdan faydalanmıştır. Bunlardan biri de tarih düşürmedir. Divanlarda mesnevi, gazel, terki-i bent, terci-i bent, kıta, rubai, tuyuğ gibi nazım şekillerinin yanı sıra tevhid, naat, münacaat, mersiye, fahriye, hicviye ve tarih nazım türlerine de yer verilmiştir.

Tarih düşürmek için ebced hesabından faydalanılır. Ebced; “Arap alfabesindeki harflerin kolaylıkla ezberlenmesi için, harflerin birleştirilmesiyle meydana getirilmiş sekiz manasız kelimenin ilkidir. Ebced, ilk kelimenin adı olduğu gibi, aynı zamanda diğer kelimelerin tümünün adıdır. Bir başka ifadeyle ebced, eski alfabeyle verilen isimdir”.¹ “Ebced alfabesindeki sekiz kelimenin ilk altısının Şuayb peygamber zamanında Medyen ülkesinde yaşamış şahların adları olduğu rivayet ediliyorsa da bu konuda kesin deliller yoktur.”² Araplarda kullanılan bu kelimelerin belli bir anlamının olmaması onların da bu kelimeleri başka kavimlerden aldığını gösteriyor. Ebced harflerinin her birinin bir sayı değeri vardır. Bu sayı değerleriyle çeşitli işlemler yapılır. “Ebced hesabı; özellikle mezar taşları ve yapı kitabelerinde çok kullanılmıştır. Bunların yanı sıra şakalar, küfürler, gizli sırlar da bu rakamlarla şifrelenmiştir.”³ Yine “sufiler bazı ayet ve hadislerden ebced hesabıyla bazı anlamlar çıkarır, işaretle anlatılan tasavvufi bilgiler olduğunu ifade ederler.”⁴ Adını aldığı alfabenin ilk kelimesinin dışındaki diğer kelimeler de şöyledir;

Hevvez, hutti, kelemen, sa’fas, karaşet, se haz, zazağ.

Ebced alfabesinin rakam değerleri;

غ	ظ	ذ	خ	ث	ت	ش	ر	ق	س	ع	ف	س	ن	م	ل	ك	ی	ط	ح	ز	و	ه	د	ج	ب	ا	
1	9	8	7	6	5	4	3	2	1	9	8	7	6	5	4	3	2	1	9	8	7	6	5	4	3	2	1
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0										
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0																		
0																											

¹İsmail Yakıt, “Türk-İslam Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme”, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2010, 25.

²İskender Pala, “Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü”, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1999, 118.

³ Pala, a.g.e., 118-119

⁴ Süleyman Uludağ, “Tasavvuf Terimleri Sözlüğü”, Kabalcı Yayıncılık, İstanbul, 2012, 114.

Ebced hesabının çeşitleri vardır, bunlar sırasıyla şöyledir:

1) Asıl Ebced Hesabı: Küçük Ebced Hesabı (Cümel-i Sağır)

Bu türe göre ebced düzeninde ilk dokuz harf 1'den 9'a, ikinci dokuz harf 10'dan 90'a, üçüncü dokuz harf 100'den 900'e kadar değerlendirilir. Geriye kalanğ (gayın) harfide 1000'i gösterir.⁵

2) En Küçük Ebced Hesabı (Cümel-i Asgar)

“Küçük ebced'deki sayılar 12'ye bölündükten sonra kalan sayı Ebced harflerine karşılıktır. Mesela mim harfinin küçük ebceddeki sayı değeri 40'tır. 40'ı 12'ye bölersek geriye 4 kalır. Bu da م harfinin en küçük ebceddeki sayı değeridir. 12'den küçük olan harfler, en küçük ebced hesabında aynen kalır. 12'den büyük olanlar hesaplanır”⁶

3) Büyük Ebced Hesabı (Cümel-i Kebir)

“Harflerin adlarının sayı değerine göre hesaplanır. Bu işlem küçük ebced hesabındaki sayılar nazarı itibara alınarak yapılır.”⁷

4) En Büyük Ebced Hesabı (Cümel-i Ekber)

“Küçük ebceddeki harflerin sayı değerlerinin Arapça adlarının toplamıyla yapılan hesaptır. İşlem yine küçük ebceddeki sayılarla yapılır.”⁸

Bu alfabede her harfin bir sayıya denk gelmesinden dolayı, herhangi bir hadisenin meydana geldiği yılı verecek şekilde bir mısra, cümle, söylemeye tarih düşürme sanatı denir. “Tarihi düşüren kişiye müverrih ya da tarihçi denir.”⁹

Edebi sanatlardan sayılan tarih düşürme; “padişahların tahta çıkmaları, tanınmış kişilerin mühim mevkilere tayinleri, şehzadelerin, sultanların, konu komşu eş dost çocuklarının doğumları, intihar edenler, boynu vurulanlar, şehit olanlar, ölüm vs. gibi ferdi olayların yanı sıra yangın, salgın hastalık, zafer ve fetihler gibi genel hadiselerle varana kadar birçok konuya düşürülür. Ayrıca cami, medrese, han, hamam, köprü, kışla, hastane vs. gibi sosyal ve kültürel bakımdan son derece önemli

---

⁵Yakıt,*a.g.e.*, 38.

⁶Yakıt,*a.g.e.*, 39-40.

⁷Yakıt,*a.g.e.*, 40.

⁸Yakıt,*a.g.e.*, 40.

⁹Yakıt,*a.g.e.*, 66.

yapılara tarih düşürüldüğü gibi sakal bırakma, hayvanların ölümü, mahalle düğünleri, biriyle alay etme vs. gibi hiç önemli olmayan şeylere de tarih düşürülmüştür.”¹⁰

Türk edebiyatında da önemli bir yere sahip olan tarih düşürme sanatı birçok sanatçı tarafından kullanılmasına rağmen ne zaman başladığı hakkında kesin bir bilgi yoktur. Ancak İstanbul’un fethiyle hızlandığı bilinmektedir.¹¹Sarı Hızır Bey Fatih devrinde yaşayan ünlü kişilerden biridir. Yakıt’ın eserinden edindiğimiz bilgiye göre tarih düşürme sanatının öncülerindendir.

Tarih düşürme sanatı altın çağını Sürûrî’yle yaşar. “Sürûrî asıl şahsiyetini tarih manzumelerinde ortaya koymuştur. Bu sahada Türk edebiyatının erişilmez bir siması olarak tanınmıştır.”¹²Oldukça hacimli olan divanının içinde 2000 tarih manzumesi vardır.

Sarı Hızır Bey’le başlayıp Sürûrî’yle altın çağını yaşayan tarih düşürme sanatına ilgi artmış ve şairler divanlarında tarihlere yer vermeye başlamıştır. “MeselaAynîDivanı’nda 600’e yakın tarih manzumesi vardır.”¹³

Bilindiği gibi XIX. yüzyıla kadar devam eden Divan edebiyatı bu tarihten itibaren yerini yavaş yavaş Tanzimat edebiyatına bırakır. Buna paralel olarak ebced hesabıyla tarih düşürme geleneği de azalır.

1 Kasım 1928’de Latin harflerinin kabulüyle yeni bir döneme giren Türkiye Cumhuriyeti Arap alfabesinde bulunan bazı seslerin kullanımına da son vermiştir. Örneğin; dad (ض), za (ذ), se (ث)gibi. Bundan ötürü her birinin ebced alfabesindeki sayı karşılığı farklı olduğundan bu yeni alfabeyle tarih düşürme unutulmaya yüz tutar,ancak eski geleneğe ilgi duyanlar bu sanatı zayıf da olsa devam ettirmişlerdir. Özellikle Tanzimat’la 1928 yılları arasında düşürülen tarihlerin birçoğu Kurtuluş Savaşı ve Atatürk üzerinedir. ¹⁴

Sanatçıların dışında halk arasında da ebced kullanılmıştır. Örneğin; doğum yılını veren harflerin bir araya gelmesiyle çıkan kelime çocuğa isim olarak konulmuştur. Mesela Mehmet Akif’in ismi babası tarafından bu şekilde konulmuştur.

---

¹⁰Yakit,*a.g.e.*,71.

¹¹Yakit,*a.g.e.*, 135.

¹²Yakit,*a.g.e.*, 217.

¹³Yakit,*a.g.e.*, 238.

¹⁴Yakit,*a.g.e.*, 292.

Hicrî 1290(1873) yılında doğan Akif'in adı Ragıyf olarak konulsa da babası vefat ettikten sonra yakınları tarafından Akif şekline dönüştürülmüştür. Yine zâyîçe (yıldızların belli bir zamandaki yerlerini, durumlarını gösteren çizelge), tılsım, muska ve vefklerin(uygun gelme, uyum) hazırlanmasında da ebcedden faydalanılmıştır.¹⁵

Türk edebiyatında tarih düşürme XIV. yüzyıldan itibaren gelişmeye başlamış, en verimli dönemini ise XVIII. yüzyılda yaşamıştır. Kanuni döneminden önce Arapça ve Farsça yazılan tarihler bu dönemde Türkçe yazılmaya başlanmıştır. Önceleri mensur tarihler yaygınken sonraları manzum şekilde tarihler kaleme alınmıştır.¹⁶ “Türk edebiyatında Ahmet Paşa, Hızır Bey, Hay’âlî Bey, Tâcî Bey, Molla Lutfî, Necâtî Bey, Taşlıcalı Yahyâ, Edirneli Nazmî, Lâmiî Çelebi, Zâtî, Âşık Çelebi, Rûhî-i Bağdâdî, Kâfzade Fâizî, Hâleti, Nev’îzâde Atâî, Zekeriyâyâde Yahyâ Efendi, Fehîm-i Kadîm, Cevrî, Nâilî-i Kadîm, Evliya Çelebi, Nâbî, Nedîm, Şeyh Galib, Enderunlu Fâzıl, Enderunlu Vâsıf, İzzet Molla, Pertev Paşa, Fâtin Efendi, Leylâ Hanım, Şeref Hanım, Zîver Paşa, Eşref Paşa, Osman Nevres, Sahafılar Şeyhizâde Esad Efendi, Senîh, Ahmet Lutfî Efendi, Şinâsi, Nâmık Kemal, Muallim Nâci, Recâizâde Mahmud Ekrem, Muallim Cûdî, Ali Emîrî Efendi, Üsküdarlı Talat gibi birçok şair tarih manzumeleri kaleme almıştır.”¹⁷

Ebced hesabı ve Türk edebiyatındaki gelişimine yer verdikten sonra tarih türleri ve formülleri hakkında bilgi verebiliriz.

- 1) Tam tarih; bir mısra ve beyitin bütün harfleri hesaba katılır.
- 2) Mu’cem /cevher/noktalı harflerle oluşturulan tarih; bir mısranın veya beytin Arap alfabesinin sadece noktalı harflerinin hesaba katılmasıyla oluşturulur. Buna cevher, mu’cem ve menkut adları da verilir. Tarih düşüren kimse bu kelimelerden birini şiirinde kullanmak suretiyle tarih düşürme türüne işaret eder.

---

¹⁵Mustafa Uzun, “Ebced Mad.”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. X , Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994, 68-70.

¹⁶Turgut Karabey, “Tarih Düşürme Mad.”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. XL, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994, 80-82.

¹⁷Turgut Karabey, “Tarih Düşürme Mad.”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. XL, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994, 80-82.

3) Muhmel/noktasız harflerle oluşturulan tarih, bir mısranın veya beytin Arap alfabesinin sadece noktasız harflerinin hesaba alınması ile elde edilir.

4) Mu'cem u muhmel; noktalı ve noktasız harflerle oluşturulan tarihtir.

5) Dü'ta tarih; bir beytin her iki mısrasındada aynı tarih bulunur. Yani iki değişik şekilde tarih düşürülür.

6) Tamiyeli tarih düşürme; bu usulde bir mısradaki Arap harflerinebcde değerlerinin toplamı bazen belirtilmek istenen tarihten noksan veya fazla olabilir. Söz konusu noksanlık veya fazlalığın bir bilmece gibi beyitten ortaya çıkması gerekir.

1.LEYLA HANIM'IN HAYATI VE DİVANI

Doğum tarihi belli olmayıp 1848 yılında vefat ettiği bilinen XIX. yüzyılın önemli kadın şairlerinden biri de Leyla Hanım'dır. İstanbul'da doğduğu bilinen Leyla Hanım'ın babası kazasker Moralizade Hamid Efendi'dir. Annesi ise Keçecizade İzzet Molla'nın ablası olan Hatice Hanım'dır. Leyla Hanım'ın iki kardeşinin olduğu kaynaklarda geçse de Divan'ında yer alan terhib-i bend'den genç yaşta ölen Halid Efendi adında bir kardeşi daha olduğu öğrenilmektedir.¹⁸

Leyla Hanım ilk ilmi ve edebi bilgilerini aile çevresinden almıştır. "anne ve baba tarafından aydın, okuyan yazan edebiyata aşina bir aile ortamı içinde yetiştiğini hayat hikayesinden ve şiirlerinden anladığımız Leyla Hanım özellikle bu çevrede kendisi için gerekli bilgileri edinmiş, belki özel hocalardan ders almış ve şartlar elverdiği ölçüde ilim ve edebiyat sohbetlerinde de bulunmuştur."¹⁹

Leyla Hanım genç yaşta evlenmiştir. Ancak evliliği bir hafta sürmüştür. Aristokrat bir aileden gelmesine rağmen maddi sıkıntılar çekmiş ve bunu da şiirlerinde sürekli dile getirmiştir.

Leyla Hanım Mevlevi tarikatına mensup bir şairdir. Hatta vefatında Galata Mevlevihanesine defnedilmiştir. Şair divanında Mevlana ve Mevlevilik konusuna birçok manzumesinde yer vermiştir.

Leyla Hanım Divanı'nın 4 yazma nüshası vardır. Divanı 4 kez de matbu olarak basılmıştır.

- 1) Divan-ı Leylâ Hanım, Bulak, 1260(1844) 43+59 sayfa.
- 2) Divan-ı Leylâ Hanım Litograf, baskı yeri ve baskı târihi yok. 110 sayfa.
- 3) Divan-ı Leylâ Hanım Takvimhâne-i Âmire Matbaası, İstanbul 1267 (1851) 111 sayfa.
- 4) Divan-ı Leylâ Hanım Vâlîde Han'ında Şirket-i İrânîyye Destgâhı, Litograf, İstanbul 1290 (1873) 118 sayfa.

¹⁸ Mehmed Arslan, *Leyla Hanım Divanı*, Kitabevi, İstanbul, 2005, 23.

¹⁹ Arslan, a.g.e., 26.

Mehmet Arslan'ın hazırlamış olduğu divandaki nazım şekilleri sırasıyla şöyledir: kaside(6), murabba(3), muhammes(5), tahmis(13), müseddes(2), tesdis(3), tesbi(1), müsemmen(1), tesmin(2), terki-i bend(8), terci-i bend(1), tarih(55), gazel(122), mütezâd(5), şarkı(21), lugaz(5), rubâ'î(23), kıt'a(7), müfredler(4).

2.ŞEREF HANIM'IN HAYATI VE DİVANI

Divan edebiyatının tarihi gelişimi boyunca kadın şairlere rastlıyoruz. 1809-1861 yılları arasında yaşayan Şeref Hanım XIX. yüzyıl kadın şairlerimizdendir.

“1224 (1809) yılında doğan Şeref Hanım, şair Mehmet Nebil Bey’in kızıdır. Doğum yeri hakkında kesin bilgi yoktur. Bir rivayete göre İstanbul’da diğer zayıf rivayete göre ise Kahire’de doğmuştur. Fakat İstanbul’da olması büyük bir ihtimaldir. Çünkü babası Mehmet Nebil Bey’in Mısır-ı Kahire Mevleviyet’ine tayin edilmesi 1818 yıllarındadır.”²⁰ Baba ve anne tarafından soylu bir aileye sahiptir.

Şeref Hanım’ın evlenip evlenmediğine dair bir bilgi yoktur. Ancak çocuklara çok düşkün olduğu şiirlerinden anlaşılmaktadır. Kızkardeşi Şerife Samiye Hanım’ın çocuklarına aşırı sevgisiyle bilinir. Yeğenlerinden Nebil Bey’e düşkünlüğünü Divan’ındaki tarihlerden anlamaktayız.

Hayatı boyunca çok şiir yazmasına rağmen gerekli ilgiyi görmediğini belirten şair bu durumdan şikâyetçidir.

Divan’ından anlaşılacağı üzere divan şiirinin hemen her nazım şeklinde ve türünde eser vermiştir.

Kullandığı nazım şekilleri, ele aldığı konuları, dil ve ifade özellikleri Şeref Hanım’a kadın şairlerimiz arasında önemli bir yer kazandırmıştır. Onun şiirlerinde yenilik bulunmamakla birlikte, eskinin başarılı bir tekrarını görüyoruz.²¹

Kadın şairler arasında önemli bir yere sahip olmasına rağmen değerinin bilinmemesinden, maddi bir karşılık alamamaktan sürekli şikâyet eder. Hayatı boyunca da maddi sıkıntı çeker.

“Şeref Hanım divan edebiyatı geleneğinden nerdeyse hiç kopmamış şiirlerinde bir kadın şair olmasına rağmen bir erkek şair gibi düşünmüş, klasik mazmunları, benzetmeleri kullanmada kendisini erkek şairlerden farklı hissetmemiştir. Öyle ki hemen bütün kadın şairlerimiz için verebileceğimiz genel bir hükümle, eğer şiirlerinin altında mahlası olmasa onu bir erkek şair sanmamız hiç de yadırganacak bir şey olmayacaktır. Çünkü şairimiz aşk konusunda kendisini divan

²⁰ Mehmet Arslan, *Şeref Hanım Divanı*, Kitabevi, İstanbul, 2002, 12.

²¹Büyük Türk Klasikleri (Şeref Hanım), Ötüken- Söğüt Yayınları, İstanbul 1988, 48.

edebiyatının sembol âşıklarından olan Mecnûn, Ferhâd ve Vâmık'la karşılaştırıyor, onlarla özdeşleştiriyor"²². Bu durum divanındaki birçok beyitte mevcuttur.

Şeref Hanım'ın divanının 1 yazma, 2 matbu nüshası vardır. Yazma nüshası; İstanbul Üniversitesi Kütüphanesindedir.

Divan'ın birinci matbu nüshası; Şeref Hanım'ın ölümünden 7 yıl sonra Matba-i Amire'de basılmıştır. İkinci baskı ise, ilk baskıdan 8 yıl sonra basılmış 3 bölümlük bir eserdir. Mehmet Arslan'ın “Şeref Hanım Divanı” adlı çalışmasına göre Divan şu nazım şekillerini içermektedir: kaside (23), tarih (122), murabba (8), muhammes (8), tahmis (17), müseddes (15), tesdis (10), müsenmen (1), terki-i bend (4), terci-i bend (1), gazel (255), müstezâd (2), şarkı (42), mesnevi (5), lugâz (4), kıta-i kebire (8), kıt'a (108), rubâ'î (4), beyit (18), matla (20).

“Şeref Hanım'dan bahseden tezkire türü eserlerin hemen hepsi onun daha çok mersiyeleriyle tanındığını çok güzel mersiyeleri olduğunu belirtirler. Şeref Hanım mersiyelerinde son derece duygusal davranmaktadır”²³.

Bu çalışmamızda Divan'daki 122 adet tarih manzumesini inceleyeceğiz.

---

²²Arslan,*a.g.e.*, 33.

²³Arslan,*a.g.e.*, 99-100.

3.LEYLA HANIM DİVANI'NDAKİ TARİH BEYİTLERİ

1) Târîh Berây-ı Tîr-Endâzî-i Şâh-ı 'Âlem (Alemlerin şahının ok atmasına binaen söylenmiş tarih)

(Mefâ'îlün, Mefâ'îlün, Mefâ'îlün, Mefâ'îlün)

Kulı Leylâ didi harf-ı mücevher ile târîhin

Yine hâkan-ı âlem dikdi taşı kahr ola a'dâ (1240)

a'dâ: Düşmanlar.

mücevher: Cevher.

Nesre çeviri: *Leyla kulı harf-i mücevherle tarihin didi, yine hakân-ı âlem taşı dikdiâ'dâ kahr ola.*

Diliçi çeviri: Leyla kulu mücevher harflerdetarihini söyledi, yine âlemlerin padişahı taşını dikti (ki) düşmanlar kahrolsun.

Mücevher kelimesi, yalnız noktalı harflerin sayılmasıyla elde edilen ebced hesabıdır. Şair birinci mısradaki harf-i mücevher ibaresini kullanmıştır. Bu da ikinci mısradaki noktalı harflerin sayılmasını istemesindedir. Şairin hayatı II. Mahmut ve Abdülmecid dönemine denk gelir. Bu manzumesinde de II. Mahmut'un ok atma olayına tarih yazmıştır.

ينه خاقان عالم ديكدى طاشى قهر اوله اعداء

1240=100+10+300+10+10+50+100+600+50+10

2) Târîh-i Vilâdet-i Atiyye Sultân (Atiyye Sultan'ın doğum tarihi)

(Mef'ûlü, Fâ'ilâtün, Mef'ûlü, Fâ'ilâtün)

Leylâ kulun yazup bu târîh-i cevherîyi

Buldı Atiyye Sultan toğdukda zîver ekvân (1239)

zîver: Süs, bezek, erkek adı.

ekvân: Alemler, dünyalar.

Nesre çeviri: *Leylâ kulun bu târîh-i cevherîyi yazup, Atiyye Sultan toğdukda ekvân zîver buldı.*

Diliçi çeviri: Atiyye Sultan doğduğunda dünyalar süslendi, Leyla kulun bu mücevher kıymetinde tarihi yazdı.

Atiyye Sultan II. Mahmud'un kızlarındandır. Şair de onun doğumuna bu tarihi yazmıştır ve yine tarih-i cevher ibaresini kullanarak yalnızca noktalı harflerin sayılmasını istemiştir.

عطيه سلطان طوغدقه زيوراكوان بولدى

$$1239=10+2+50+10+7+100+1000+50+10$$

3) Tarih-i Vilâdet-i Münîre Sultân (Münire Sultan'ın doğum tarihi)

(Mef'ûlü, Fâ'ilâtün, Mef'ûlü, Fâ'ilâtün)

Leylâ kulun ki harf-i mu'cemle yazdı târih

Toğdı Münîre Sultan memnûnı oldu âlem (1240)

Nesre çeviri: *Münîre Sultan toğdı, âlem memnûn oldu. Leylâ kulun harf-i mu'cemle târih yazdı.*

Diliçi çeviri: Münîre Sultan doğdu, bütün alem memnun oldu. Leyla kulun da noktalı harflerle tarih yazdı.

II. Mahmud'un kızlarından Münîre Sultan'ın doğumuna noktalı harflerin hesaplanmasıyla yazılmış bir tarihtir.

طوغدى منيره ساطان ممنونى اولدى عالم

$$1240=10+50+10+50+50+10+50+10+1000$$

4) Târîh-i Vilâdet-i Fâtıma Sultân (Fatıma Sultan'ın doğum tarihi)

(Mefâ'îlün, Mefâ'îlün, Mefâ'îlün, Mefâ'îlün)

Kulı Leylâ didi bu mısra'ı bin şevk ile târîh.

Münevver itdi ekvânı kudûm-ı Fâtıma Sultân (1244)

ekvân: Dünyalar.

münevver: Parlama, aydınlatılmış.

kudûm: Ayak basma.

şevk: Arzu.

Nesre çeviri: *Kudûm-ı Fâtıma Sultân ekvânı münevver itdi; Leylâ kulı bin şevk ile bu mısra'ı târîh didi.*

Diliçi çeviri: Fatma Sultan'ın (dünyaya) ayak basmasıyla dünya aydınlandı. (Bunun üzerine) Leyla kulu büyük bir arzuyla bu tarihini yazdı.

II. Mahmud'un diğer bir kızı da Fatıma Sultan'dır. Görüldüğü gibi Leyla Hanım II. Mahmud'un üç kızının doğumuna da tarih düşmüştür.

منور ایتدی اکوانی قدوم فاطمه سلطان

+5+40+9+1+80+40+10+4+100+10+50+1+6+20+1+10+4+400+10+1+200+6+50+40
1244=50+1+9+30+60

5) Târîh-i Hitân-ı Şeh-zâdegân (Şehzadelerin sünnet tarihi)

(Müstef'îlün, Müstef'îlün, Müstef'îlün, Müstef'îlün)

Şâde hurûf ile hemân târîh kıl Leylâ 'ayân

Yâd it dü-mısra'la beyân nahl-ı riyâz-ı şevketi

Kevne virüp şevk-i cedîd yâ Rab bu sâl olsun sa'îd

Şâh-zâdemiz Abdülmecîd Abdülazîz'in sünneti

nahl: Hurma ağacı.

riyâz: Bahçeler, çimenlik yerler.

şevket: Büyüklük, heybet.

kevn: Var olma.

şevk-i cedîd: Yeni, kullanılmamış.

Nesre çeviri: *Şâh-zâdemiz Abdülmecîd Abdülazîz'in sünneti şevk-i cedîd keвне virüp, yâ Rab bu sâl sa'îd olsun.*

Diliçi çeviri: Şehzademiz Abdülmecid ve Abdülaziz'in sünneti yeniliklerle oldu, Allahım bu yılı mutlu kıl.

Şair bu beyitinde; II. Mahmud'un şehzadeleri olan Abdülmecid ve Abdülaziz'in sünnet merasimlerine tarih düşürmüştür. Sade huruf ibaresi noktasız harflerin hesabıyla tarih düşürüldüğüne dikkat çeker.

كونه وروب شوق جديد يا راب بو صال السون سعيد

شاه زادهمز عبدل مجيد عبدل عزيزگ سننتى

+1+4+70+60+6+60+30+1+30+1+10+6+1+200+1+4+4+6+6+200+6+5+6+20

1265=20+10+60+70+30+4+70+4+40+30+4+70+40+5+4+1+5

6) Târîh-i İzdivâc-ı Dâmâd-ı Şehriyârî (Padişahın damadının düğün tarihi)

(Mefâ'îlün, Mefâ'îlün, Mefâ'îlün, Mefâ'îlün)

Nola gül-gonca-veş açılsa Leylâ tâm târîhim

Becâdır sıhr-i sultân-ı zamân oldu Sa'îd Paşa

gül-gonca: Gül tomurcuğu.

veş: Gibi.

becâ: Yerinde, uydu.

sıhr: Akrabadan olan kimse.

Nesre çeviri: *Sa'îd Paşa sıhr-i sultân-ı zamân oldu. Nola Leylâ tâm târîhim gül-gonca-veş açılsa, becâdır.*

Diliçi çeviri: Said Paşa zamanın sultanına akraba oldu. Leyla'nın tam tarihi gül tomurcuğu gibi açılma yerindedir.

Said Paşa, II. Mahmud'un kızı olan Mihrimah Sultan'ın eşidir. Bu tarihte de onların izdivacına yer verir. Tam tarihle yazdığını önceki mısradaki belirtmiştir. Tam tarihi ebced hesabına göre; tarih mısrasının bütün harflerinin toplanmasına göre hesaplanır.

بجادر صحرسطان زامان اولدى سعيد پاشا

60+10+4+30+6+1+50+1+40+1+7+50+1+9+30+60+20+5+90+200+4+1+3+2
1253=1+300+1+2+4+10+70+

7) Târîh-i Cülûs-ı Abdü'l-Mecîd Hân Dâme Mâ-Dâme'l-Melevân (Gece ve gündüz boyunca devam eden Abdül Mecid Han'ın tahta çıkma tarihi)

(Fâ' ilâtün, Fâ' ilâtün, Fâ' ilâtün, Fâ' ilün)

Söyledi Leylâ kulu cevher gibi târîhini

İtdi Hak Abdü'l-Mecîd Hân'ı imâmü'l-müslimîn

Nesre çeviri: *Hak Abdü'l-Mecîd Hân'ı imâmü'l-müslimîn itdi, Leylâ kulu cevher gibi târîhini söyledi.*

Diliçi çeviri: Hak Abdülmecid Hanı Müslümanların imamı (halifesi) yaptı. Leyla da bunun üzerine tarihini yazdı.

Leyla Hanım noktalı harflerle yazdığı bu tarihinde dönemin padişahı Abdülmecid'in halife olmasına değinmiştir. Noktalı harflerle yazıldığını ilk mısradaki kullandığı “cevher” kelimesinden anlıyoruz. Abdülmecid Han 1839 yılında tahta çıkmıştır, bu tarihi Hicri takvime dönüştürdüğümüzde 1245 tarihini gösterir.

ابتدى حاق عبدالمجيد خانى امام المسلمين

1245=50+10+50+600+10+3+2+100+10+400+10

8) Dîġer (Târîh-i Cûlûs-ı Abdü'l Mecîd Hân) (Abdül Mecid Han'ın tahta çıkma tarihi)

(Müstef'îlün, Müstef'îlün, Müstef'îlün, Müstef'îlün)

Cevherle Leylâ bendesi zeyn eyledi târîhini

İtsün hümâyûn devrini 'Abdü'l-Mecîd Hân'ın ilâh

bende: Köle.

zeyn: Sûs, bezek.

hümâyûn: Mübarek, kutlu.

Nesre çeviri: Leylâ bendesi cevherle zeyn eyledi târîhini, ilâh Abdü'l Mecîd Hânın devrini hümâyûn etsin.

Diliçi çeviri: Leyla kölesi cevherle tarihini süsledi, Allah Abdü'l Mecid Hanın devrini mübarek etsin.

Bir önceki tarih gibi Sultan Abdülmecid'in tahta çıkışının üzerine noktalı harflerin hesaplanmasıyla yazılmış bir tarihtir.

اتسون هومايون دوريني عبد المجيد خانگ اله

1245=10+50+600+10+3+2+50+10+50+10+50+400

9) Târîh-i Vezir-i Azam Şoden-i Gâlib Paşa (Galip paşa'nın vezir-i azam olma tarihi)

(Mefâ'îlün, Mefâ'îlün, Mefâ'îlün, Mefâ'îlün)

Didi harf-i mücevher ile Leylâ tâm târihin

Takındı mühr-i sultânı vezir-i Gâlibü'l-a'da (1239)

Nesre çeviri: Mühr-i sultânı vezir-i Galibü'l-a'da takındı, Leylâ harf-i mücevher ile tâm târihin didi.

Diliçi çeviri: Sultanın mührüyle düşmana gâlib gelen Gâlib Paşa vezir oldu, Leylâ da bunun üzerine mücevher harflerle tarihini söyledi.

Galip Paşa'nın vezir olması üzerine yalnız noktalı harflerin sayılmasıyla elde edilen bir tarihtir. Galip Paşa II. Mahmud döneminde vezir-i azamlık görevine getirilmiştir.²⁴ Beyitte Gâlib sözcüğü hem isme hem de manaya delalet etmektedir. Şair burada tevriye sanatından faydalanmıştır.

²⁴ İsmail Hami Danişmend, *Osmanlı Devlet Erkânı*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1971, 73.

طاقندی موهر سولطانی وزیر غالب العادا

1239=2+10+1000+10+7+50+10+50+100

10) Târîh-i V‘âlî-i Edirne (Edirne Valiliği görevine getirilme tarihi)

(Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilün)

Bendesî Leylâ didi tebrîk idüp târîhini

Mustafâ Pâşâ ile câh-ı Edirne buldı şân

câh: İtibar, makam.

bende: Köle.

Nesre çeviri: *Mustafa Pâşâ ile câh-ı Edirne şân buldı. Bendesi Leylâ tebrîk idüp târîhini didi.*

Diliçi çeviri: Mustafa Paşa ile Edirne makamı şanına kavuştu, Leyla kölesi tebrîk edip tarihini söyledi.

Şair bu tarihte Edirne Valiliği görevine atanan Mustafa Paşa'ya tarih yazmıştır. Burada adı geçen vali Mustafa Nuri Paşa'dır.

مصطفى پاشا ایله جاه ادرنه بولدی شان

30+6+2+5+50+200+4+1+5+1+3+5+30+10+1+1+300+1+2+10+80+9+90+40

1251=50+1+300+10+4+

11) Târîh-i Def‘a-i Sâlis-i Meşîhat-ı İslâmiyye Mekkî-zâde (Üçüncü kez şeyhülislamlığa getirilme tarihi)

(Mefâ‘ilün, Mefâ‘ilün, Mefâ‘ilün, Mefâ‘ilün)

Kadîmî bendesi Leylâ didi târîh-i tebrîkin

Yine ‘Âsım Efendi müjde kim zîb-i fetâvâdır

fetâvâ: Müftünün verdiği şer‘î cevaplar.

zîb: Süs, bezek.

Nesre çeviri: *Müjde kim yine ‘Âsım Efendi zîb-i fetâvâdır, kadîmî bendesi Leylâ târîh-i tebrîkin dedi.*

Diliçi çeviri: Müjdeler olsun ki Asım Efendi fetva makamının süsü oldu, kadim kölesi Leyla tebrîk tarihini söyledi.

“Mekkizade Mustafa Asım Efendi II. Mahmud ve Abdülmecid döneminin şeyhülislamıdır”.²⁵ Şair bu tarihinde üçüncü kez şeyhülislam oluşuna tarih söylemiştir. Divanda tarihin yazıldığı tarih belirtilmemiştir ancak incelediğimiz kaynakta Asım Efendi’nin göreve getirilme tarihi 8 Şubat 1248’dir.²⁶ Bütün harflerin sayısal değerleri yazılmasına rağmen bulduğumuz tarihle uyuşmamaktadır.

ينه عاصم افندی مژده کیم زیب فتاوا در

80+2+10+7+40+10+20+5+4+7+40+10+4+50+80+1+40+90+1+70+5+50+10

1247=200+4+1+5+1+400+

12) Târîh-i V’Âlî-i Aydın (Aydın Valili’ğine getirilme tarihi)

(Fe‘ilâtün, Fe‘ilâtün, Fe‘ilün)

İki mısra ile itdim tebrik

Beyt-i târîhin idince imlâ

Aydını eyledi pür-zîb bu sâl

Yümn ü ikbâl ile Tâhir Pâşâ(1254)

yümn: Uğur, bereket.

ikbâl: Baht, talih.

Nesre çeviri: *Beyt-i târîhin imlâ idince iki mısra ile tebrik itdim, bu sâl Tâhir Pâşâ yümn ü ikbâl ile Aydını pür- zîb eyledi.*

Diliçi çeviri: İki mısrayla ben de tebrik etdim ki bu sene Tahir Paşa talihinin uğruyla Aydın’ı süsledi.

II. Mahmud döneminde Aydın Valisi Tahir Paşa’nın göreve getirilmesi üzerine yazılmış bir tarihtir.

آیدینی ایلدی پر زیب بو سال

یمن و اقبال اله طاهر پاشا

²⁵Mehmetİpşirli, “Mustafa Asım Efendi (Mekkizade)” *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, Yapı Kredi Yay. C. 2, İstanbul, 1999, 288.

²⁶İsmail Hami Danişmend, *Osmanlı Devlet Erkânı*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1971, 153.

40+10+30+1+60+7+2+2+10+7+200+2+10+4+30+10+1+10+50+10+4+10+1
1254=1+300+1+2+200+5+1+9+5+30+1+30+1+2+100+1+6+50+

13) Târîh-i Vilâdet-i Refî'a Sultân (Refia Sultan'ın doğum tarihi)

(Fe'îlâtün, Fe'îlâtün, Fe'îlâtün, fe'îlün)

Kulı Leylâ didi hakkâ ki bir a'lâ târîh
Sa'd ola zînet-i mehd oldı Refî'â Sultân

sa'd: Kutlu.

zînet-i mehd: Beşiğin süsü.

Nesre çeviri: *Sa'd ola Refî'â Sultân zînet-i mehd oldı. Hakkâ ki Leylâ kulı bir a'lâ târîh didi.*

Diliçi çeviri: Kutlu olsun ki Refia Sultan beşiğin süsü oldu. Leyla kulu da (bunun üzerine) güzel bir tarih söyledi.

Refia Sultan, Sultan Abdülmecid'in kızıdır. Leyla Hanım da onun doğumu üzerine bu tarihi kaleme almıştır.

سعد اوله زينت مهد اولدى رفيعا سولطان

+10+80+200+10+4+30+6+1+4+5+40+400+50+10+7+5+30+6+1+4+70+60

1260=50+1+9+30+6+60+1+70

Mehmet Arslan'ın eserinde beyitin yazıldığı tarihe yer verilmemiştir. Tarih hesaplamalarında beyitte herhangi bir işaret yoksa tam tarih olarak kabul edilir ve bu sonuca göre Refi'a Sultan'ın doğum tarihi 1260'tır.

14)Târîh-i Def'a-i Sâniye Rûm İli Berây-ı Halîl Paşa-zâde Arif Begefendi Arif Beyefendi'nin üçüncü kez Rumeli kazaskerliğine getirilme tarihi)

(Mefâ'îlün, Mefâ'îlün, Mefâ'îlün, Mefâ'îlün)

Bu târîhimle tebşir itdi Leylâ ehl-i irfâna

Yine sad müjde geldi sadr-ı Rûm'a 'Arif-i billâh (1242)

tebşir: Müjde.

Nesre çeviri: *Yine sad müjde, sadr-ı Rûm'a 'Arif-i billâh geldi, Leylâ bu târîhimle ehl-i irfâna tebşir itdi.*

Diliçi çeviri: Yine yüzlerce müjdeyle Rumeli kazaskerliğine Arif Bey geldi, Leyla bu tarihiyle ilim ehline müjdeledi.

Kazasker; Osmanlı devletinde dini-ilmi-kazai en yüksek rütbedir.²⁷Şair dönemin Rumeli kazaskeri olarak üçüncü kez görevlendirilen Halilpaşazade Arif Bey'e ithafen tarihini yazmıştır

ينه صد مزده كلى صدر رومه عارف بالله

+1+70+5+40+6+200+200+4+90+10+4+30+20+5+4+7+40+4+90+5+50+10

1242=5+30+30+1+2+80+200

15)Târîh-i Sadâret-i Rûm İli Berây-ı Nakîbü'l-Eşrâf Sıddîk Begefendi (Soy kütüklerini koruyan Sıddîk Beyefendi'nin Rum kazaskerliğine getirilme tarihi)

(Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilün)

Bendesı Leylâ didi tebrik idüp târîhini

Câh-ı sadr-ı Rûm'a lâyıktır nakîb ikbâl ile (1241)

câh: İtibar, makam, mevki.

nakîb: Bir kavim veya kabilenin reisi.

Nesre çeviri: *Câh-ı sadr-ı Rûm'anakîb ikbâl ile lâyıktır, bendesi Leylâ tebrik idüp târîhini didi.*

Diliçi çeviri: Rum kazaskerliği makamına nakibüleşrafla layıktır, kölesi Leyla tebrik ederek tarihini söyledi.

Osmanlı devletinde seyyid ve şeriflerin soy kütüklerini tutan ve bunları koruyan devlet görevlilerine nakibüleşraf denir.²⁸ Sıddîk Beyefendi'nin bu göreve getirilmesi üzerine tarih düşürülmüştür.

جاه صدر رومه لايقدر نقيب اقبال ايله

+1+2+10+100+50+200+4+100+10+1+30+5+40+6+200+200+4+90+5+1+3

1241=5+30+10+1+30+1+2+100

²⁷, Yılmaz Öztuna, *Büyük Tarih Ansiklopedisi*, "Kazasker Mad", Bateş Yayınları, Ankara, 1992, 370.

²⁸ Hasan Yüksel, Fatih Köksal, "Osmanlı Toplumunda Sâdât-ı Kirâm ve Nakibüleşrâflar, Ahmet Rif'at Devhatü'n- Nukabâ", Dilek Matbaası, Sivas, 1998,22.

16)Târîh-i Sadâret-i Rûm İli Berây-ı Yahyâ Beg Hafîd-i Pîrî-zâde (Yahya Bey'in Rumeli kazaskerliğine getirilme tarihi)

(Fâ' ilâtün, Fâ' ilâtün, Fâ' ilâtün, Fâ' ilün)

Nâsa tebşîr eyleyûp Leylâ didi târîhini
'Add idüp harf-i mücevherle dü-mısrâ hemân

İlm ile iclâl ile geldi Hudâ meymûn ide
Câh-ı sadr-ı Rûm'a Yahyâ Beg Efendi virdi şân(1238)

nâsa: İnsanlar, halk.

'add: Saymak.

hemân: Hemen

iclâl: İkrâm, kudret, kuvvet.

meymûn: Uğurlu, bereketli.

Nesre çeviri: *Leylâ, dü-mısrâ harf-i mücevherle hemân add idüp nâsa tebşîr eyleyûp târîhini didi. Cah-ı sadr-ı Rûma Yahyâ Beg Efendi ilm ile iclâl ile geldi virdi şân, Hudâ meymûn ide.*

Diliçi çeviri: Leyla iki mısrasını mücevher harfle hemen saydı(ve) halka müjdeleyerek tarihini söyledi. Rumeli kazaskerliğine Yahya Bey ilim ve kuvvetle geldi, Allah uğurlu kılsın.

Rumeli kazaskerliğine tayin edilen Yahya Bey'in görevlendirilmesi üzerine noktalı harflerle yazılmış bir tarihtir.

علم له اجلال ايله كلدى خدا ميمون ايده

جاه صدر رومه يحييا بك افندى ويردى شان

1238=50+300+10+10+10+50+80+2+10+10+3+10+10+50+10+600+10+10+3

17)Târîh-i Sadâret-i Anadolu Berây-ı Rahmî Beg (Rahmi Bey'in Anadolu kazaskerliğine getirilme tarihi)

(Mefâ 'ilün, Mefâ 'ilün, Mefâ 'ilün, Mefâ 'ilün)

Didim teşrîfine tebrik idüp Leylâbu târîhi

Anatol sadrı müjde yümn ile Rahmî Bege şâyân (1239)

şâyân: Yaraşır.

yümn: Uğur, bereket.

Nesre çeviri: *Müjde, Anatol sadrı yümn ile Rahmî Bege şâyân(dır); Leylâ, teşrîfine tebrik idüp bu târîhini didim.*

Diliçi çeviri: Müjde, Anadolu kazaskerliğine uğurla getirilen Rahmi Bey'e yaraşır, Leyla (onun) gelişini tebrik edip bu tarihi dedi.

Anadolu kazaskerliğine atanan Rahmi Bey için yazılmış bir tarihtir.

Anadolu kazaskerliği, Rumeli kazaskerliğine atanmadan önce atılan makamdır.²⁹

انطول صدرى مژده يمينيله رحىمى بکه شاپيان

+40+8+200+5+30+10+50+40+10+5+4+7+40+10+200+4+90+30+6+9+50+1

1239=50+1+10+1+300+5+20+2+10

18)Târîh-i Şeyhu'l-İslâmî Kadızâde Tâhir Efendi (Tahir Efendi'nin şeyhülislamlık görevine getirilme tarihi)

(Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün)

Gelüp bir bendesi Leylâ'ya tebşîr itdi târîhin

Becâ Tâhir Efendi geydi müjde ferve-i iftâ (1241)

becâ: Yerinde, uygun.

ferve: Kürk.

iftâ: Fetva verme.

Nesre çeviri: *Müjde Tâhir Efendi ferve-i iftâ giydi, bir bendesi gelüp Leyla'ya tarihiyle tebşîr itdi.*

Diliçi çeviri: Müjdeler olsun ki Tahir Efendi fetva kürkünü giydi, kölesi olan Leyla da tarih yazarak bu olayı müjdeledi.

Şeyhülislam; islamın şeyhi, büyüğü, kıdemlisi, yaşlısıdır. Sadrazamdan sonra gelen ikinci büyük devlet görevlisidir.³⁰

Dönemin şeyhülislamı olarak atanan Tahir Efendi'nin göreve gelmesi üzerine yazılmış bir tarihtir. Tahir Efendi Osmanlı Devlet'inin yüz dördüncü şeyhülislamıdır.

²⁹ Öztuna, (a.g.e), 370.

³⁰ Öztuna ,(a.g.e.), “Şeyhülislam maddesi” , 653.

II. Mahmud döneminde şeyhülislamlık görevine getirilmiştir ve özellikle yeniçeri ocağının kaldırılması üzerine çıkardığı fetva üzerine dönemin padişahı tarafından ödüllendirilmiştir.³¹

بجا طاهر افندی کیدی مزده فروه افتا

5+6+200+80+5+4+7+40+10+4+10+20+10+4+50+80+1+200+5+1+9+1+3+2

1239=1+400+80+1+

Beyit incelendiğinde yine herhangi bir tarih hesaplama çeşidine rastlanılmamaktadır, bu durumda beyiti oluşturan harflerin tamamı toplanarak hesaplama yapılır bu hesaplama sonucu 1239 çıkmıştır.

19)Târîh-i Sarây-ı Hazret-i Şehriyârî Der-Sâhil-i Beglerbegi (Beylerbeyi Sarayı'nın yapılma tarihi)

(Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün)

Didi mesrûr olup Leylâ kulu târîh-i itmâmın

Aceb ra'nâ bu mesrûriyye mes'ûd eyleye Mevlâ

itmâm: Tamamlama.

ra'nâ: Güzel, latif.

mesrûriye: Sevinme.

Nesre çeviri: *Bu mesrûriyye acep ra'na Mevlâ mes'ûd eyleye. Leylâ kulu mesrûr olup târîh-i itmâmın didi.*

Diliçi çeviri: Bu sevinçle acayip güzeli Mevla mesud etsin. Leyla kulu da sevinciyle bu tam tarihini dedi.

1734'te I. Sultan Mahmud İstavraz Kasrı'nın yerine Ferahfezâ Kasrını yaptırdı. Biraz kuzeyine de annesi için Şevk-Âbad kasrını inşa ettirdi. Zamanla bu iki kasır harab oldu. II. Sultan Mahmud İstavraz Sahil Sarayı'nı yaptırdı. Halk bu saraya "Beylerbeyi Sarayı" demeye başladı ve bu ad yerleşti. II. Mahmud ve oğlu I. Abdülmecid bu sarayda uzun süre oturdu.³² Leyla Hanım bu sarayın inşasına tarih düşmüştür.

عجب رعنا بو مسروريه مسعود ايلييه مولا

³¹Altınsu, Abdülkadir, *Osmanlı Şeyhülislamları*, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1972, 186.

³² Öztuna, Yılmaz, *a.g.e.*, 111.

6+70+60+40+5+10+10+200+6+200+60+40+6+2+1+50+70+200+2+3+1+70
1238=1+30+6+40+5+10+30+10+1+4+

20)Târîh-i Muvakkit-hâne-i Câmi'i Sultân Ahmed (Sultan Ahmed Cami'nin muvakkithanesinin yapılma tarihi)

(Müstef' ilün, Müstef' ilün, Müstef' ilün, Müstef' ilün)

Leylâ bu târîhim güzel cevherle yazılsa mahal

Mîkât-gâh-ı bî-bedel yaptı şehen-şâh-ı zamân

mîkât: Bir iş için belirtilen vakit.

şehen-şâh: Padişahların padişahı.

Nesre çeviri: *Şehen-şâh-ı zamân mîkât-gâh-ı bî bedel yaptı. Leylâ bu târîhim güzel cevherle yazılsa mahal.*

Diliçi çeviri: Padişahlar padişahı, muvakkithaneyi eşsiz yaptı. Leyla da bu tarihini güzel cevherle yazdı.

Yine sadece noktalı harflerin sayılmasıyla yazılmış bir tarihtir. Sultan Ahmed Camisi I. Ahmed döneminde yaptırılmıştır. Ancak bunun muvakkithane ve çeşmesi sultan II. Mahmud döneminde eklenmiştir. Şair de bu duruma tarih düşürmüştür.

میقاتکاه بی بدل یابدی شاهنشاه زمان

1244=50+7+1+300+50+300+2+10+2+10+2+400+100+10

21) Târîh-i Vilâdet-i Na'îme Sultân (Naime Sultan'ın doğum tarihi)

(Fe' ilâtün, Fe' ilâtün, Fe' ilün)

Didi kem-ter kulı Leylâ târîh

İki mısra'la itdikde beyan

Yümn ile revnak-ı gehvâre olup

Geldi ekvâna Na'îme Sultân

kem-ter: İtibarsız, aşağı.

yümn: Uğur.

revnâk: Güzellik, parlaklık.

gehvâr: Beşik.

ekvân: Dünyalar, varlıklar.

Nesre çeviri: *İki mısra'la beyan itdikde kem-ter kulu Leylâ târîh didi. Na'îme Sultân yümn ilerevna-ı gehvâre olup ekvâna geldi.*

Diliçi çeviri: İki mısraya beyan edip, değersiz kulu Leyla tarihini söyledi. Naime Sultan uğurla, beşiğin süsü olup dünyaya geldi.

Naime Sultan I. Abdülmecid'in kızıdır. Saraya yakın bir kişi olarak bilinen Leyla Hanım onun doğumu üzerine bu tarihi yazmıştır.

يمن ايله رونق كهواره اولوپ

كلدى اكوانا نعيمه سلطان

+2+6+30+6+1+5+200+1+6+5+20+100+50+6+200+5+30+10+1+50+40+10

1249=50+1+9+30+60+5+40+10+70+50+1+50+1+6+20+1+10+4+30+20

22) Târîh-i Ferîk-i Sa'îd Paşa Necl-i Ercemend-i V'Âlî-i Mısır Mehmed Alî Paşa (Mısır Vali'si Mehmet Ali Paşa'nın oğlu Said Paşa'nın asker olmasına tarih düşülmüştür.)

(Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün)

Didim tebşîr idüp dünyâya Leylâ tam târîhin

Bu sâl 'izz ile yümn ile ferîk oldu Saîd Pâşâ

sâl: Yıl.

yümn: Uğur.

ferîk: Asker.

tebşîr: Müjde verme.

Nesre çeviri: *Leylâ tam târîhin dünyâya tebşîr idüp didim, Saîd Pâşâ bu sâl 'izz ile yümn ile ferîk oldu.*

Diliçi çeviri: Leyla tam tarihiyle dünyaya müjdeleyip dedi, Said Paşa bu sene izzet ve müjdeyle kolordu komutanı oldu.

Mehmed Ali Paşa 1799'da yedek teymen olarak Mısır'a 30 yaşında ayak basan bir Türk'tür. 1805'te Mısır Valisi olmuştur.³³ Said Paşa da Mehmet Ali Paşa'nın oğludur. Babası öldükten sonra Mısır valisi olarak tayin edilmiştir.

³³ Öztuna, Yılmaz, *a.g.e.*, 365.

Leyla Hanım da tam tarihle yazdığını belirttiği bu manzumede bu olaya dikkat çekmiştir.

بو سال عز ايله يمن ايله فريق اولدى سعيد پاشا

100+10+200+80+5+30+10+1+50+40+10+5+30+10+1+7+70+30+1+60+6+2
1257=1+300+1+2+4+10+70+60+10+4+30+6+1+

23) Târîh-i Def'a-i Sâniye-i Rûm ili Berây-ı Yahyâ Begfendi (Yahya Bey'in ikinci kez Rumeli kazaskerliği görevine getirilme tarihi)

(Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün)

Bu vâlâ mısra'ı hâtif didi teşrîfine târîh

Sezâdır yine sadru'r-Rûm'a Yahyâ Beg mübârek-bâd(1244)

vâlâ: Yüksek, yüce.

hâtif: Gayipten ses veren.

sezâ: Yakışır.

sadr-ı Rûm: Rumeli kazaskerliği.

mübârek bâd: Mübarek, kutlu olsun.

Nesre çeviri: *Hâtif bu vâlâ mısra'ı teşrîfine tarih dedi, yine sadru'r-Rum'a Yahya Beg mübârek-bâd sezâdır*

Diliçi çeviri: Bu yüce mısrayı onun teşrifine hatif (gayipten ses veren) tarihini dedi. Yahya Bey'in yine Rumeli kazaskerliği mübarek olsun, yakışır.

Dönemin önemli görevlerinden olan Rumeli kazaskerliğine ikinci kez getirilen Yahya Bey için yazılmıştır.

سزادر بينه صدر الرومه يحيا بك مبارك باد

+1+10+8+10+5+40+6+200+30+1+200+4+90+5+50+10+10+200+4+1+7+60
1244=4+1+2+20+200+1+2+40+20+2

24) Târîh-i Sadâret-i Anadolu Berây-ı Hamdullâh Efendi (Hamdullah Efendi'nin Anadolu kazaskerliğine getirilme tarihi)

(Fâ 'ilâtün, Fâ 'ilâtün, Fâ 'ilâtün, Fâ 'ilün)

Sevk-i teşrîfiyle iki mısra'ı bu beytimin

Nasbına tarih düşdi böyle hayr-i fâl ile

Geçdi sadr-ı Anatolı'ya ide Mevlâ sa'îd

Müjde Hamdullâh Efendi 'izz ile iclâl ile (1244)

nasb: Göreve getirilme.

hayr-ı fâl: İyi hal, uğur.

Nesre çeviri: *Sevk-i teşrîfiyle bu beytimin iki mısra'ı böyle hayr-ı fal ile nasbına tarih düşdi. Müjde Hamdullâh Efendi 'izz ile iclâl ile sadr-ı Anatolı'ya geçdi Mevlâ sa'îd ide.*

Diliçi çeviri: (Hamdullah Efendinin) teşrif etmesiyle bu beytimin ilk mısrasına, böyle iyi halle göreve getirilmesine tarih düştü. Müjdeler olsun Hamdullah Efendi şerefle Anadolu kazaskerliğine geçti, Allah hayırlı kılsın.

Osmanlı devletinde bulunan iki önemli kazaskerlik makamı vardır. Anadolu ve Rumeli kazaskerliği şair Anadolu kazaskerliğine getirilen Hamdullah Efendi için tarih düşmüştür.

كچدی صدر اناطولیا ایده مولی سعید

مژده حمدالله افندی عز ایله اجلال ایله

+3+1+5+30+10+1+7+70+10+4+50+80+1+5+30+30+1+4+40+8+5+4+7+40

4+10+1+1+10+10+30+6+9+1+50+1+200+4+90+10+4+3+20+5+30+10+1+30+1+30

1244=4+10+70+60+10+30+6+40+5+

25) Târîh-i Sadâret-i Rûm İli Berây-ı Rahmî Beg (Rahmi Bey'in Rumeli kazaskerliğine getirilme tarihi)

(Fâ 'ilâtün, Fâ 'ilâtün, Fâ 'ilâtün, Fâ 'ilün)

Bendesı Leylâ didi tebrîk idüp târîh-i tâm

Câh-ı Sadr-ı Rûm'a Rahmî Begefendimiz revâ (1243)

bende: Köle.

câh: İtibar, makam.

sadr-ı Rûm: Rumeli kazaskeri.

revâ: Yakışır.

Nesre çeviri: *Câh-ı Sadr-ı Rûm'a Rahmî Begefendimiz revâdır, bendesi Leylâ tebrîk idüp târîh-i tâm didi.*

Diliçi çeviri: Rahmi Begefendimiz Rumeli kazaskerliği makamına yaraşır.
Kölesi (olan) Leyla tebrik edip tam tarihini söyledi

Şairler tam tarih söyleyeceklerse bunları bir önceki mısradaki belli ederler.
Leyla Hanım da söyleyeceği tarihi bir önceki mısradaki belli etmiştir. Rumeli kazaskerliği görevine getirilen Rahmi Bey için yazılmış bir tarihtir.

جاه صدر رومه رحمی بکافندمیزروا

+4+50+80+1+20+2+10+40+8+200+5+40+6+200+10+200+4+90+10+5+1+3

1243=1+6+200+7+40

26) Târîh-i Lihye Berây-ı Mîr-i Müşârün-ileyh (Rumeli kazaskeri Yahya Bey'in oğlu İsmet Bey'in sakal bırakma tarihi)

(Fâ 'ilâtün, Fâ 'ilâtün, Fâ 'ilâtün, Fâ 'ilün)

Yazılsun vecne-i hûra hat-ı târîh-i cevher-dâr

Sefîd ide Hudâ irsâl kıldı lihye Mîr 'İsmet (1240)

müşârün- ileyh: Kendisine işaret olunan. Tanzimattan sonra, bahsedilen en yüksek rütbe için kullanılır.

vecne: Yanak yumrusu, elmacık

irsâl: Gönderme, yollama

sefid: Beyaz

Nesre çeviri: *Vecne-i hûra hat-ı târîh-i cevher-dâr yazılsun, sefid ide huda irsâl kıldı lihye Mîr 'İsmet.*

Diliçi çeviri: Hurinin elmacık kemiğine hatt-ı tarih-i cevherdar yazılsın, Allah gönderdi Mir İsmet sakal bıraktı, Allah beyazlamasını nasip etsin.

Tarih mentninin bütününe bakıldığında Yahya Bey'in Rumeli kazaskeri olduğunu görüyoruz. Leyla Hanım saygı duyduğu Yahya Bey'in oğullarından İsmet Bey'in sakal bırakması üzerine noktalı harflerin sayılmasıyla yazılan bir tarih kaleme almıştır. Bunu da ilk mısradaki kullanılan cevher-dar kelimesinden anlıyoruz.

سفيد ايده خداارسال قيلدى لحيه مير عصمت

1240=400+10+10+10+10+100+600+10+10+80

27) Târîh-i Ser-Çavûşân Şoden-i Necîb Efendi (Necip Efendi'nin başçavuş olma tarihi)

(Müstef 'ilün, Müstef 'ilün, Müstef 'ilün, Müstef 'ilün)

Tebrikine harf-i mücevherlerle didim târîhini

Çâvuşbaşıoldı Necîb Efendi kevne virdi şân

kevn: Dünya.

Nesre çeviri: *Necîp Efendi Çavuşbaşı oldu kevne şân virdi tebrikine harf-i mücevherlerle târîhini didim.*

Diliçi çeviri: Necip Efendi çavuşbaşı olarak dünyaya şân getirdi, harf-i mücevherle tebrik için tarihini söyledim.

Necip Efendi'nin başçavuş olması üzerine yine noktalı harflerin sayılmasıyla yazılan bir tarih beytidir.

جاوشباشی اولدی نجیب افندی کونه ویردی شان

1250=50+300+10+10+10+50+10+50+80+10+2+10+3+50+10+300+2+300+3

28) Târîh-i Vilâdet-i Necl-i Mevlevî Mehemmed Efendi (Mevlevi Mehemmed Efendi'nin oğlunun doğum tarihi)

(Fâ' ilâtün, Fâ' ilâtün, Fâ' ilâtün, Fa' ilün)

Pîr-dâşım toğdı Leylâ söyledim târîhini

Zîb-i dehr oldı şerefle 'izz ile Abdu'l- Latîf

necl: Oğul.

zîb: Süs.

dehr: Dünya.

'izz: Değerle.

Nesre çeviri: *Pîr-dâşım toğdı Leylâ târîhini söyledim, Abdu'l- Latîf şerefle 'izz ile zîb-i dehr oldı.*

Diliçi çeviri: Pirdaşım doğduğunda Leyla tarihini söyledi, Abdu'l-Latîfşerefle, değerle dünyayı süsledi.

Leyla Hanım'ın tarikaten Mevlevi olduğu ve vefatında Galata Mevlevihanesi haziresine defnedildiği, kaynaklarda geçer. Divanında da Mevlana ve Mevlevilikle ilgili birçok manzume vardır.³⁴

Mevlevilik tarikatına bağlı olan Leyla Hanım, bu beyitinde Mevlevi Mehmed Efendi'nin oğlu Abdu'l-Latif Efendi'nin doğumuna tarih düşmüştür.

زیب دهر اولدی شرفله عز ایله عبداللطیف

+5+30+10+1+7+70+5+30+80+200+300+10+4+30+6+1+200+5+4+2+10+7

1253=80+10+9+30+30+1+4+2+70

29) Târîh-i Vilâdet-i Necl-i Feyzî Efendi (Feyzi Efendi'nin oğlunun doğum tarihi)

(Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün)

Didim milâdına harf-i mücevherle ile târîhin

Rızâ'nın mevlidi şâd eyledi 'izz ile ekvânı

milâd: Doğum günü.

ekvân: Dünyalar.

Nesre çeviri: *Rızâ'nın mevlidi ' izz ile ekvân şâd eyledi, milâdına harf-i mücevherle ile târîhin didim.*

Diliçi çeviri: Rıza'nın doğumu şerefle dünyayı mutlu eyledi. Onun doğumunu mücevher harflerle tarihim söyleydim.

Yine harf-i mücevher ifadesinden anlaşılacağı gibi sadece noktalı harflerin sayımıyla yapılan bir tarihtir. Feyzi Efendi'nin oğlu Rıza'nın doğumu için yazılmıştır.

رضانک مولدی شاد ایلدی هز ایله اکوانی

1257=10+50+10+7+10+10+300+10+50+800

³⁴ Arslan, a.g.e., "Leyla Hanım Divanı", 91.

30) Târîh-i Vilâdet-i Nâfiz Efendi (Nafiz Efendi'nin doğum tarihi)

(Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün)

Didim mevlûduna Leylâ mücevher harf ile târîh

Sa'âdet-gerd-i Mevlâ mevlid-i Nâfiz mübârek-bâd(1244)

Sa'âdet-gerd: Mutlulukla dönen.

mübârek-bâd: Mübarek olsun.

Nesre çeviri: *Mevlâ sa'âdet-gerd-i mevlid-i Nâfiz mübârek-bâd, Leylâ mevlûduna mücevher harf ile târîh didim.*

Diliçi çeviri: Mevla saadetle dönen Nafiz'in doğumunu mübarek kılsın. (Onun) mevlidine Leyla mücevher harfle tarihi söyledim.

Yine mücevher harfler yazılmış bir tarih. Kebire Hanım'ın Bursa'da doğan oğlu Nafiz Efendi'nin doğumu için yazılmış bir tarihtir.

سعدت کرد مولی مولد نافذ مبارک باد

1244=2+2+700+80+50+10+400

31) Târîh-i Vilâdet-i Sâmiḥ Beg (Samih Bey'in doğum tarihi)

(Fâ'îlâtün, Fâ'îlâtün, Fâ'îlün)

Şâd olup harf-i mücevherle didim târîhini

Mîr Sâmiḥ toğdı Mevlâ ömrin efzûn eyleye (1240)

efzûn: Çok.

Nesre çeviri: *Mir Sâmiḥ toğdı Mevlâ ömrin efzûn eyleye, şâd olup harf-i mücevherle târîhini didim.*

Diliçi çeviri: Semih Beyefendi doğdu Mevla ömrünü uzun etsin (ben de) mesut olup harfi mücevherle tarihimi söyledim.

Harf-i mücevherle yazılmış bir başka viladet tarihidir. Behiyye Hanım'ın oğlu Samih Beg için yazılmıştır.

میر سامیح طوغدی مولا عمرین افزون ایلیه

1240=10+10+1+50+7+80+50+10+1+1000+10+1+10

**32) Târîh-i Câh-ı Edirne Der-Nasb-ı Münîr Beg (Münir Bey'in Edirne
'de göreve getirilme tarihi)**

(Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilün)

Nasbına Leylâ didi târîh-i tâm

Edirne buldı Münîr Beg'le şeref (1249)

câh: Makam.

nasb: Atanan.

Nesre çeviri: *Edirne Münîr Beg'le şeref buldı. Nasbına Leylâ târîh-i tâm didi.*

Diliçi çeviri: Edirne Münîr Bey'le şeref buldı, Leyla onun atanmasına tam tarih dedi.

İlk dizede tam tarihle yazacağını belirten Leyla Hanım, Edirne'de göreve getirilen Münîr Bey için tarihi düşmüştür.

ادرنه بولدی منیر بکله شرف

=80+200+300+5+30+20+2+200+10+50+40+10+4+30+6+2+5+50+200+4+1

1249

**33) Târîh- Müsteşâr-ı Bahriyye Mîr Âtîf (Atîf Bey'in donanmaya
müsteşâr olarak atanma tarihi)**

(Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilün)

Harf-i cevher-dâr ile târîhdir

İki mısra ile Leylâ it şümâr

Hamdü-lillâh yümn ile bahriyyeye

Bâ-şeref Âtîf Beg oldu müsteşâr

yümn: Uğurlu.

şümâr: Hesapla.

bâ-şeref: Şerefle.

Nesre çeviri: *Harf-i cevher-dâr ile târîhdir, iki mısra ile Leylâ şümâr it, Hamdü-lillâh yümn ile bahriyyeye bâ-şeref Âtîf Beg oldu müsteşâr.*

Diliçi çeviri: Harfi-i cevherle söylemiş tarihtir Leyla iki mısra ile hesaplasın. Allah'a çok şükür bahriyyeye uğurla, şerefle Atîf Beg müsteşâr oldu.

Osmanlı donanmasına müsteşar olarak atanan Atıf Bey için yazılmış bir tarihtir. Daha önceki benzer tarih örneklerinde olduğu gibi bir önceki beyitte iki mısranın da hesaplanarak tarihin bulunacağını belirtmiştir.

حمدالله يمن ايله بحرييه

با شرف عاطف بك اولدى مستشار

1266=300+400+2+80+80+300+2+10+10+10+2+10+50+10

34) Târîh-i İntikâl-i El-Hâc Alî Baba El-Burûsevî (Bursalı Hacı Ali Baba'nın vefat tarihi)

(Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün)

Didi ümmîd-i ihsân ile Leylâ fevtine târîh

Behişt vâsıl oldı göçdi âlemden Alî Baba (1244)

ümmîd: Umma.

ihsân: Bağışlanma.

fevt: Kaybetmet.

behişt: Cennet.

vâsıl: Ulaşma.

Nesre çeviri: Alî baba âlemden göçdi, behişt vâsıl oldı, *Leylâ ümmîd-i ihsân ile fevtine târîh didi.*

Diliçi çeviri: Cennete ulaşıp dünyadan göçtü Ali Baba, Leyla bağışlanması umuduyla onu kaybettiği (için) tarih söyledi.

Bursalı Hacı Ali Baba'nın vefatı üzerine yazılmış bir tarihtir.

بهشته واصل اولدى کوچدى عالمدين على بابا

+40+30+1+70+10+4+3+6+20+10+4+30+6+1+30+90+1+6+5+400+300+5+2

1244=1+2+1+2+10+30+70+50+4

35) Târîh-i Vefât-ı Keçeci-zâde İzzet Molla Efendi (Keçecizade İzzet Molla'nın vefat tarihi)

(Fâ 'ilâtün, Fâ 'ilâtün, Fâ 'ilâtün, Fâ 'ilün)

Yazdı Leyla hûn-ı eşk-i çeşm ile târîhini

Hây dünyâdan meded 'İzzet Efendi gitdi âh (1245)

hûn-ı eşk-i çeşm: Kanlı gözyaşı.

meded: Aman.

Nesre çeviri: *Hây meded 'İzzet Efendi dünyadan gitti âh, Leylâ hûn-ı eşk-i çeşm ile târîhini yazdı.*

Diliçi çeviri: Eyvahlar, İzzet Efendi dünyadan gitti, Leyla kanlı gözyaşlarıyla tarihini yazdı.

Leyla Hanım'ın hayatına değindiğimiz bölümde Keçecizade İzzet Molla'nın kendisinin dayısı olduğu belirtilmişti. İzzet Molla aynı zamanda Divan edebiyatının Enderunlu Vasıf'la birlikte son dönem temsilcisidir. Devletin müderrislik, kadılık gibi görevlerinde de yer alan İzzet Molla'yı Leyla Hanım her zaman ustası olarak görmüştür.³⁵ Onun vefatı üzerine duyduğu derin acıyı dile getirdiği bu tarihte vefatını düşmüştür.

های دنیادن مدد عزت افندی کندی آه

4+400+20+10+4+50+80+1+700+7+70+4+4+40+50+4+1+10+50+4+10+1+5
1245=5+1+10+

36) Târîh-i Vefât-ı Ârif Beg (Arif Bey'in vefat tarihi)

(Fâ 'ilâtün, Fâ 'ilâtün, Fâ 'ilün)

Fevtine Leylâ didi târîhini

Mîr Ârif genç idi fevt oldu âh (1242)

fevt: ölüm.

Nesre çeviri: *Âh Mîr Ârif genç idi fevt oldu, Leylâ fevtine târîhini didi.*

Diliçi çeviri: Arif Bey genç yaşında öldü ki ah, Leyla onun ölümüne tarih söyledi.

Arif Bey, valide kethüdasının genç oğludur. Leyla Hanım Arif Bey'in sütkardeşi olduğunu belirtir.³⁶ Onun ölümü üzerine bu tarihi yazmıştır.

میر عارف کنج ایدی فوت اولدی آه

+4+30+6+1+400+6+80+10+4+10+1+3+50+20+80+200+1+70+200+10+40
1242=5+1+10

³⁵Korkmaz, Ramazan, Keçecizade İzzet Molla(Hayatı-Sanatı-Edebi Kişiliği), *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, X-1, Elazığ, 2000, 93-117.

³⁶ Arslan, a.g.e., 26.

37) Târîh-i İrtihâl-ı Silahdâr-zâde Mehemmed Beg (Silahdar Mehemmed Bey'in oğlunun vefat tarihi)

(Fâ 'ilâtün, Fâ 'ilâtün, Fâ 'ilâtün, Fâ 'ilün)

Ağlayup Leylâ dem-i fevtinde târîhin didim

Huldı mesken eyleye göçdi silahdâr-zâde hây (1243)

silahdâr-zâde: Silahları muhafaza eden memur.

huld: Sekiz cennetten biri.

Nesre çeviri: *Leylâ dem-i fevtinde ağlayup târîhin didim, huldı mesken eyleye silahdâr-zâde göçdi hây.*

Diliçi çeviri: Leyla ağlayup onun ölüm zamanına tarih söyledim (ki), sekiz cennetten birini mesken etsin, silahdar-zade göçtü.

Silahdar; silahları koruyan memurdur. Leyla Hanım bu görevi yapan kişinin oğlu Mehmed Beg'in ölümü üzerine bu tarihi düşmüştür.

خدی مسکن ایلیه کوچدی سلحدار زاده های

+4+8+30+60+10+4+3+6+20+5+10+30+10+1+50+20+60+40+10+4+30+600

1249=10+1+5+5+4+1+7+200+1

Mehmet Arslan'ın incelediği divan nüshasında tarihin yazıldığı tarih 1243 olarak belirtilmektedir ancak hesaplamamız sonucu 1249 çıkmaktadır.

38) Târîh-i Vefât-ı Mîr-i Âlem Topuzlı-zâde (Topuzluzade Alem Bey'in vefat tarihi)

(Fâ 'ilâtün, Fâ 'ilâtün, Fâ 'ilâtün, Fâ 'ilün)

Söyledim menkût ile târîhini bî-ihdiyâr

Gitdi âlemden behište pîr iken Mîr-i Âlem (1244)

menkût: Noktalı harflere göre.

ihdiyâr: Seçme.

Nesre çeviri: *Târîhini bî-ihdiyâr menkût ile söyledim, pîr iken mîr-i Âlem âlemden behište gitdi.*

Diliçi çeviri: Tarihini seçmeden menkut ile söyledim. Alem Bey yaşlıyken alemden cennette gitti.

Menkut ifadesinden yine noktalı harflerin sayılarak hesaplandığı tarih örneğini görüyoruz. Bu beyitte de Topuzluzade Alem Bey'in vefatına tarih düşürülmüştür.

کیتدی عالمدن بهیشتہ پیر ایکن میر عالم

$$1244=10+50+10+2+400+300+10+2+50+400+10$$

39) Târîh-i Vefât-ı Cârîye Sa'âdet (Cariye Saadet'in vefat tarihi)

(Mefâ'îlün, Mefâ'îlün, Fe'ûlün)

Yazıldı hûn-ı çeşmimle bu târîh

Sa'âdet genç iken gitti bekâyâ (1240)

bekâ: Sonsuzluk.

Nesre çeviri: *Saadet genç iken bekâyâ gitti, bu târîh hûn-ı çeşmimle yazıldı.*

Diliçi çeviri: Bu tarih kanlı gözyaşım ile yazıldı, Saadet genç yaşta sonsuzluğa gitti.

Eski geleneklerden biri olan cariyeliği Leyla Hanım'da da görüyoruz. Evlerinde bulunan cariyelerden biri olan Saadet'in vefatı üzerine yazılmış bir tarihtir.

سعادت کنج ایکن کتدی بقایه

$$1240=5+10+1+100+2+10+4+400+20+50+20+10+3+50+20+400+4+1+70+60$$

40) Târîh-i Vefât-ı Rabi'a Hanım (Rabia Hanım'ın vefat tarihi)

(Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilün)

Fevtine menkût ile târîhdir

Râbi'a Hanım fenâdan gitti âh (1242)

fenâ: Yok olma.

Nesre çeviri: *Fevtine menkût ile târîhdir, Râbi'a Hanım fenâdan gitti âh.*

Diliçi çeviri: Ölümüne menkut ile (söylenmiş) tarihtir ki, Rabia Hanım yok olup gitti ah.

Noktalı harflerin sayılarak hesaplanacağı bu tarih Rabia Hanım'ın ölümü üzerine kaleme alınmıştır.

رابعه خانم فنادن كندی آه

1242=10+400+50+50+80+50+600+2

41) Târîh-i Vefât-ı Âhretlik Andelib Hanım (Ahiretlik Andelib'in vefat tarihi)

(Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilün)

Harf-i menkût ile Leylâ fevtine târîhdir

'Andelib Hanım kıla dâr-ı na 'îmi âşiyân (1242)

dâr-ı na 'îm: Cennet.

âşiyân: Yuva.

Nesre çeviri: *Leylâ harf-i menkût ile fevtine tarihidir, 'Andelib Hanım dâr-ı na 'îmi âşiyân kıla.*

Diliçi çeviri: Leylâ'nın harf-i menkût ile ölümüne tarihidir ki, Andelib Hanım kendine cennetti yuva kılsın.

Menkût harfinden anlaşılacağı gibi, noktalı harflerin sayımıyla yazılan bir tarihtir. Andelib Hanım Leylâ Hanım'ın ahiretliğidir. Onun vefatı üzerine yazılmıştır. Ahiretlik; içtenlikle birbirlerini din kardeşi olarak tanıyan iki kadın veye erkektir.³⁷

عندليب خانم قيله دار نعیمی شایان

1242=50+10+300+10+50+10+100+50+600+2+10+50

42) Târîh-i Vefât-ı Mollacık-zâde Ra'if Efendi Kâdî-i Yenişehir-i Fenâr (Yenişehir-i Fener kadısı Raif Efendi'nin vefat tarihi)

(Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilün)

Yazdı Leylâ sengine cevherle bir târîh-i tâm

Dâhil-i me'vâ ola Râ'if Efendi gitti âh (1240)

me'vâ: Yurt, mesken.

Nesre çeviri: *Leylâ sengine cevherle bit târîh-i tâm yazdı. Dâhil-i me'vâ ola Râ'if Efendi gitti âh.*

³⁷ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Kocabalı Yayıncılık, İstanbul, 2012, 13.

Diliçi çeviri: Leyla mezar taşına cevherle bir tam tarih yazdı (ki) mekanı (cennet) ola Raif Efendi gitti ah.

Yenişehir-i Fener Yunanistan'da bir yerdir. Buranın kadısı olan Raif Efendi'nin ölümü üzerine tam tarihle yazılmış bir beyittir.

داخل مأوى اوله راعف افندى كتدى آه

1240=10+400+10+50+80+80+10+600

43) Târîh-i Vefât-ı Ahmed Efendi (Ahmet Efendi'nin vefat tarihi)

(Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilün)

Mora cenginde şehîd oldi didim târîhini

Pîr idi Ahmed Efendi Mora'da fevt oldı âh(1238)

Nesre çeviri: *Mora cenginde şehîd oldi târîhini didim, pîr idi Ahmed Efendi Mora'da fevt oldı âh.*

Diliçi çeviri: Yaşlıydı Ahmed Efendi Mora'da vefat etti, Mora savaşında şehit oldu, tarihini söyledim.

Mora; Yunanistan'ın güneyinde bir yarımada'dır. II. Mehmet Mora'yı Osmanlı'ya katmıştır ve Türk nüfusu artmıştır. Uzun bir süre Mora üzerine savaş verilmiştir. Bu beyitte de sonraki süreçte Mora'da şehit düşen Ahmed Efendi üzerine bir tarih düşürülmüştür. 1699 Karlofça Antlaşmasıyla Mora ve Dalmaçya kıyıları Venedik'e bırakılmıştır, daha sonra Pasarofça antlaşmasıyla geri alınmış, 1829 Edirne Antlaşması'yla Yunanistan'ın Mora'da kurulmasıyla tamamen elden çıkmıştır.³⁸

پیر ایدی احمد افندی مور هده فوت اولدی آه

+80+5+4+5+200+6+40+10+4+50+80+1+4+40+8+1+10+4+10+1+200+10+2

1238=5+1+10+4+30+6+1+400+6

44) Târîh-i Vefât-ı Tevfik Efendi (Tevfik Efendi'nin vefat tarihi)

(Fe'ilâtün, Fe'ilâtün, Fe'ilâtün, Fe'ilün)

Gûş idince acıyup ben de didim târîhin

³⁸ A'dan Z'ye Kültür ve Tarih Ansiklopedisi, Yenişafak, II. Cilt, İstanbul, 2004, 111.

Sâkin-i dâr-ı na‘îm ola Muhammed Tevfik (1238)

gûş: İşitince.

Nesre çeviri: *Gûş idince acıyup ben de târîhin didim, Muhammed Tevfik sâkin-i dâr-ı na‘îm ola.*

Diliçi çeviri: İşitince ben de üzülüp tarihimi söyledim. Muhammed Tevfik'in mekânı cennet ola.

Yine vefat üzerine yazılmış bir tarihtir.

ساكن دار نعيم اوله محمد توفيق

+80+6+400+4+40+8+40+5+30+6+1+40+10+70+50+200+1+4+50+20+1+60

1238=100+10

45) Târîh-i Vefât-ı Emîne Hanım (Emine Hanım'ın vefat tarihi)

(Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilün)

Kıldı hûn-ı çeşm ile târîhini Leylâ rakam

‘Adni mesken eyledi Mevlâ Emîne Hanım’a (1238)

‘adn: Cennet.

Nesre çeviri: *Mevlâ Emîne Hanım’a ‘adni mesken eyledi, Leylâ hûn-ı çeşm ile târîhini rakam kıldı.*

Diliçi çeviri: Mevla Emine Hanıma cenneti mesken eyledi. Leyla (da) kanlı gözyaşlarıyla tarihini yazdı.

Emine Hanım, Leyla Hanım'ın sütkardeşidir. Onun ölümü üzerine büyük bir teessürle bu tarihi yazmıştır.

عدنيمسكن ايلدى مولا امينه خانيمه

+5+50+10+40+1+1+30+6+40+10+4+30+10+1+50+20+60+40+10+50+4+70

1238=5+40+10+50+1+600

46) Târîh-i Vefât-ı Gül-zâde (Gülzade'nin vefat tarihi)

(Mefâ ‘ilün, Mefâ ‘ilün, Mefâ ‘ilün, Mefâ ‘ilün)

Didi harf-i mücevher ile Leylâ fevtine târîh

Makâmın gülşen-i huld ide Hak Gül-zâde göçtü vây

huld: Sekiz cennetten biri.

gülşen: Gül bahçesi.

Nesre çeviri: *Leylâ harf-i mücevher ile fevtine târîh didi, Hak makâmın gülşen-i huld ide Gül-zâde göçtü vây.*

Diliçi çeviri: Leyla harf-i mücevherle ölümüne tarihini söyledi. Allah makamını sekiz cennetteki gülbahçesinde eylesin Gülzade gitti vay.

Harf-i mücevherle (noktalı harflerin sayımıyla) yazılmış bu tarih Gülzade isimli kişinin ölümü üzerinedir.

ماقامين كولشن خولد ايده حاق كولزاده كوچدى واى

1240=10+10+3+7+100+10+600+50+300+50+10+100

47) Târîh-i Vefât-ı Mehemed Beg (Mehemed Bey'in vefat tarihi)

(Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilün)

Bir gice Leylâ didi târîhini

Nev-Nihâl Usta cihândan gitti hayf (1239)

nev-nihâl: Taze fidan.

Nesre çeviri: *Nev - Nihâl usta cihânda gitti hayf Leylâ bir gice târîhini didi.*

Diliçi çeviri: Leyla bir gece tarihini söyledi, yazık ki, taze fidan (gibi) usta bu dünyadan gitti.

نو نهال اوسته جهاندن كندى حيف

+10+8+10+4+400+20+50+4+50+1+5+3+5+400+60+6+1+30+1+5+50+6+50

1259=80

48) Târîh-i Vefât Berây-ı Duhter-i Rahmî Begefendi (Rahmi Bey'in kızının vefat tarihi)

(Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilün)

Ağlayup târîh-i fevtin eyledi Leylârakam

Sâfiye Hanım cüvânlıkda cihândan göçdi vây (1243)

Nesre çeviri: *Leylâ ağlayup târîh-i evtin rakam eyledi, Sâfiye Hanım cüvânlıkda cihândan göçdi vây.*

Diliçi çeviri: Leyla ağlayarak ölüm tarihini rakamla söyledi (ki) Safiye Hanım genç yaşta dünyadan göçtü.

İşte Rahmî Beg Efendi olmuş iken sadr-ı Rûm
Duhter-i nâzendesi hayf eyledi ‘ukbâyı cây.

Tarihin ikinci beyitinde Rahmi Bey’in Rumeli kazaskeri olduğunu anlamaktayız Rahmi Bey’in kızı Safiye Hanım’ın ölümü üzerine yazılmıştır.

صافیہ خانم جوانلقده جهانندن کوچدی وای

+50+4+50+1+5+3+5+4+100+30+50+6+1+3+40+50+1+600+5+10+80+1+90

1249=10+1+6+10+4+3+6+20

Divanda tarihin yazıldığı tarih 1243 olarak verilmiştir ancak ebced hesabının kurallarına göre hesaplama yaptığımızda 1248 çıkmaktadır.

49) Târîh-i Diger Berây-ı U (Diğer Tarih)

(Mefâ‘îlün, Mefâ‘îlün, Mefâ‘îlün, Mefâ‘îlün)

Kemal-i hüzn ile Leylâbu düşdi fevtine târîh
Meded firdevsi cây ide şerîfe Sâfiye Hanım (1243)

kemal-i hüzn: Büyük hüzn.

firdevs: Cennet.

cây: Yer.

Nesre çeviri: *Kemal-i hüzn ile Leylâ fevtine târîh düşdi, meded şerîfe Sâfiye Hanım firdevsi cây ide.*

Diliçi çeviri: Leyla ölümüne büyük bir hüznle bu tarihi düştü. Şerefli Safiye Hanım cenneti yer edine.

Bir önceki tarihte olduğu gibi yine Safiye Hanım için yazılmıştır.

مدد فردوسی جای ایده شریفه صافیہ خانم

1243=50+600+10+80+80+10+300+10+10+3+10+80

50) Târîh-i Rihlet-i Rağıba Hanım (Rağıba Hanım'ın vefat tarihi)

(Fâ' ilâtün, Fâ' ilâtün, Fâ' ilâtün, Fâ' ilün)

Ağladım Leylâ yazarken cevheri târîhini

Rağıba yâ Rab kıla gülzâr-ı 'adn içre mekân (1244)

Nesre çeviri: *Leylâ yazarken cevher-i târîhi ağladım. Yâ Rab Rağıba gülzâr-ı 'adn içre mekân kıla.*

Diliçi çeviri: Leyla yazarken cevher-i tairhi ağladım. Ya Rab Rağıba'nın mekanı güllerle dolu cennet kıl.

Noktalı harflerin sayılmasıyla yazılan bu tarih, Rağıba Hanım'ın ölümü üzerine yazılmıştır.

راغبا يارب فيلا كلزار عدن اچره مكان

1244=50+3+50+7+10+100+2+10+2+10+1000

51) Târîh-i Vefât → Alî Ağa Ser-Bevvîbîn (Saray kapısını tutan Ali Ağa'nın vefat tarihi)

(Müstef' ilün, Müstef' ilün, Müstef' ilün, Müstef' ilün)

Menkût ile Leylâ didi târîh-i sâl-ı rihletin

Yâ Rab na'îm ola Alî Ağa'ya 'ukbâda mekân (1244)

sâl-ı rihlet: Vefat yılı.

na'îm: Cennet.

'ukbî: Öbür dünya.

Nesre çeviri: *Menkût ile Leylâ târîh-i sâl-ı rihletin didi, Ya Rab Ali Ağa'ya ukbâda mekân na'îm kıl.*

Diliçi çeviri: Menkut ile Leyla ölüm yılının tarihini söyledi. Ya Rab Ali Ağa'ya diğer dünyada cenneti mekân kıl.

Osmanlı'da saray kapılarını tutan kişiye bevvabın denir.³⁹ Bunların başındakilere de ser-bevvabın. Bu görevde bulunan Ali Ağa'nın ölümü üzerine yazılmış bir tarihtir.

يارب نعيم اوله على اغايا عقباده مكان

³⁹Şemseddin Sami, *Kamus-i Türki*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2006, 315.

$$1244=50+2+100+10+1000+10+10+50+2+10$$

52) Târîh-i Vefât –ı Refî'a Hanım (Refia Hanım'ın vefat tarihi)

(Mefâ'îlün, Mefâ'îlün, Fe'ûlün)

Didim Leylâ dem-i fevtinde târîh

Refî'a Hanım'ı aldı ecel hayf

Nesre çeviri: *Leylâ dem-i fevtinde târîh didim, hayf Refî'a Hanım'ı ecel aldı.*

Diliçi çeviri: Leyla ölüm zamanına tarihi söyledi. Yazık ki Refia Hanım'ı ecel aldı.

Tarih metninden anlaşılacağı üzere Refia Hanım Hacı Molla'nın eşidir ve onun ölümü üzerine kaleme alınmış bir tarihtir.

رفيعا خانمى الدى اجل حيف

$$1239=80+10+8+30+3+1+10+4+30+1+10+40+50+1+600+1+70+10+80+200$$

53) Târîh-i Rihlet-i Cârîye Seyyâre (Cariye Seyyare'nin vefat tarihi)

(Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilün)

Söyledim Leylâ kemâl-i hüzn ile târîhini

Genç iken Seyyâre'ye kıydı bu dem tîr-i vebâ (1240)

Nesre çeviri: *Kemâl-i hüzn ile Leylâ târîhini söyledim, genç iken bu dem Seyyâre'ye tîr-i vebâ kıydı.*

Diliçi çeviri: Büyük bir hüznle Leyla tarihini söyledi, genç yaştaki Seyyare'ye veba oku kıydı.

39. tarihte Leyla Hanım'ın evinde bulunan diğer cariyenin vefatına değinmiştik. Bu tarihte de Leyla Hanım'ın evlerindeki diğer cariye üzerine yazdığı beyiti görüyoruz.

کنج ایکن سیاره به قیدی بو دم تیر وبا

$$+40+4+6+2+10+4+10+100+5+10+5+200+1+10+60+50+20+10+1+3+50+20$$

$$1240=1+2+6+200+10+400$$

54) Târîh-i Vefât –ı Şefika Hanım Zevce-i Defter-dâr-ı Esbak (Baş defterdarın eşi Şefika Hanım’ın vefat tarihi)

(Mefâ‘îlün, Mefâ‘îlün, Fe‘ûlün)

Didim harf-i mücevher ile târîh

Şefika Hanım’a câ oldu ukbâ

câ: Mekân.

ukbâ: Cennet.

Nesre çeviri: *Harf-i mücevher ile târîh didim, Şefika Hanım’a ukbâ câ oldu.*

Diliçi çeviri: Harf-i mücevherle tarihi söyledim, Şefika Hanım’a cennet mekân oldu.

Osmanlı Devlet’inin II. Mahmud dönemine denk gelen 241. baş defterdarı Es‘ad Efendi’nin eşinin ölümü üzerine, noktalı harflerin sayımıyla yazılan bir tarih beyitidir.⁴⁰

شفيقه خانم جا اولدى عقبا

1245=2+100+3+50+600+100+10+80+300

55) Târîh-i Ğaribe (Bina Tarihi)

(Mefâ‘îlün, Mefâ‘îlün, Mefâ‘îlün, Mefâ‘îlün)

Anınçûn ben de Leylâ yadigâr itdim bu târîhi

Zihî a’lâ bu dükkân-ı behişt-âsâ mübârek-bâd

zihî: Ne güzel.

behişt-âsâ: Cennet gibi.

Nesre çeviri: *Zihî a’lâ bu dükkân-ı behişt-âsâ mübârek-bâd, Anınçûn ben de Leylâ bu târîhi yadigâr itdim.*

Diliçi çeviri: Bu cennet gibi dükkânı mübarek kılsın, onun için ben de (Leyla olarak) bu tarihi yadigar etdim.

Tarihin ilk beyitinde

“Ah’Âliye bu dem rağbetle Subaşı Ömer Ağa

Bu nüzhet-gâha şimdi kahve-hâne eyledi bünyâd” ifadesi geçer.

⁴⁰Danişmend, İsmail Hami, *Osmanlı Devlet Erkânı*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1971, 306.

Buradan yola çıkarak bu tarihin Osmanlı döneminde Subaşı Ömer Ağa tarafından yapılan kahvehanenin yapıldığı zamana düşürüldüğünü anlamaktayız.

زهى اعلا بو دكان بهشت آسا مبارک باد

+1+2+40+1+60+1+400+300+5+2+50+1+20+4+6+2+1+30+70+1+10+5+7

1246=+4+1+2+20+200

3.1.Yazılma Sebeplerine Göre Tarihler

Yazılış Sebepleri		Yazılış Sıklıkları
1	Vefat (ölüm)	21
2	Nasb (göreve getirilme)	16
3	Viladet (doğum)	9
4	Bina yapımı	3
5	Tahta çıkma (cülus)	2
6	Mentik (taş dikme)	1
7	Hıtan (sünnet)	1
8	İzdivaç (evlenme)	1
9	Lıhye (sakal bırakma)	1
Toplam		55

3.2. Vezinlerine Göre Tarihler

Mefâ'ilünMefâ'ilünMefâ'ilün Mefâ'ilün	18
Fâ'ilâtünFâ'ilâtünFâ'ilâtünFâ'ilün	18
Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün	5
Fâ'ilâtünFâ'ilâtünFâ'ilün	5
Mefâ'ilünMefâ'ilünFâ'ilün	3
Mef'ûlü Fâ'ilâtün Mef'ûlü Fâ'ilâtün	2
Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün	2
Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün	2

3.3.Beyit Sayısına Göre Tarihler

Tarih manzumelerinin mısra/beyit sayıları		Kullanım Sıklıkları
1	2 beyitten oluşan tarih manzumeleri	10
2	3 beyitten oluşan tarih manzumeleri	-
3	4 beyitten oluşan tarih manzumeleri	-
4	5 beyitten oluşan tarih manzumeleri	14
5	6 beyitten oluşan tarih manzumeleri	1
6	7 beyitten oluşan tarih manzumeleri	15
7	8 beyitten oluşan tarih manzumeleri	1
8	9 beyitten oluşan tarih manzumeleri	4
9	10 beyitten oluşan tarih manzumeleri	2
10	11 beyitten oluşan tarih manzumeleri	4
11	12 beyitten oluşan tarih manzumeleri	-
12	13 beyitten oluşan tarih manzumeleri	2
13	14 beyitten oluşan tarih manzumeleri	-
14	15 beyitten oluşan tarih manzumeleri	1
15	16 beyitten oluşan tarih manzumeleri	1

3.4. Leyla Hanım Divanındaki Tarihlerin Genel Değerlendirilmesi

Leyla Hanım divanındaki elli beş tarih metninin daha çok doğum, ölüm, devletin herhangi bir kademesinde göreve getirilme üzerine yazıldığını görmekteyiz. Kullanım sıklığına göre tarihler sırasıyla 7,5 ve 2 beyit şeklindedir. Bunların dışında beyit sayısı daha az olan tarihler de mevcuttur. Aruzun daha çok; mefâ'ilün, mefâ'ilün, mefâ'ilün, mefâ'ilün ve fâ'ilâtün, fâ'ilâtün, fâ'ilâtün, fâ'ilün kalıpları tercih edilmiştir.

Şair iki şekilde kafiyeyi tercih etmiştir.

* 8, 9, 10, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 34, 53 tarihlerde gazel kafiyesi (aa, ba, ca, da...)

* Diğer 44 tarih manzumesinde ise kıt'a kafiyesi kullanmıştır (ab, cb, db, eb). 29, 31, 38, 39, 40, 43, 44, 54 tarihlerde mahlas kullanılmamış, geriye kalan 47 tarihte mahlas kullanılmıştır. İncelediğimiz tarih metnlerinin bazılarında metnin yazılış amacının gerçekleştiği tarihi belirtilmişken bazılarında belirtilmemiştir.

4.ŞEREF HANIM DİVANI'NDAKİ TARİH BEYİTLERİ

1) Târîh-i Sadâret-i Âlî Paşa (Ali Paşa'nın vezir-i azam olma tarihi)

(Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün)

Gubâr-ı pâyına arza yazup bir cevherîn târîh

Sezâ Pâşâ-yı Âlî-nâmı itdi mühre Hak-şâyân (1268)

gubâr: Toz.

pây: Ayak.

arz: Sunma.

sezâ: Yaraşır.

mühr: Mühür, imza.

şâyân: Yakışır.

Nesre çeviri: *Pâşâ-yı Âlî-nâmı hak mühre şâyân itdi, sezadır, gubâr-ı pâyına arza, bir cevherîn târîh yazup.*

Diliçi çeviri: Ali Paşa, ismine, yakışır, Allah yakıştırap mühür (ikram) etti. Ayağının tozuna sunmak için bir cevherin tarih yazdım.

Cevher ifadesinin ilk beyitte geçmesi bize sadece noktalı harflerin sayılarak tarih düşürüldüğünü işaret eder. Mehmet Emin Ali Paşa Abdülmecid döneminde vezir-i azamlık görevine getirilmiştir.

سزا باشای عالی نامی ایتدی مهره حق شایان

1269=50+10+300+100+10+400+10+10+50+10+10+300+2+7

2) Diğer (Târîh-i Sadâret-i Âlî Paşa)

(Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün)

Şeref tebşîr etdim âleme târîh-i cevherle

'Âlî Pâşâ'ya kıldı mührini şâh-ı zamân teslîm (1289)

tebşîr: Müjdeleme.

Nesre çeviri: *Şeref âleme târîh-i cevherle tebşîr etdim; şâh-ı zamân 'Âlî Pâşâ'ya mührini teslîm kıldı.*

Diliçi çeviri: Şeref dünyaya tarih-i cevherle müjdeledim, zamanın sultanı Ali Paşa mühürünü aldı.

Ali Paşa'nın sadrazamlık görevine getirilmesi üzerine yazılmıştır. Tarih-i cevher ifadesi yalnızca nokta harflerin sayılmasına işaret eder.

عالی باشایه قیلدی مهرینی شاه زمان تسلیم

=10+400+50+7+10+300+10+50+10+10+10+100+10+300+2+10

1289

3) Târîh-i Müşîrlik (Asker-i rütbe tarihi)

(Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün)

Efendindir bu tâm târîh-i mu'cemle Şeref müjde

Müşîrlik ile Bârî kıldı 'Âlî Pâşâ'yı taltîf (1264)

müşîr: Emir ve işaret eden.

taltîf: Sevindirme, lütuf.

bârî: Yaratan, yaratıcı.

Nesre çeviri: *Şeref bu tâm târîh-i mu'cemle efendindir. Müjde Bârî'Âlî Pâşâ'yı müşîrlik ile taltîf kıldı.*

Diliçi çeviri: Şeref bu tam tarih-i mu'cemle efendindir, müjde yaratan Ali Paşa'yı müşîrlik ile sevindirdi.

Müşîr; Mareşal Tanzimat'tan sonra vezir Pâyesi, sivil (mülkiye) rütbesi haline getirilmiş, askerlere verilmiştir. En yüksek askeri rütbedir.⁴¹ Vezir olan Ali Paşa'nın müşîrlik rütbesi alması üzerine, tam tarihle yazılmış bir beyittir. Tarih-i mu'cem de tarih-i cevher ifadesinde olduğu gibi, yalnız noktalı harflerin sayılmasıyla yapılan tarihtir.

مشیرلک ایلهباری قیلدی عالی باشایی تلتیف

10+300+2+10+10+100+10+2+10+10+300

1264=80+10+400+10+300+2+10+

4) Târîh-i Sadâret (Sadrazamlık görevine getirilme tarihi)

(Müstef'îlün, Müstef'îlün, Müstef'îlün, Müstef'îlün)

Gördüm huzûra çıkdı bir târîh arz itdi Şeref

Mühre yed-i 'Âlî Pâşâ şâyân idi oldı nasîb (1268)

⁴¹ Öztuna, a.g.e., 499.

şâyân: Yaraşır.

yed: El.

Nesre çeviri: *Mühre yed-i 'Âlî Pâşâ şâyân idi, nasîb oldu, gördüm, Şeref huzûra çıkdı bir târîh arz itdi.*

Diliçi çeviri: Mühür Ali Paşa'nın eline yakıştırdı, nasib de oldu, gördüm, Şeref huzura çıktı ve bir tarih arz etti.

Dönemin sadrazamı Ali Paşa Şeref Hanım'a birçok ikramda bulunmuştur. Şeref Hanımda onun bu göreve getirilmesine bir tarih daha yazmıştır.

مهرة يد عالی باشا شایان ایدی اولدی نصیب

+4+10+1+50+1+10+1+300+1+300+1+2+10+30+1+70+4+10+5+200+5+40

1268=2+10+90+50+10+4+30+6+1+10

5) Târîh-i İzdivâc (Evlilik tarihi)

(Müstef'ilün, Müstef'ilün, Müstef'ilün, Müstef'ilün)

Bu gevherin târîhine tahsîne lâyıktır yine

Kıldı te'ehhül bu sene Osmân Efendi sa'd-bâd (1254)

tahsîn: Güzel bulup, takdir etme.

Te'ehhül: Evlenme.

sa'd-bâd: Mutluluğu çok bol olan yer.

Nesre çeviri: *Yine bu gevherin târîhine tahsîne lâyıktır bu sene Osmân Efendi sa'd-bâd te'ehhül kıldı.*

Diliçi çeviri: Yine bu gevherin tarih takdire layıktır, bu sene Osman Efendi evlenerek mutluluğu bol kıldı.

Osman Efendi Şeref Hanım'ın kız kardeşi Hasibe Hanım'ın kocasıdır. Onların evliliği üzerine yine gevher ifadesinden anlaşılacağı gibi, noktalı harflerin sayılmasıyla yazılmış bir tarihtir.⁴²

قیلدی تاهل بو سنه عثمان افندی سعد باد

1254=2+50+80+50+500+50+2+400+10+100

⁴² Mehmet Arslan, *Şeref Hanım Divanı*, Ankara, 2002, 17.

6) Diğer (Târîh-i İzdivâc)

(Müstef'îlün, Müstef'îlün, Müstef'îlün, Müstef'îlün)

Geldi Şeref târîh ile bir pîr didi gûşun aç

Osmân Efendi eyledi sa'd ola kasd-ı izdivâc (1254)

gûş: Kulak.

sa'd: Uğurlu.

kasd-ı izdivâc: Evlilik niyeti.

Nesre çeviri: *Bir pîr geldi dedi gûşun aç, Şeref târîh ide Osmân Efendi kasd-ı izdivâc sa'd ola.*

Diliçi çeviri: Bir pir geldi, dedi ki kulaklarını aç, Şeref tarihini söyledi ki, Osman Efendi'nin evlilik niyeti uğurlu olsun.

Bir önceki tarih metnindeki gibi Osman Efendi'nin evliliği üzerine yazılmıştır.

عثمان افندی ایلدی سعد اوله قصد ازدواج

+5+30+6+1+4+70+60+10+4+30+10+1+10+4+50+80+1+50+1+40+500+70

1254=3+1+6+4+7+1+4+90+100

7) Târîh-i Hıfz-ı Kur'ân (Hafız olma tarihi)

(Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün)

Zebân-ı vâlidinden çıkdı bir târîh-i cevher-dâr

Niyâzî hıfz-ı Kur'ân-ı Kerîm'le kâm-rân oldı (1277)

zebân: Dil.

vâlid: Baba.

kâm-rân: Arzusuna, isteğine kavuşmuş.

Nesre çeviri: *Bir târîh-i cevher-dâr zebân-ı vâlidinden çıkdı, Niyâzî hıfz-ı Kurân-ı Kerîm'le kâm-rân oldı.*

Diliçi çeviri: Bir tarih-i cevherdar babasının dilinden çıkdı, Niyazi Kuran-ı Kerim'i ezberleme isteğine kavuştu.

Çağdaşı Leyla Hanım'ın tarihlerinde de geçen Şeyh Tevfik Efendi'nin oğlu olan Niyazi'nin hafız olmasına yazılmış bir tarihtir.

نیازی حفظ قران کریمه کامران اولدی

1277=10+50+10+50+100+900+80+10+7+10+50

8) Târîh-i Hâne (Ev alma tarihi)

(Müstef' ilün, Müstef' ilün, Müstef' ilün, Müstef' ilün)

Târîh-i tâm-ı mu'cem âvîzesi olsun Şeref

'Âlî Efendi'ye gele nev- hânede şevk-i cedîd (1263)

âvîze: Mum.

cedîd: Yeni.

şevk: Neşe.

Nesre çeviri: *Şeref târîh-i tâm-ı mu'cemin âvîzesi olsun, 'Âlî Efendi'ye nev-hânede şevk-i cedîd gele.*

Diliçi çeviri: Şeref tarih-i tam-ı mucemin mumu olsun, Ali Efendi'ye yeni evde yeni neşeler gelsin.

Sadrazam Ali Paşa'nın yeni bir ev alması üzerine yazılmış bir tarihtir.

عالی افندیه کله نو خانهده شوق جدید

1263=10+3+100+300+50+600+50+10+50+80+10

9) Târîh-i Ta'lîm-i Nây (Ney çalma tarihi)

(Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilün)

Mu'cemîn târîh çalındı gûşuma sâzendede

Şevk ile şimdi Nebîl Beg eyledi ta'lîm-i nây (1274)

şevk: Neşe.

gûş: Kulak.

sâzende: Çalgıcı.

ta'lîm nây: Ney öğrenme.

Nesre çeviri: *Mu'cemin târîh, sâzendede gûşuma çalındı, Nebîl Beg şevk ile şimdi ta'lîm-i nây eyledi.*

Diliçi çeviri: Mucemin tarihle, sazende kulağıma çalındı, Nebil Beg neşe ile şimdi ney öğrendi.

Nebil Bey, Şeref Hanım'ın yiğenidir. Babasının adını taşıyan bu yiğenine ayrı bir sevgi besler. Bu beyitte de noktalı harflerin sayılmasıyla elde edilebilecek, ney çalmayı öğrendiğine işaret eden bir tarihtir.

شوقيله شمدي نبيل بك ايلدى تعليم ناي

1274=50+10+400+10+10+10+2+50+10+300+10+100+300

10) Târîh-i Cami'-i Hırka-i Şerîf (Hırka-ı Şerif Cami'nin yapılma tarihi)

(Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün)

Hatîb-i minbere mu'cemle nâsa söyledi târîh

Du'a it kıl namâz yaptırdı Hân Abdül-mecîd câmi (1267)

hatâb: Camide hutbe okuyan.

nâsa: İnsanlara.

Nesre çeviri: *Târîh-i mucemle Hatîb-i minbere nâsa söyledi, dua it, namâz kıl, Abdül-mecîd câmi yaptırdı.*

Diliçi çeviri: Tarih-i mucemle hutbe okuyan halka söyledi, dua edin, namaz kılın Abdülmecid camiyi yaptırdı.

Hırka-i Şerif; Hz. Muhammed'in İstanbul'da Hırka-i Şerif camisinde saklanan bir hırkasıdır.⁴³ Bu cami Sultan Abdülmecid tarafından yapılmıştır. Bu durumda bir tarih-i mucemle belirtilmiştir.

دعا ایت قیل نماز یابردی خان عبدالمجید جامع

1267=3+10+3+2+50+600+2+10+10+7+50+10+100+400+10

11) Târîh-i Binâ-yı Makarr-ı Hırka-i Resûl (Hırka-ı Şerif Cami'nin karargah olma tarihi)

(Fâ'îlâtün, Fâ'îlâtün, Fâ'îlâtün, Fâ'îlün)

Eyledim bünyâdına inşâ bu târîhi Şeref

Hırka-i 'Âlîye Şâh 'Abdü'l-mecîd yaptı makar (1267)

makar: Karargah.

⁴³ A'dan Z'ye Kültür ve Tarih Ansiklopedisi, Yenişafak, Ankara, 2004, 334.

bünyâd: Bina, yapı.

Nesre çeviri: *Şeref bu târihi inşâ bünyâdına eyledim. Şâh ‘Abdü’l-mecîd Hırka-i ‘Âliye makar yaptı.*

Diliçi çeviri: Şeref bu tarihi binanın inşasına söyledi, Şah Abdülmecide Hırka-i Aliye’yi karargah yaptı.

Bir önceki tarihte Hırka-i Şerif caminin yapılışına tarih düşmüştü, bu tarihte de, bu caminin karargah yapılmasına tarih düşülmüştür.

خرقه عالییه شاه عبدالمجید یابدی مقر

1267=100+10+2+10+10+3+2+10+300+10+10+100+600

12) Diger (Târîh-i Binâ-yı Makarr-ı Hırka-ı Resûl)

(Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilün)

Müjde it züvvâra bu târîh -i tamınla Şeref

İtdi şeh tecdîd dâr-ı hırka-i pâki bu yıl (1267)

züvvâr: Ziyaretçiler.

tecdîd: Yenileme.

dâr: Yer.

Nesre çeviri: *Şeref bu târîh-i tamınla züvvâra müjde it şeh bu yıl dâr-ı hırka-i pâki tecdîd etdi.*

Diliçi çeviri: Şeref bu tam tarihle ziyaretçilere müjde ver. Şah bu yıl hırka-i şerif yerini yeniledi.

Bir önceki tarihlerde hırka-i şerif camisinin Abdülmecid tarafından yapıldığını, daha sonra karargah olduğunu belirttik. Bu tarihte de bu caminin yenilenmesi üzerine yazılmış bir tam tarih görüyoruz.

ایتدی شه تجدد دار حرقه باکی بو بیل

1267=10+10+2+10+2+100+10+3+400+300+10+400+10

13) Târîh-i Vilâdet (Doğum tarihi)

(Mefâ ‘ilün, Mefâ ‘ilün, Mefâ ‘ilün, Mefâ ‘ilün)

Şeref bir müjdeci geldi didi târîh-i mîladın

Murâdın mehd-i devlet buldı şeh-zâde Muhammed'le (1256)

mehd: Beşik.

murâd: Arzu.

Nesre çeviri: *Bir müjdecî geldi Şeref târîh-i mîlâdın dedi, mehd-i devlet şeh-zâde Muhammed'le murâdın buldı.*

Diliçi çeviri: Bir müjdecî geldi (ve) Şeref doğum gününün tarihini söyledi, devlet beşiği şehzade Muhammed'le arzusuna kavuştu.

Beyitten de anlaşılacağı gibi Muhammed, Abdülmecid'in oğludur ve onun doğumuna Şeref Hanım bu tarihi söylemiştir.

مرادگ مهدي دولت بولدی شهزاده محمدله

40+5+4+1+7+5+300+10+4+630+2+400+30+6+4+4+5+40+20+4+1+200+40
1256=5+30+4+40+8+

14) Târîh-i Vilâdet (Doğum tarihi)

(Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilün)

Dehre tebşîr eyledim târîh-i milâdın Şeref

Müjdeler dünyâya geldi şimdi Şeh 'Abdü'l Hamîd (1258)

tebşîr: Müjde.

Nesre çeviri: *Şeref târîh-i milâdın dehre tebşîr eyledim, müjdeler Şeh 'Abdü'l Hamîd dünyâya geldi.*

Diliçi çeviri: Şeref doğum günü tarihini dünyaya müjdeledi, müjdeler (olsun ki) Şah Abdülhamid dünyaya geldi.

Abdülhamid, Abdülmecid'in oğludur ve Osmanlı padişahlarının otuzdördüncüsüdür.⁴⁴

مزدلر دنيايه كلدی شمدي شه عبدالحميد

+4+2+70+5+300+10+4+40+300+10+4+30+20+5+10+1+10+50+4+200+30+4+7+40
1258=4+10+40+8+30+1

⁴⁴ Adım Adım Osmanlı Tarihi, 4, İmparatorluğun Son Yılları (1789-1922), Boyut Yayın Grubu, Dünya Yayınları, İstanbul, 2003, 528.

15) Târîh-i Vilâdet (Doğum tarihi)

(Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilün)

Arz u takdîm eyledim cevher gibi târîh Şeref

Geldin Reşâd Efendi gülşen-sarây-ı devlete (1260)

arz u takdîm: Sunmak.

gülşen: Gül bahçesi.

Nesre çeviri: *Şeref arz u takdîm eyledim cevher gibi târîh, Reşâd Efendi gülşen-sarây-ı devlete geldin.*

Diliçi çeviri: Şeref cevher gibi tarihini sundu, Reşad Efendi devletin gül bahçesini sarayına geldi.

Birinci beyitte tarih-i cevher ifadesinden noktalı harflerin sayılmasıyla yazılmış bir tarihtir. Reşad Efendi Osmanlı padişahının otuzbeşincisidir ve Sultan Abdülmecid’in oğludur.⁴⁵ Onun doğumu üzerine yazılmış bir tarihtir.

کلدین رشاد افندی کلشن سرای دولته

1260=400+10+50+300+10+50+80+300+10+50

16) Târîh-i Vilâdet (Doğum tarihi)

(Mefâ ‘ilün, Mefâ ‘ilün, Mefâ ‘ilün, Mefâ ‘ilün)

Şeref gûş itdim ararken bu tâm târîhi hâtifden

Hudâ ekvâna müjde Mevhibe Sultân’ı gönderdi (1256)

gûş: İşitmek.

ekvân: Varlıklar, âlemler.

hâtif: Gaipten haber veren melek.

Nesre çeviri: *Şeref ararken bu tâm târîhi hâtifden gûş itdim. Hudâ Mevhibe Sultân’ı ekvâna müjde gönderdi.*

Diliçi çeviri: Şeref ararken bu tam tarihi gaipten haber veren melekten işitti ki, Allah Mevhibe Sultan’ı alemlere müjde gönderdi.

Mevhibe Sultan, Abdülmecid’in kızlarındandır. Şeref Hanım onun doğumu üzerine bu tam tarihi yazmıştır.

⁴⁵ Adım Adım Osmanlı Tarihi, 4, İmparatorluğun Son Yılları (1789-1922), Boyut Yayın Grubu, Dünya Yayınları, İstanbul, 2003, 552.

خدا اکونا مژده موهبه سلطانی کوندردی

+20+10+50+1+9+30+60+2+5+6+40+5+4+7+40+1+50+1+6+20+1+1+4+600

1256=10+4+200+4+50+6

17) Târîh-i Vilâdet (Doğum tarihi)

(Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilün)

Sâbit ü seyyâreden didüm Şeref târîhini

Bedr-i enver gibi doğdı Fâtıma Sultân'ı bu gün (1256)

sâbit: Hareketsiz.

seyyâre: Gezegen.

bedr: Ayın on dördü, dolunay.

enver: Çok parlak.

Nesre çeviri: *Şeref sâbit ü seyyâreden târîhini didüm, bugün bedr-i enver gibi Fâtıma Sultân'ı doğdı.*

Diliçi çeviri: Şeref hareketsiz gezegenler (gibi) tarihini söyledi, bugün dolunaydan daha parlak Fatma Sultan doğdu.

Fatma Sultan Abdülmecid'in bir başka kızıdır. Yine bir viladet tarihidir.

بدری انور کبی دوغدی فاطمه سلطان بو کون

1256=50+2+50+100+1000+2+50+2

18) Târîh-i Vilâdet (Doğum tarihi)

(Fe'ilâtün, Fe'ilâtün, Fe'ilâtün, Fe'ilün)

Nâsa neşr eyle teşekkürle Şeref târîhin

Toğdı çün-bedr bu devrînde Refi'a Sultân (1257)

nâs: İnsanlar.

neşr: Duyurma, yayma.

Nesre çeviri: *Şeref teşekkürle târîhin nâsa neşr eyle. Çün bedr bu devrînde Refi'a Sultân toğdı.*

Diliçi çeviri: Şeref teşekkürle tarihini insanlara duyur, çünkü dolunay gibi bu zamanda Refia Sultan toğdı.

Abdülmeccid'in bir diğere kızı Refia Sultan'dır ve onun doğumu için yazılmış bir tarihtir.

طوغدی چون بدر بو دورانده رفیعه سلطان

1257=50+10+80+50+2+2+50+3+10+1000

19) Târîh-i Vilâdet (Doğum tarihi)

(Fe'îlâtün, Fe'îlâtün, Fe'îlâtün, Fe'îlün)

Toğdı bu vakt-i şerefde didim ana târîh

'Âleme geldi Şeref virdi Cemîle Sultân (1259)

Nesre çeviri: *Bu vakt-i şerefde toğdı ona târîh didim. 'Âleme geldi, Şeref virdi, Cemîle Sultân.*

Diliçi çeviri: Bu şerefli vakitte doğdu onun için tarihi söyledim. Dünyaya geldi, şeref verdi, Cemile Sultan.

Cemile Sultan da Abdülmeccid'in kızıdır ve doğumuna tarih düşürülmüştür.

عالمه کلدی شرف ویردی جمیله سلطان

30+10+40+3+10+4+200+10+6+80+200+300+10+4+30+20+5+40+30+1+70

1259=50+1+9+30+60+5+

20) Târîh-i Hatm (Kuran'ı hatmetme tarihi)

(Fâ'îlâtün, Fâ'îlâtün, Fâ'îlâtün, Fâ'îlün)

Geldi bir târîh-i mu'cem söyledi yaz vâlidî

Sâ'ime'm hatm eyledi Kur'ân'ı yümn ile bu yıl (1272)

vâlid: Baba.

yümn: Bereket, uğur.

Nesre çeviri: *Vâlidî geldi, bir târîh-i mu'cem söyledi, Sâ'ime'm Kur'ân'ı bu yıl yümn ile hatm eyledi.*

Diliçi çeviri: Babası geldi, bir tarih-i mu'cem yazmamı söyledi, Saime'm Kuran'ı bu yıl bereketle hatm etti.

Saime de Abdülmecid'in kızlarındandır, onun Kuran'ı baştan sonra bitirmesine tarih düşülmüştür. Bu tarih de mu'cem ifadesinden anlaşılacağı üzere noktalı harflerin sayımıyla yazılmıştır.

صاعمهم ختم ایلدی قرانی یمنیله بو بیل

1272=10+10+2+10+150+10+50+100+10+10+400+600

21)Târîh-i Tezvîc (Evlilik tarihi)

(Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilün)

Tâm târîh ile tebrik eyledim ben de Şeref

Kıldı Ârif Beg tezevvüç yümn ile mes'ûd-bâd (1266)

yümn: Bereket.

Mes'ûd-bâd: Mutlu olsun.

tezevvüç: Evli.

Nesre çeviri: *Şeref ben de tâm târîh ile tebrik eyledim, Ârif Bey yümn ile tezevvüç kıldı, mes'ûd-bâd.*

Diliçi çeviri: Şeref de tam tarihle tebrik etti, Arif Bey uğurla, evlendi (Allah) mesud etsin.

Arif Bey, Abdülmecid dönemindeki Osmanlı kadısıdır. Onun evliliği üzerine yazılmış bir tarihtir.

Tam tarihte mısranın bütün harfleri ebced hesabına göre toplanır ve tarih bulunur. Bu da buna göre yazılmış bir beyittir.

قلدی عارف بک تزوج یمن ایله مسعد باد

+5+30+10+1+50+40+10+3+6+7+400+20+2+80+200+1+70+10+4+30+100

1266=4+1+2+4+6+70+60+40

22)Târîh-i Vilâdet (Doğum tarihi)

(Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilün)

Nâsa tebşîr it bu tâm târîh-i mu'cemle Şeref

Virdi âfâka Muhammed-nâm bir şehzâde Hak (1249)

tebşûr: Müjdele.

nâs: İnsanlar.

âfâk: Ufuklar.

Nesre çeviri: *Hak, Muhammed-nâm bir şehzâde âfâka virdi, Şeref bu tâm târîh-i mu'cemle nâsa tebşîr it.*

Diliçi çeviri: Allah, Muhammed isimli bir şehzadeyi afaka verdi, Şeref bu tam tarihle insanlara müjdele.

Tarihin tamamına bakılınca ilk beyitte Muhyiddin Efendi adında bir âlimden bahsediliyor. Muhammed de onun oğludur. Onun doğumu üzerine bu tam tarihi yazmıştır.

ویردی آفاقه محمد نام بر شخزاده حق

1249=100+7+600+300+2+50+100+80+10

23)Târîh-i Bed-i Kur 'ân ve İzdivâc (Evlilik ve Kuran'a başlama tarihi)

(Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilün)

Düşdi bir târîh-i cevher yüz görümlüğüana

Kıldı sûr-ı izdivâc Gâlib Efendi müjdeler (1268)

bed: Başlama.

sûr: Düğün.

Nesre çeviri: *Müjdeler Gâlib Efendi sûr-ı izdivâc kıldı, ana yüz görümlüğü bir târîh-i cevher düşdi.*

Diliçi çeviri: Müjdeler Galib Efendi düğününü yaptı. Ona yüz görümlülüğü (olarak) bir tarih-i cevher düştü.

Yine tarihin tamamına bakıldığında Galibe Efendi'nin Halveti tarikatına mensup olduğunu görüyoruz. Onun Kur'an'a başlaması ve evlenmesine tarih düşürülmüştür. Bunu da tarih-i cevher ifadesinden anladığımız noktalı harflerin sayımıyla yapmıştır.

قیلدی سور ازدواج غالب افندی مژدهلر

1269=7+50+80+2+1000+3+7+10+10+100

24)Tarih-i Hıtân-ı Şehzâdegân (Şehzadelerin sünnet tarihi)

(Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilün)

Sen de arz eyle Şeref târîh-i cevher-dârını

Sünnet icrâ itdiler birden iki şeh-zâdeler (1252)

Nesre çeviri: *İki şeh-zâdeler birden sünnet icrâ itdiler, Şeref sen de târîh-i cevher-dârını arz eyle.*

Diliçi çeviri: İki şehzade birden sünnet edildi, Şeref sen de tarih-i cevherdarını sun.

Abdülmecit ve Abdülaziz Sultan II. Mahmud'un oğludur. II. Mahmud Osmanlı İmparatorluğunun 30. padişahıdır. II. Mahmud'un ölümü üzerine önce Abdülmecid(1839-1861), sonrasında Abdülaziz(1861-1876) tahta çıkmıştır. Şeref Hanımbu tarihinde onların sünnet olmalarına tarih düşmüştür.

سنت اجرا ایتدیلر بردن ایکی شهزادهلر

1252=7+300+10+10+50+2+10+400+10+3+400+50

25)Târîh-i Bed-i Kur'ân (Kuran'a başlama tarihi)

(Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilün)

Geldi bir târîh-i mu'cemle Şeref tebrîkine

'İzz ile kıldı Nebîl Beg bed'i Kur 'ân-ı Azîm (1268)

izz: Şerefle.

bed: Başlama.

Nesre çeviri: *Nebîl Beg 'izz ile bed'i Kur 'ân-ı Azîm kıldı, Şeref tebrîkine bir târîh-i mu 'cemle geldi.*

Diliçi çeviri: Nebil Bey şerefle Kuran-ı okumaya başladı. Şeref tebrik için bir tarih-i mucem yazdı.

Nebil Bey'i Şeref Hanım'ın yiğenidir. Nebil Bey'i kendi babasının adını taşıdığı için diğer yiğenlerinden daha çok sevmektedir. Onun Kuran'a başlamasına tarih-i mucemle tarih düşmüştür.

عزله قیلدی نبیل بک بد اقران عظیم

1253=10+900+50+100+2+2+10+2+50+10+10+100+7

26)Târîh-i Lihye (Sakal bırakma tarihi)

(Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilün)

Geldi bir târîh-i mucem kıl kalemle yaz Şeref

Lihye-i Servet Beg’i kıla Cenâb-ı Hak sefid (1268)

sefid: Beyaz.

lihye: Sakal.

Nesre çeviri: *Lihye-i Servet Beg’i Cenâb-ı Hak sefid kıla, Şeref kıl kalemle bir târîh-i mucem yaz.*

Diliçi çeviri: Cenab-ı Allah Servet Bey’in sakallarını beyaz kılsın. Şeref kıl kalemle bir tarih-i mucem yaz.

Sultan Abdülkadir’in tam adı. Muhyiddin Ebu Muhammed Abdülkadir b. Ebi Salih Musa Zengidost el-Geylani’dir.⁴⁶ Kadiriye tarikatının kurucusudur. Yine aynı tarikat mensup olan Servet Bey’in sakal bırakmasına tarih düşürülmüştür.

لحيه ثروت بكى قبيله جناب حق سفيد

1268=10+80+100+2+50+3+10+100+2+400+500+10

27)Târîh-i Vilâdet (Doğum tarihi)

(Mefâ ‘ilün, Mefâ ‘ilün, Mefâ ‘ilün, Mefâ ‘ilün)

Zebân-ı vâlidinden söyledim mu‘cemle tâm târîh

Alî ayn-ı Muhammed nûrı toğdı bak rebî’ içre (1268)

zebân: dil.

vâlid: Baba.

Rebî’: Bahar.

Nesre çeviri: *Zebân-ı vâlidinden mu‘cemle tâm târîh söyledim. Ayn-ı Muhammed nûrı Alî rebî’ içre toğdı bak.*

Dİliçi çeviri: Zeban-ı validinden mu‘cemle tam tarih söyledim, Muhammed’in nuru gibi Ali bahar içinde doğdu.

⁴⁶Süleyman Uludağ, “Abdülkadir- Geylani Mad.”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. I, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994, 234.

Şair daha öncede 22. Tarihte Muhyiddin Efendi'nin bir oğlu için tarih düşmüştür. Dönemin alimlerinden olan bu zatın oğlu Ali'nin doğumu üzerine bir tarih düşülmüştür. Mu'cem ifadesinden noktalı harflerin sayımıyla hesaplanan bir tarih olduğunu anlıyoruz.

على عين محمد نوری طوغدی بق ربیع اچره

1268=3+10+10+1+2+100+2+1000+10+50+10+50+10+10

28)Târîh-i Mevlid (Doğum tarihi)

(Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün)

Lisân-ı vâlidinden söyledim bu tâm târîhi

Hasîbe'm geldi dehre pîr ide sıhhat ile Mevlâ (1254)

sıhhat: Sağlık.

dehr: Dünya.

Nesre çeviri: *Lisân-ı vâlidinden bu tâm târîhi söyledim. Hasîbe'm dehre geldi Mevlâ sıhhat ile pîr ide.*

Diliçi çeviri: En güzel dille bu tam tarihi söyledim, Hasibem dünyaya geldi, Allah sağlıklı onu yaşlandırsın.

Babamın dilinden ifadesiyle babası Şair Nebil Bey'e telmih yapan şair, kardeşinin ilk çocuğu Nesibe'nin dünyaya gelmesi üzerine bu tam tarihi yazmıştır.

حسیبهم کلدی دهره پیر ایده صحت ایله مولا

+8+90+5+4+10+1+200+10+2+5+200+5+4+10+4+30+20+40+5+2+10+60+8

1254=1+30+6+40+5+30+10+1+400+8

29)Târîh-i Mevlid (Doğum tarihi)

(Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün)

Vücuda geldiği dem söyledim mu'cemle tâm târîh

Bu gün toğdı Nebîl Beg meh gibi dünyâyâ hamd olsun (1258)

Nesre çeviri: *Vücuda geldiği dem mu'cemle tâm târîh söyledim Hamd olsun Nebîl Beg meh gibi dünyâyâ bugün toğdı.*

Diliçi çeviri: Dünyaya geldiği zaman mu‘cemle tam tarihi söyledim. Şükürler olsun Nebil Bey ay gibi dünyaya geldi.

Nebil Bey, Şeref Hanım’ın kızkardeşinin oğludur, babasının adını taşıması münasebetiyle şair ona karşı ayrı bir muhabbet duyar. Bu beyitte de onun doğumu üzerine bütün noktalı harflerin sayımıyla elde edilebilecek şekilde bir tarih düşmüştür.

بو کون طوغدی نبیل بک مه کبی دنیايه حمد اولسون

1258=50+10+10+50+2+10+2+10+2+50+10+1000+50+2

30)Târîh-i Vilâdet (Doğum tarihi)

(Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilün)

Vâlideyni okusun târîh-i tâmım subh u şâm

Doğdılar çün mihr ü meh ikiz Nakiyye’yle Besîm (1262)

vâlideyn: Anne ile baba.

subh u şâm: Sabah akşam.

mihr ü meh: Güneş ile ay.

Nesre çeviri: *Vâlideyni subh u şâm târîh-i tâmım okusun, çün mihr ü meh ikiz Nakiyye’yle Besîm doğdılar.*

Diliçi çeviri: Anne ve babası sabah akşam bu tam tarihi okusun çünkü ay ve güneş gibi ikiz Nakiyye ile Besim doğdu.

Nakiyye ile Besim Şeref Hanım’ın yeğenleridir. İkiz olan bu çocukların dünyaya gelmesi üzerine tarih düşülmüştür.

دوغدیلر چون مهر و مه ایکز نقیه ایله بسیم

1262=10+2+10+10+100+50+7+10+50+3+10+1000

31)Târîh-i Mevlid (Doğum tarihi)

(Fe‘ilâtün, Fe‘ilâtün, Fe‘ilâtün, Fe‘ilün)

Bir düşer binde Şeref böyle mücevher târîh

Bâri‘a Hanım’ı i‘zâz ile Hak pîr itsin (1267)

İ'zâz: Aziz kılma.

Nesre çeviri: *Bir düşer binde Şeref böyle mücevher târîh, Hak Bâri 'a Hanım'ı i'zâz ile pîr itsin.*

Diliçi çeviri: Şeref böyle mücevher tarih binde bir düşer. Allah Baria Hanım'ı aziz kılarak yaşlandırınsın.

Tarih metninin tamamından anlaşıldığına göre Osmanlı dönemi diplomatlarından olan Rıfat Bey'in kızı Baria Hanım'ın dünyaya gelişine tarih düşülmüştür. Mücevher bir ifadesinden de anlaşılacağı gibi yalnız noktalı harflerin sayımıyla elde edilen bir tarihtir.

باريعه خانمی اعزاز ايله حق بير ايتسون

1258=50+400+10+10+2+100+10+7+7+50+600+10+2

Noktalı harflerin sayımıyla hesaplayacağımız bu tarih metninin sonucu 1258 çıkmasına rağmen Arslan divanında 1267 olarak verilmiştir.

32)Târîh-i Mevlid (Doğum tarihi)

(Müfte' ilün, Mefâ' ilün, Müfte' ilün, Mefâ' ilün)

Cevher-i târîh ehak tâk-ı sipihr-i kâma tak

Doğdı Alî Efendi bak burc-ı kemâle mâh-âsâ (1267)

ehak: Daha, layık.

sipihr: Gök.

tâk: Kubbe.

kâm: Mutluluk, talih.

mâh-âsâ: Ay gibi.

burç: Kale kemeri.

Nesre çeviri: *Bak, Alî Efendi burc-ı kemâle mâh-âsâ doğdı, cevher-i târîh tâk-ı sipihr-i kâma tak ehak.*

Diliçi çeviri: Bak Ali Efendi burc- ı kamele ay gibi doğdu, cevher tarihle arşa yazılrsa yaraşır.

Ali Efendi'nin doğumu üzerine sadece noktalı harflerin hesaplanmasıyla yazılmış bir tarihtir.

دوغدی علی افندی بق برج کماله ماه اسا

1267=3+2+100+2+10+50+80+10+10+1000

33)Târîh-i Mevlid (Doğum tarihi)

(Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilün)

Vâlideyne müjde tâm târîh ile hâtif didi

Kıldı Tâcü’ d-din Muhammed mehd-i ikbâli makar (1268)

vâlideyn: Anne-baba.

hâtif: Seslenici.

mehd: Beşik.

makar: Karar edilen yer.

ikbâl: Baht, talih.

Nesre çeviri: *Valideyne müjde tâm târîh ile hâtif didi, Tâcü’ d-din Muhammed mehd-i ikbâli makar kıldı.*

Diliçi çeviri: Anne babasına müjde, tam tarih ile seslendi, Tacüddin Muhammed ikbal beşiğini yer edindi.

Tarih metninden anlaşılan Osmanlı Şeyhülislamlarından Aşir Efendi’nin oğlu olan Tacüddin Muhammed’in doğumu üzerine tairh düşülmüştür.

قادى ناج الدين محمد مهد اقبالى مقر

+30+1+2+100+1+4+5+40+4+40+8+40+50+4+30+3+1+400+10+4+30+100

1267=200+100+40+10

34)Târîh-i Ru’us (Sadrazamdan rütbe alma tarihi)

(Mefâ‘ilün, Mefâ‘ilün, Mefâ‘ilün, Mefâ‘ilün)

Çıkardım bir du’â-âmîz târîh kıl Şeref takdîm

Ru’ûs aldı Nebîl Beg ide Mennân müfti-i âlem (1268)

Ru’us: Sadrazamdan rütbe alma.

müfti: Fetva veren.

Nesre çeviri: *Bir du'â-âmîz çıkardım Şeref târîh takdîm kıl, Nebîl Beg ru'ûs aldı. Mennân müftî-i âlem ide.*

Diliçi çeviri: Bir duamız çıktı Şeref tarihini sun, Nebil Bey rütbe aldı. Allah alemlerin müftüsü ede.

Mennan, Allah'ın isimlerindedir. Ruus; sadrazamın verebileceği küçük rütbelere için verilen resmi yazıdır. İlmiye, sarıklı, ulema derecelerinden biridir.⁴⁷ Bu da yeğeni Nebil Bey'in ru'us alması üzerine düşürülen bir tarihtir.

ر عوس الدى نبيل بك ايده منان مفتى عالم

40+50+1+50+40+5+4+10+1+20+2+30+10+2+50+10+4+30+1+60+6+1+200
1268=40+30+1+70+10+10+400+80+

35)Târîh-i Tezvîc (Evlenme tarihi)

(Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün)

Bu tâm târîh-i cevher zîver-i zülf-i arûs olsun

Fehîm Beg eyledi 'izz ile tezvîc ide Hak hurrem (1269)

tezvîc: Evlendirme.

zîver-i zülf-i arûs: Gelinin süslü saçları.

hurrem: Sevinçli.

Nesre çeviri: *Bu tam tarih-i cevher ziver-i zülf-i arûs olsun, Fehim Bey izz ile tezvîc eyledi, Hak hurrem ide.*

Diliçi çeviri: Bu tam tarih-i cevher gelinin süslü saçları olsun, Fehim Bey izzetle evlendi, Hak yüzünü güldürsün.

Cevher ifadesi noktalı harflerin sayılmasıyla elde edilecek bir tarih olduğunu gösteriyor. Fehim Bey'in izdivacı üzerine yazılmış bir tarihtir.

فيهم بك ايلدى عزيله تزويج ايده حق خرم

1269=600+100+10+3+10+7+400+10+7+10+20+2+10+80

⁴⁷Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Adın Kitapevi, Ankara, 2010, 1054.

36)Târîh-i Câmî‘ (Caminin yapılma tarihi)

(Mefâ ‘îlün, Mefâ ‘îlün, Mefâ ‘îlün, Mefâ ‘îlün)

Sezâ Mevlâ kabûlün ola nakd-i sa‘y ile bu sâl

Tulû‘-ı Şems Hanım eyledi bu câmi‘i ma‘mûr (1266)

nakd: Peşin para.

sâl: Yıl.

ma‘mûr: Şenlikli, bayındır.

Nesre çeviri: *Bu sâl Tulû-ı Şems Hanım bu câmi‘i ma‘mur eyledi, Mevlâkabulün ola, nakd-i sa ‘y ile sezâ.*

Diliçi çeviri: Bu sene Tulu-ı Şems Hanım bu camiye güzelleştirdi. Allah kabul etsin kendi gayretiyle, parasıyla (yaptırdığı hayrını).

Tulu-ı Şems Hanım’ın yaptırdığı camiye tarih düşürülmüştür.

طلوع شمس خانم ایلدی بو جامعی معمور

+40+10+70+40+1+3+6+2+10+4+30+10+1+40+50+1+600+60+40+300+70+6+30+9
1749=200+6+40+70

Beyitte herhangi bir ebced hesaplamasına işaret olmadığı için tam tarih olarak kabul edilir bu durumda da bütün harfler toplanmalıdır ancak yaptığımız hesaplamaya göre divandaki tarihle çıkan sonuç uyuşmamaktadır.

37)Târîh-i Hıtân (Sünnet tarihi)

(Fâ ‘ilâtün, Fâ ‘ilâtün, Fâ ‘ilâtün, Fâ‘ilün)

Yaz Şeref şükrâne târîh-i mücevher sûrına

Yümn ile Tevfîk Efendi sünnet icrâ eyledi (1263)

sûr: Düğün.

yümn: Uğur.

Nesre çeviri: *Şeref sûrına târîh-i mücevher şükrâne yaz, yümn ile Tevfik Efendi sünnet icrâ eyledi.*

Diliçi çeviri: Şeref düğününe tarih-i mücevherini yaz, uğurla Tevfik Efendi sünnet oldu.

Tevfik Efendi, Sultan Abdülmecid'in tahta çıkmayan oğullarından Mehmed Burhaneddin Efendi'nin oğludur. Onun sünnet düğününe yazılmış bir tarihtir. Mücevher ifadesi noktalı harflerin sayılmasıyla elde edilen bir tarihtir.

یمنله توفیق افندی سنت اجرا ایلدی

1263=10+10+3+500+50+10+50+80+100+10+80+400+50+10

38)Târîh-i Hıtân (Sünnet tarihi)

(Müstef 'ilün, Müstef 'ilün, Müstef 'ilün, Müstef 'ilün)

Evrâk-ı dilden çıkdı bir târîh-i mu'cem yaz Şeref
Şeh-zâdeler ile Nebîl Beg itdi icrâ sünneti (1263)

evrâk: Yapraklar, kağıtlar.

dil: Gönül.

Nesre çeviri: *Şeref bir târîh-i mu'cem yaz evrâk-ı dilden çıkdı, şeh-zâdeler ile Nebîl Beg sünneti icrâ itdi.*

Diliçi çeviri: Şeref bir tarih-i mucem yaz gönül yapraklarından çıkan, şehzadeler ile Nebil Beg sünnetini icra etti.

Şeref Hanım'ın en çok sevdiği yiğeni Nebil Bey'in sünnet düğünü için düşürülmüş bir tarihtir. Bir önceki beyitte Sultan Abdülmecid'in torunu Tevfik Efendi'nin sünnet düğünüyle aynı tarihte sünnet olduğuna dikkat çekmiştir.

شهزاده لر ایله نبیل بک ایتمدی اجرا سنتی

1264=10+400+50+3+10+400+10+2+10+2+50+10+7+300

39)Târîh-i Sadâret-i Rûm İli (Rumeli kazaskerliğine getirilme tarihi)

(Mefâ 'ilün, Mefâ 'ilün, Mefâ 'ilün, Mefâ 'ilün)

Bu tâm târîhi tasdîk eyleyüp dir her gören hakkâ
Sezâdır pâyelense Rûm İli Ârif Efendiyle (1263)

tasdîk eyle: Onayla.

sezâ: Yaraşır.

pâye: Rütbe.

Nesre çeviri: *Her gören bu tâm târîhi tasdîk eyleyip Hakkâ dir, Rûm İli Ârif Efendiyle pâyelense sezâdır.*

Diliçi çeviri: Her gören bu tam tarihi onaylayıp Hakka der, Rum İli Arif Efendiyle rütbelendiyse sezadır.

Rumeli Kazaskerliği, Rumeli’de bulunan bütün kadıların amiri olduğu gibi divanı hümayunun da azasındandır.⁴⁸ Şair, Rumeli kazaskerliğine getirilen Arif Bey için bir tarih yazmıştır.

سزادر پایه اتسه روم ایلی عارف افندیله

+1+70+10+30+10+1+40+6+200+5+60+400+1+5+10+1+2+200+4+1+7+60

1588=5+30+10+4+50+80+1+80+200

Beyitte tam tarih olduğu belirtilmiştir buna göre harflerin tamamı sayılarak hesaplama yapılır ancak bu hesaplama göre divandaki tarih uyuşmamaktadır.

40)Târîh-i Binâ-yı Dâr (Ev yaptırma tarihi)

(Mef’ûlü, Fâ’ilâtü, Mefâ’ilü, Fâ’ilün)

Virür neşât-ı vakti bu târîh-i mu’cemi

Yapdı Rızâ Efendi sezâ dâr-ı dil-güşâ (1268)

neşât: Sevinç.

dâr: Ev, yer.

dil-güşâ: Gönül açan.

Nesre çeviri: *Bu târîh-i mu’cemi neşât-ı vaktî virür, Rızâ Efendi sezâ dâr-ı dil-güşâ yapdı.*

Diliçi çeviri: Bu tarih-i mucemi sevindiği vakit yazdı, Rıza Efendi (kendine) yakışan gönül açan bir ev yaptı.

Kazasker Rıza Efendi’nin yaptırdığı eve noktalı harflerin sayılmasıyla oluşturulan bir tarihtir.

یاپدی رضا افندی سزا دار دلکشا

1269=300+7+10+50+80+800+10+2+10

⁴⁸ Kepecioğlu Kamil, *Tarih Lûgâti*, 21. Yüzyıl Yayınları, Ankara, 282.

41)Târîh-i Pâye (Rütbe alma tarihi)

(Fâ ‘ilâtün, Fâ ‘ilâtün, Fâ ‘ilün)

Ser-firâz olsa Sitanbul pâyesi

Kadr-i Tâcü’-d-din Efendi’yle revâ (1263)

ser-firâz: Yükselten.

revâ: Layık.

pâye: Rütbe.

kadr: İtibar, onur.

Nesre çeviri: *Sitanbul pâyesi ser-firâz olsa, kadr-i Tâcü’-d-din Efendi’yle revâ.*

Diliçi çeviri: İstanbul rütbesine yükselse, Tacüddin Efendi’nin onuruna yaraşır.

Daha önceki tarih metninde bahsedilen Osmanlı Şeyhülislamlarından Aşir Efendi’nin oğlu Tacüddin Efendi’nin rütbe almasına tarih düşülmüştür.

قدر تاج العدين افنديله روا

1+6+200+5+30+10+4+50+80+1+50+10+4+70+30+1+3+1+400+200+4+100

1260=

42)Târîh-i Hâne (Ev yaptırma tarihi)

(Fâ ‘ilâtün, Fâ ‘ilâtün, Fâ ‘ilâtün, Fâ ‘ilün)

Söyle tâm târîh-i mu‘cemle Şeref züvvârına

Hânesin ‘Âşir Efendi eyledi cây-ı safâ (1243)

züvvâr: Ziyaretçi.

cây-ı safâ: Sefa yeri.

Nesre çeviri: *Şeref züvvârına tâm târîh-i mu‘cemle söyle, Âşir Efendi hânesin cây-ı safâ eyledi.*

Diliçi çeviri: Şeref ziyaretçilerine tam tarih-i mucemle söyle, Aşir Efendi evini sefa yeri eyledi.

Osmanlı şeyhülislamlarından Aşir Efendi’nin yaptırmış olduğu hanesine, yazılmış bir tarihtir. Mu‘cem ifadesi yine sadece noktalı harflerin sayılarak elde edilecek bir tarih olduğuna işaret eder.

خانه سین عاشر افندی ایلدی جای صفا

1243=80+3+10+50+80+300+50+10+50+600

43)Târîh-i Tezvîc (Evlenme tarihi)

(Mef'ûlü, Fâ'ilâtün, Mef'ûlü, Fâ'ilâtün)

'Akdeinde bir mücevher târîh geldi 'akla
Rif'at Beg'e Seni'a Hanım nasîb oldu (1265)

'akd: Nikah.

Nesre çeviri: 'Akdeinde akla bir mücevher târîh geldi, Rif'at Beg'e Seni'a
Hanım nasîb oldu.

Diliçi çeviri: Nikahında akla bir mücevher tarih geldi, Rifat Beye Senia
Hanım kısmet oldu.

Tarihin tamamından anlaşılacağına göre Senia Hanım Tacüddin Efendi'nin
kızıdır. Onun Rifat Bey'le evlenmesine tarih düşülmüştür.

رفعت بکه سنیعه خانم نصیب اولدی

1264=10+2+10+50+50+600+10+50+2+80+400

Yine hesaplamamıza göre sonuç 1264 çıkmıştır ancak divanda 1263 olarak
belirtilmiştir.

44)Târîh-i Ru'ûs (Rütbe alma tarihi)

(Müstef 'ilün, Müstef 'ilün, Müstef 'ilün, Müstef 'ilün)

Şükrân-ı arz eyle Şeref târîh-i cevher-dârını
'Âşir kulın itdi ru'ûs ile şeh-i devrân şâd (1250)

şükrân: Teşekkür etme.

şeh-i devrân: Zamanın sultanı.

şâd: Mutlu, sevinçli.

Nesre çeviri: Şeref târîh-i cevher-dârını şükrân-ı arz eyle, Şeh-i devrân ru'ûs
ile Âşir kulın şâd etdi.

Diliçi çeviri: Şeref tarih-i cevher-darınla teşekkürlerini sun, zamanın padişahı rütbesini yükselterek Aşir kulunu mutlu etti.

Dönemin padişahından rütbe alan Aşir Efendi için noktalı harflerin sayılmasıyla elde edilen bir tarihtir.

عاشر قولین ایتدی رؤس ایله شه دور

$$1250=300+10+400+10+50+10+100+300+70$$

45)Târîh-i Bed-i Ta'îm-i Semâ (Sema yapmaya başlama tarihi)

(Fâ 'ilâtün, Fâ 'ilâtün, Fâ 'ilâtün, Fâ 'ilün)

Vâlidî didi dü-destin kaldırıp târîhini

Bed-i ta'îm-i semâ' kıldı Nebîl'im pîr ola (1266)

dü-dest: İki el.

Nesre çeviri: *Vâlidî dü-destin kaldırıp târîhini didi, Nebîl'im bed-i ta 'îmi semâ' kıldı pîr ola.*

Diliçi çeviri: Babası iki elini kaldırıp tarihini söyledi, Nebilim senasını yaptı, Allah uzun ömürlü kılsın.

Tarikaten Mevleviliğe yakın olan Şeref Hanım'ın kızkardeşinin oğlu Nebil Bey'in sema yapmasına tarih düşülmüştür.

بد أ تعليم سماع قيلدى نبيلم پير اوله

$$+30+10+2+50+10+4+30+10+100+70+1+40+90+40+10+30+70+400+1+4+2$$

$$1298=5+6+30+1+200+10+2+40$$

Nebil Bey'in doğumu 61. tarih metninde 1254 olarak gösterilmektedir, 38. tarih metninde sünnet tarihi 1263'tür, 9. tarih metninde 1274 tarihinde ney çalmayı öğrenmiştir, 48. tarih metninde 1271 tarihinde Kur'anı hatmetmiştir. Sema yapmaya başladığı tarih 1266 olarak belirtilmiştir ancak bütün harflerin sayılarak elde edileceği tarih hesaplamasına göre sonuç farklı çıkmaktadır.

46)Târîh-i Fetvâ (Fetva verilme tarihi)

(Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün)

Şeref bu gevherîn târîhle nâsa eyledim tebşîr

Revâdır Hikmet ‘Ârif Begefendi nakl-i fetvâya (1271)

nâsa: İnsanlar.

tebşîr: Müjdeleme.

revâ: Uygun, yaraşır.

Nakl-i fetvâ: Fetvaları nakletmek.

Nesre çeviri: *Şeref bu gevherin târîhle nîsa tebşîr eyledim, Hikmet Ârif Begefendi nakl-i fetvâya revâdır.*

Diliçi çeviri: Şeref bu gevherin tarihle insanlara müjdeledim, Hikmet Arif Bey’e fetva makamına yani şeyhülislamlığa atanması yaraşır.

Arif Hikmet Efendi Osmanlı Şeyhülislamlarındandır. Görevde yedi yıl kalmıştır. Onun fetva vermesine tarih düşülmüştür. Gevher ifadesi noktalı harflerin sayılarak tarihin elde edileceğini gösterir.⁴⁹

روادر حکمت عارف بک افندی نقل فتوایا

1272=10+400+80+100+50+50+80+20+2+80+400

47)Târîh-i Bed’-i Kur’ân (Kuran’a başlama tarihi)

(Fâ ‘ilâtün, Fâ ‘ilâtün, Fâ ‘ilâtün, Fâ ‘ilün)

Çıkdı bir târîh-i cevher oku ezberden Şeref

İtdi Rîf’at Begefendi bed’-i Kur’ân-ı Mübîn (1265)

mübîn: İyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan ayıran, Kuran’ı Kerim’i vasfetmek için kullanılırdı.

Nesre çeviri: *Şeref bir târîh-i cevher çıkdı, ezberden oku, Rîf’at Begefendi bed’-i Kur’ân-ı mübîn itdi.*

Diliçi çeviri: Şeref bir tarih-i cevher çıktı (ki) ezberden oku, Rıfat Bey, Kuran-ı Kerime başladı.

Rıfat Bey’in Kuran’a başlamasına tarih-i cevher düşülmüştür.

ایتدی رفعت بک افندی بدأ قرآن مبین

1256=50+10+2+50+100+2+10+50+80+2+400+80+10+400+10

⁴⁹ Öztuna, Yılmaz, *a.g.e.*, 658.

Tarih-i cevher ifadesi yalnızca noktalı haflerin sayılmasıyla yapılan bir hesaplama olacağına işaret eder, bu hesaba göre sonuç 1256 çıkmaktadır ancak divanda 1265 olarak verilmiştir.

48)Târîh-i Hıfz-ı Kur'ân (Hafız olma tarihi)

(Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün)

Bu tâm târîh-i cevher-dârı itsin hâceler ezber

Hezârân hamd ola oldı Nebîl Beg hâfız-ı Kur'ân (1271)

hâce: Hoca.

hezârân: Binlerce.

Nesre çeviri: *Bu tâm târîh-i cevher-dârı hâceler ezber itsin, Hezârân hamd ola Nebîl Beg hâfız-ı Kur'ân oldı.*

Diliçi çeviri: Bu tam tarih-i cevherdarı hocalar ezberlesin, binlerce şükür ola ki Nebil Bey Kuran hafızı oldu.

Daha önceki tarihlerde de bahsettiğimiz Nebil Bey şairin yeğenidir. Onun hafız olmasına tarih düşülmüştür.

هزاران حمد اوله اولدی نبیل بک حافظ قرآن

1271=50+100+900+80+20+2+10+2+50+50+7

49)Târîh-i Vilâdet (Doğum tarihi)

(Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün)

Bu târîhimle itdim mahlasın cevher gibi imlâ

Ola fâ'ik Süleymân Beg Şeref'le cümle ihvâna (1275)

imlâ: Doldurma.

fâ'ik: Üstün, seçkin.

ihvân: Kardeş, dost.

Nesre çeviri: *Bu târîhimle mahlasın cevher gibi imlâ itdim, Süleymân Beg Şeref'le cümle ihvâna fâ'ik ola.*

Diliçi çeviri: Bu tarihimle adını cevher gibi yazdım, Süleyman Beg Şerefle cümle dostlardan seçkin olsun.

Süleyman Bey'in doğumuna tarih düşülmüştür. Cevher ifadesinden sadece noktalı harflerin sayımıyla elde edilecek tarih olduğu anlaşılıyor.

اوله فايق سليمان بك شرفله جمله اخوانه

$$1275=50+600+3+80+300+2+50+10+100+80$$

50)Târîh-i Hıtân (Sünnet tarihi)

(Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün)

Şeref 'arz it gelür bir binde böyle gevherîn târîh

Hıtânı yümn ide Allah Tâcü'd-dîn Molla'ya (1264)

hıtân: Sünnet etmek.

yümn: Uğur, bereket.

Nesre çeviri: *Şeref 'arz it böyle gevherîn târîh binde bir gelür. Allah Tâcü'd-din Molla'ya hıtânı yümn ide.*

Diliçi çeviri: Şeref sun böyle gevher tarih binde bir (denk) gelir. Allah Tacüddin Molla'ya sünnetli uğurlu kılsın.

Gevher ifadesi yine noktalı harflerin sayımıyla elde edilecek bir tarih olduğunu gösteriyor. Tacüddin Efendi'nin sünnet olmasına tarih düşülmüştür.

ختانى يمن ايده الله تاج الدين ملايا

$$1606=10+50+10+3+400+10+50+10+10+50+400+600$$

Gevher ifadesi noktalı harflerin sayılması gerektiğini işaret eder buna göre sonuç 1606 çıkmaktadır ancak divanda 1264 olarak verilmiştir.

51)Târîh-i Vilâdet (Doğum tarihi)

(Fâ'îlâtün, Fâ'îlâtün, Fâ'îlâtün, Fâ'îlün)

Vâli di söylerken işitdim bu tâm târîhi ben

Geldi dehre yümn ile tev'em Ferîd ile Vahîd (1257)

dehr: Dünya.

yümn: Uğur.

tev'em: İkiz çocuk.

Nesre çeviri: *Vâlidî söylerken işitdim bu tâm târîhi, tev'em Ferîd ve Vahîd yümn ile dehre geldi.*

Diliçi çeviri: Babası söylerken işitdim bu tam tarihi (söyledim), ikiz kardeşler Ferid ile Vahid uğurla dünyaya geldi.

Tarihin ilk beyitinden anlaşıldığı üzere Abdülmecid'in ikiz çocukları Ferid ile Vahid'in dünyaya gelişine tam tarih düşülmüştür.

Tam tarih bütün harflerin sayılarak elde edildiği tarihtir.

کلدی دهره یمنله توأم فرید ایله وحید

1+4+10+200+80+40+1+5+400+5+30+50+40+10+5+200+5+4+10+4+30+20

1257=4+10+8+6+5+30+10+

52)Târîh-i Vilâdet (Doğum tarihi)

(Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün)

E'âlî ser-fürû itmez mi görse böyle târîhe

Bi-hamdillâh geldi dehre ' izzetle Neyir Mollâ (1241)

ser-fürû: Boyun eğme.

e'âl: İyiler.

Nesre çeviri: *E'âlî görse böyle târîhe ser-fürû itmez mi, bi-hamdillâh Neyir Mollâ 'izzetle dehre geldi.*

Diliçi çeviri: İnsanlar görse böyle tarihe boyun eğmezler mi, Allah'a şükür ki Neyir Molla şerefle dünyaya geldi.

بحمد الله کلدی دهره عزتله نیر ملا

200+10+50+30+400+7+70+5+200+5+4+10+4+30+20+5+30+30+1+40+8+2

1241=10+30+40+

53)Târîh-i Vilâdet (Doğum tarihi)

(Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün)

Şeref mecmû'a-i dilde bulundu bir güzel târîh

Bahâ'ü'd-dîn Efendi sıhhatile pîr ola yâ Rab (1267)

mecmû'a: Toplanmış.

Nesre çeviri: *Şeref mecmû'a-i dilde bir güzel târîh bulundu. Yâ Rab Bahâ'ü'd-dîn Efendi sıhhat ile pîr ola.*

Diliçi çeviri: Şeref dilinin bütün güzelliklerini (kullanarak) bir güzel tarih söyledi, Allah'ım Bahâ'ü'd-dîn Efendi sağlıklı yaşlansın.

Yine bir viladet tarihi Bahaüddin Efendi'nin doğumuna tarih düşülmüştür.

بهاءالدين افندى صحت ايله پير اوله يا رب

+10+2+5+30+10+1+400+8+8+90+10+4+50+80+1+50+10+4+30+1+1+5+2

1267=2+200+1+10+5+30+6+1+200

54)Târîh-i Vilâdet (Doğum tarihi)

(Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün)

Didim mîlâdına bu tâm târîh-i dil-ârâyı

Baha'ü-d-dîn Efendi 'âleme geldi şeref viridi (1258)

mâlâd: Doğum günü.

dil-ârâ: Gönül alan.

Nesre çeviri: *Mîlâdına bu tâm târîh-i dil-ârâyı didim. Baha'ü-d-dîn Efendi 'âleme geldi, şeref viridi.*

Diliçi çevir: Doğumuna bu gönül alan tam tarihi söyledim. Bahaüddin Efendi aleme geldi, şeref verdi.

Bir önceki tarih metninde olduğu gibi, yine Bahaüddin Efendi'nin doğumuna bütün harflerin sayılarak elde edileceği bir tarih düşülmüştür. 53. tarih metniyle 54. tarih metninde belirtilen Bahaüddin Efendi farklı kişilerdir. Doğum tarihleri başta olmak üzere ilk beyitlerde babalarının ismi de farklı olarak verilmiştir.

بهاءالدين افندى عالمه كلدى شرف وردى

300+10+4+30+20+5+40+30+1+70+10+4+50+80+1+50+10+4+30+1+1+5+2

1258=10+4+200+6+80+200+

55)Târîh-i Vilâdet (Doğum tarihi)

(Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilün)

Söyledim mîlâdına târîh-i mu‘cem ey Şeref
Mehd-i ‘âlem Ârife Hanım’la bulsun zîneti (1259)

milâd: Doğum.

târîh-i mu ‘cem: Noktalı harfler.

mehd-i ‘âlem: Dünya beşiği.

zînet: Süs.

Nesre çeviri: *Ey Şeref mîlâdına târîh-i mu‘cem söyledim mehd-i ‘âlem zîneti Ârife Hanım’la bulsun.*

Diliçi çeviri: Ey Şeref doğumuna tarihi mu‘cem söyledim. Dünya beşiği süsünü Arife Hanım’la bulsun.

Osmanlının yüz yirmi üçüncü şeyhülislamı olan Esad Efendi’nin kızı Arife Hanım’ın dünyaya gelişine tarih düşülmüştür⁵⁰. Tarih-i mu‘cem ifadesi yalnız noktalı harflerin sayılarak elde edileceğini gösteriyor.

مهد عالم عارفه خانمله بولسون زينتى

1259=10+400+10+50+7+50+2+50+600+80

56)Târîh-i Vilâdet (Doğum tarihi)

(Fe‘ilâtün, Fe‘ilâtün, Fe‘ilâtün, Fe‘ilün)

Olsun âvîze-i mehdi bu mücevher târîh
Fâhire makdemi virdi şerefi ekvâna (1250)

âvîze: Mum, lamba.

mehdi: Hidayet eren.

makdem: Geliş.

ekvân: Alemler.

Nesre çeviri: *Bu mücevher târîh âvîze-i mehdi olsun, Fâhire makdemi ekvâna şerefi virdi.*

⁵⁰Altınsu, Abdülkadir, *Osmanlı Şeyhülislamı, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1972, 241.*

Diliçi çeviri: Bu mücevher tarih hidayete eren mum olsun. Fahire'nin gelişi alemlereşeref verdi.

Tarih metninin vermiş olduğu bilgiye göre Osmanlı'nın ilim adamlarından Halid Efendi'nin çocuğunun dünyaya gelişine bir mücevher tarih düşülmüştür. Mücevher ifadesi yine bize noktalı harflerin sayımıyla elde edilecek bir tarih olduğuna işaret ediyor.

فاخره مقدمی ویردی شرفی اکوانه

1250=50+10+80+300+10+10+10+100+600+80

57)Târîh-i İzdivâc (Evlenme tarihi)

(Mefâ'ilün, Fe'ilâtün, Mefâ'ilün, Fe'ilün)

Didi Şeref bana târîhini gelüp bir pîr

Tezevvüci ide Tefvik Beg'e sa'id ilâh (1250)

tezevvüc: Evlenme.

sa 'id: Mutlu, uğurlu.

Nesre çeviri: *Şeref bir pîr gelüp bana târîhini didi, ilâh Tefvik Beg'e tezevvüci sa'id ide.*

Diliçi çeviri: Şeref bir ûstad gelip bana tarihi söyledi, Allah Tefvik Beg'e evliliği mutlu kılsın.

Yine Osmanlı şeyhülislamlarından Tefvik Efendi'nin evliliğine tarih düşülmüştür.

تزوجی ایده توفیق بکه سعید اله

+1+4+10+70+60+5+20+2+100+10+80+5+400+5+4+10+1+10+3+6+7+400

1250=5+30

58)Târîh-i Lihye (Sakal bırakma tarihi)

(Mefâ'ilün, Mefâ'ilün, Mefâ'ilün, Mefâ'ilün)

Şeref yaz kıl kalemlle böyle târîh bir düşer zîrâ

Bulup yüz Nâ'ilî Beg'den hat-ı nev rû-nümâ oldı (1249)

rû-nümâ: Yüz gösteren.

nev: Yeni.

Nesre çeviri: *Şeref kıl kalemle yaz zîrâ böyle târîh bir düşer. Nâ'îlî Beg'den yüz bulup hat-ı nev rû-nümâ oldu.*

Diliçi çeviri: Şeref kıl kalemle yaz, çünkü böyle tarih binde bir düşer, Naili Beg'den yüz bulup yeni çıkan sakal görünür oldu.

Naili Beg Şeref Hanım'ın biraderinin adıdır. Çok genç yaşta vefat eden Naili Bey'in sakal bırakışına tarih düşülmüştür.⁵¹

بولوب يوز نائلى بكدن خط نو رو نما اولدى

+50+6+200+6+50+9+600+50+4+20+2+10+30+10+1+50+7+6+2+6+30+6+2

1249=10+4+30+6+1+1+40

59)Târîh-i Hıtân (Sünnet tarihi)

(Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilün)

Geldi bir pîr eyledi bu gevherin târîhi 'arz

İtdi icrâ yümn ile Dervîş Ahmet sünneti (1254)

icrâ: Ortaya çıkarma.

yümn: Uğur.

Nesre çeviri: *Bir pîr geldi bu gevherin târîhi arz eyledi, Dervîş Ahmet yümn ile sünneti icrâ itdi.*

Diliçi çeviri: Bir pir geldi budeğerli tarihi söyledi, Dervîş Ahmet uğurla sünnet oldu.

Gevher kelimesinden yine noktalı harflerin sayımıyla elde edilen bir tarih oldu anlaşılmaktadır. Sünnet töreni için söylenmiş bir tarihtir.

ايتدى اجرا يمنله درويش احمد سنتى

1254=10+400+50+1+300+10+50+10+3+10+400+10

60)Târîh-i Vilâdet (Doğum tarihi)

(Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilün)

Bir gelür binde vücûda böyle târîh-i nefis

⁵¹ Arslan, a.g.e., 20.

Geldi hem-nâmım Şeref viridi bu bezm-i 'âleme (1254)

hem-nâm: Adaş.

bezm-i 'âlem: Dünya meclisi.

Nesre çeviri: *Böyle târîh-i nefis vücûda binde bir gelir. Geldi bezm-i 'âleme hem-nâmım şeref viridi.*

Diliçi çeviri: Böyle enfes tarih ortaya binde bir çıkar. Geldi dünya meclisine adaşım şeref verdi.

Şair kendi adaşı olan Şeref adında birinin dünyaya gelişine tarih düşmüştür.

کلدی همنام شرف ويردی بو بزم عالمه

7+2+6+2+10+4+200+10+6+80+200+300+40+40+1+50+40+5+10+4+30+20
1254=5+40+30+1+70+40+

61)Târîh-i Vilâdet (Doğum tarihi)

(Mefâ'ilün, Mefâ'ilün, Mefâ'ilün, Mefâ'ilün)

Şeref böyle du'â-âmîz târîh bir düşer binde

Nebîl'i itdim Allâh'a emânet geldi dünyâya (1258)

Du'â-âmîz: Duayla karışık.

Nesre çeviri: *Şeref böyle du'â-âmîz târîh binde bir düşer, Nebîl'i Allâh'a emânet itdim dünyâya geldi.*

Diliçi çeviri: Şeref böyle duayla karışık tarih binde bir gelir. Nebil'i Allah'a emanet etdim, dünyaya geldi.

Şairin kızkardeşinin oğlu ve babasının ismini taşıyan Nebil Bey'in dünyaya gelişine tarih düşülmüştür.

نبیلی اتم الله امانت کلدی دنیايه

+4+30+20+400+50+1+40+1+5+5+30+30+1+40+4+400+10+1+30+10+2+50
1254=5+10+1+10+50+4+10

Tam tarihle yazılmış bu eyitin bütün harfleri sayıldığında sonuç 1254 çıkmaktadır ancak Mehmet Arslan divanda 1258 olarak belirtmiştir.

62)Târîh-i Hıtân (Sünnet tarihi)

(Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilün)

Söyledim tebrîk için bu tâm târîhi Şeref

Eyledi Sıddîk Beg sıdk ile icrâ sünneti (1256)

sıdk: Doğruluk.

icrâ: Yapmak.

Nesre çeviri: *Şeref tebrîk için bu tâm târîhi söyledim, Sıddîk Beg sıdk ile sünneti icrâ eyledi.*

Diliçi çeviri: Şeref tebrik için bu tam tarihi söyledi, Sıddık Bey doğrulukla sünneti yaptı.

Sultan Abdülmecid döneminde şeyhülislam olan Arif Bey’in oğlu Sıddık Bey’in sünnetine bütün harflerin sayılarak elde edilebileceği tam tarih düşülmüştür.

ایلدی صدیق بک صدق ایله اجرا سنتی

+1+200+3+1+5+30+10+1+100+4+90+20+2+100+10+4+90+10+4+30+10+1

1246=10+400+50+60

63)Târîh-i İzdivâc (Evlenme tarihi)

(Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilün)

Hîn-i akdinde didim bu tâm târîhi Şeref

Mîr Hamdî aldı hamd ola Emîne Hanım’ı (1258)

mîr: Bey.

hamd ola: Şükür ola.

hîn: An, zaman

akd: Nikah.

Nesre çeviri: *Şeref hîn-i akdinde bu tâm târîhi didim, Hamd ola Mîr Hamdî Emîne Hanım’ı aldı.*

Diliçi çeviri: Şeref nikah anında bu tam tarihi söyledi, şükürler olsun Hamdi Bey Emine Hanım’ı aldı.

Yine şeyhülislam Arif Efendi’nin çocuğunun evliliği üzerine yazılmış bir tam tarihtir.

میر حمدی الدی حمد اوله امینه خانمی

+5+50+10+40+1+5+30+6+1+4+40+8+10+4+30+1+10+4+40+8+200+10+40
1258=10+40+50+1+600

64) Târîh-i Ta'mîr-i Dergeh-i Vâni (Vani dergahının tamir edilme tarihi)

(Mefâ'ilün, Mefâ'ilün, Mefâ'ilün, Mefâ'ilün)

Şeref gûş eylesinler Kâdiriler tâm târîhin

Açıldı gül gibi ta'mîr olındı dergeh-i Vâni (1257)

gûş: İşitme.

Nesre çeviri: *Şeref Kâdiriler tâm târîhin gûş eylesinler, ta'mîr olındı gül gibi dergeh-i Vâni açıldı.*

Diliçi çeviri: Şeref Kadiriler tam tarihini işitsin, tamir olundu, gül gibi Vâni dergahı açıldı.

İstanbul'da bulunan Kadirilik tarikatına ait Vani dergahının tamir edilmesine tam tarih düşülmüştür.

اچلدى كل كىبى تعمير اولندى دركه وانى

4+10+4+50+30+6+1+200+10+40+70+400+10+2+20+30+20+10+4+30+3+1

1257=10+150+6+5+20+200+

65) Târîh-i İzdivâc (Evllenme tarihi)

(Mefâ'ilün, Mefâ'ilün, Mefâ'ilün, Mefâ'ilün)

Şeref cevher gibi bir tâm târîh eyledim takdîm

Hulûsî Beg te'ehhül kıldı mes'ûd eylesin Yezdân (1259)

takdîm: Sunmak.

te'ehhül: Evlenme.

mes'ûd: Mutlu.

yezdân: Allah.

Nesre çeviri: *Şeref cevher gibi bir tâm târîh takdîm eyledim, Hulûsî Beg te'ehhül kıldı, Yezdân mes'ûd eylesin.*

Diliçi çeviri: Şeref cevher gibi bir tam tarih sundu, Hulusi Bey evlendi. Allah mesud etsin.

Yine bir izdivaç için yazılmış tarihtir. Nafia nezareti; Osmanlı imparatorluğunun son döneminde bayındırlık bakanlığının adıdır. Bayındırlık bakanlığı yapan Hulusi Bey'in izdivacı için yazılmış bir tam tarihtir.⁵²

خلوصى بك تأهل قيلدى مسعود ايلسون يزدان

1259=50+7+10+50+10+10+100+400+20+2+600

66) Târîh-i Vilâdet (Doğum tarihi)

(Mefâ'ilün, Mefâ'ilün, Mefâ'ilün, Mefâ'ilün)

Şeref milâdına yaz tâm târîh âb-ı cevherle

Atâ'ullâh Efendi toğdı müjde mehd-i ikbâle (1259)

milâd: Doğum.

mehd: Beşik.

ikbâl: Talih, saadet.

Nesre çeviri: *Şeref milâdına âb-ı cevherle tâm târîh yaz, müjde Atâ'ullâh Efendi mehd-i ikbâle toğdı.*

Diliçi çeviri: Şeref doğumuna ab-ı cevherle tam tarih yaz, müjde ki Ataullah Efendi saadet beşiğiyle doğdu.

Osmanlının iki dönem şeyhülislamlığını yapan Ataullah Efendi'nin doğumu için yazılmış bir tarihtir.

عطاءالله افندى طوغدى مزده مهدي اقباله

1259=2+100+7+10+1000+10+50+80

⁵² Öztuna, a.g.e., 503.

67) Târîh-i Vilâdet (Doğum tarihi)

(Mefâ'ilün, Mefâ'ilün, Mefâ'ilün, Mefâ'ilün)

Didim vilâdetine şöyle gevherîn târîh

Fu'âd Efendi'yi pîr ide sıhhat ile Hudâ (1262)

pîr: Yaşlı.

sıhhat: Sağlık.

Nesre çeviri: *Vilâdetine şöyle gevherin târîh didim, Hudâ Fu'âd Efendi'yi, sıhhat ile pîr ide.*

Diliçi çeviri: Doğumuna şöyle gevher tarih dedim, Allah Fuad Efendi'yi sağlıklı yaşlandırırsın.

Gevher ifadesinden yalnızca noktalı harflerin sayımıyla elde edilecek bir viladet tarihidir.

فؤاد افندی پیر ایده صحت ایله خدا

1262=10+600+10+400+10+10+2+10+50+80+80

68) Târîh-i Hâne (Ev alma tarih)

(Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilün)

Çıkdı bir gevher gibi târîh Şeref as bâbına

Hâne-i 'İzzî Efendi mesken-i 'izzet ola (1263)

as bâb: Sadrazam konağı.

mesken-i 'izzet: Kıymetli mekân.

Nesre çeviri: *Şeref as bâbına gevher gibi bir târîh çıkdı. Hâne-i 'İzzî Efendi mesken-i 'izzet ola.*

Diliçi çeviri: Şeref'ten sadrazam konağı için gevher gibi bir tarih çıkdı, İzzi Efendi'nin hanesi kıymetli bir mekân olsun.

İzzi Efendi'nin hanesi için yazılmış sadece noktalı harflerin sayımıyla elde edilecek bir tarihtir.

خانه عزى افندی مسکن عزت اوله

1264=10+10+400+7+50+50+80+7+50+600

69) Târîh-i Sadr-ı Anadolu (Anadolu kazaskerliğine getirilme tarihi)

(Mefâ'ilün, Mefâ'ilün, Mefâ'ilün, Mefâ'ilün)

Müşerref eyledik de sadr-ı zâhir oldı bir târîh

Bu yıl 'Ârif Efendi virdi Anadolu'ya revnak (1263)

müşerref: Şerefendirme.

revnak: Güzellik.

sadr: Kazasker.

zâhir: Belli, açık.

Nesre çeviri: *Sadrı müşerref eyledikde bir târîh zâhir oldu. Bu yıl 'Ârif Efendi Anadolu'ya revnak virdi.*

Diliçi çeviri: Kazaskerliğiyle şerefendirince bir tarih belli oldu. Bu yıl Arif Efendi Anadolu'yu güzelleştirdi.

Anadolu kazaskerliğine getirilen Arif Bey için yazılmış bir tarihtir.

بو ییل عارف افندی ویردی اناطولییه رونق

+1+50+1+10+4+200+10+6+10+4+50+80+1+80+200+1+70+30+10+10+6+2

1263=100+50+6+200+5+10+10+30+6+9

70) Târîh-i Sadr-ı Rûm İli (Rumeli kazaskerliğine getirilme tarihi)

(Mefâ'ilün, Mefâ'ilün, Mefâ'ilün, Mefâ'ilün)

Bu tâm târîhi tasdîk eyleyüp dir her gören hakkâ

Sezâdır pâyelense Rûm ili 'Ârif Efendi'yle (1263)

tasdûk: Onay.

sezâ: Yaraşır.

pâye: Rütbe, derece.

Nesre çeviri: *Bu tâm târîhi her gören tasdik eyleyüp hakkâ dir. Rûm ili Ârif Efendi'yle pâyelense sezâdır.*

Diliçi çeviri: Bu tam tarihi her gören onaylayıp hakkıdır der. Rum iline Arif Efendi (getirilirse) yaraşır.

Anadolu kazaskerliğini yapan Arif Efendi'nin Rumeli kazaskerliğine terfisi için yazılmış bir tam tarihtir.

سزادر پایهنسه روم ایلی عارف افندیله

+1+70+10+30+10+1+40+6+200+5+60+50+30+5+10+1+2+200+4+1+7+60
1263=5+30+10+4+50+80+1+80+200

71) Târîh-i Vilâdet (Doğum tarihi)

(Fe‘ilâtün, Fe‘ilâtün, Fe‘ilâtün, Fe‘ilün)

Olsa âvize sezâdır bu mücevher târîh

Mehd-i iclâli makarr itdi Senî‘a Hanım (1242)

âvize: Mum, lamba.

sezâ: Yaraşır.

mehd: Beşik.

makarr: Karargah.

iclâl: Saygı, büyütme, ikram.

Nesre çeviri: *Bu mücevher târîh âvize olsa sezâdır, Senî‘a Hanım mehd-i iclâli makarr itdi.*

Diliçi çeviri: Bu mücevher tarih mum olsa yakışır, Senia Hanım İclal beşiğini karargah etdi.

Yine sadece noktalı harflerin sayımıyla elde edilen bu tarih Senia Hanım’ın doğumu üzerine yazılmıştır.

مهد اجلالی مقر ایتدی سنیعه خانم

1243=50+600+10+50+10+400+10+100+10+3

72) Târîh-i Bed-i Kur’ân (Kuran’a başlama tarihi)

(Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilün)

Yaz oku târîhini kâl-ı zebân it hâmeyi

Bed-i Kur’ân kıldı ‘Ârif’le Behîre bu sene (1242)

kâl-ı zebân: Söz hırsızı.

hâme: Kalem.

Nesre çeviri: *Yaz oku târîhini hâmeyi kâl-ı zebân it, ‘Ârif’le Behîre bu sene bed-i Kur’ân kıldı.*

Diliçi çeviri: Yaz oku tarihini kalemini söz hırsızı yap. Arif’le Behire bu sene Kuran’a başladı.

Şeyhülislam Arif Bey ve Behire Hanım'ın Kuran'ı hatmetmesi üzerine yazılmış bir tarihtir.

بدأ قرآن قیلدی عارفله بهیره بو سنه

200+10+5+2+5+30+80+200+1+70+10+4+30+10+100+50+1+200+100+4+2
1242=5+50+60+6+2+5+

73) Târîh-i Hâne (Ev alma tarihi)

(Mefâ'ilün, Mefâ'ilün, Mefâ'ilün, Mefâ'ilün)

Şeref böyle du'â-âmîz târîh bir gelûr binde

Ola cây-ı sürûr 'Ârif Efendi aldı Sayfiyye (1259)

Du'â-amiz: Duayla karışık.

cây-ı sürûr: Sevinç yeri.

sayfiyye: Yazlık ev.

Nesre çeviri: *Şeref böyle du 'â-âmîz târîh binde bir gelûr. 'Ârif Efendi Sayfiyye aldı cây-ı sürûr ola.*

Diliçi çeviri: Şeref böyle duayla karışık tarih binde bir gelir, Arif Efendi yazlık ev aldı (ki) sevinç yeri olsun.

Dönemin şeyhülislamlarından olan Arif Efendi'nin ev alışına tarih düşülmüştür.

اوله جاپسرور عارف افندی الدی صیفیه

+30+1+10+4+50+80+1+80+200+1+70+200+6+200+60+10+1+3+5+30+6+1
1259=5+10+80+10+90+10+4

74) Târîh-i Lihye (Sakal bırakma tarihi)

(Mefâ'ilün, Mefâ'ilün, Mefâ'ilün, Mefâ'ilün)

İder tahrîr Utârid şâneye cevherle târîhin

Nebîl'in yüzine hat kıl kalemle yazdı mâşallah(1274)

tahrîr: Yazma, yazılma.

utârîdi: Mekar.

şâne: Torak.

Nesre çeviri: *Utârid şâneye cevherle târîhin tahrîye ider. Nebîl'in yüzünü hat kıl kalemlle mâşallah yazdı.*

Diliçi çeviri: Utarid tarağa cevherle tarihini yazdı. Nebil'in yüzüne kıl kalemlle maşallah yazdı.

Şeref hanım yeğeni Nebil Bey'in sakal bırakması üzerine tarih düşmüştür. Cevher kelimesi bize sadece noktalı harflerin sayılmasıyla elde edilen bir tarih olduğunu işaret eder.

نبیلک یوزینه خط قیل قلمله یازدی ماشاءالله

1276=300+10+7+10+100+10+100+600+50+10+7+10+10+2+50

Noktalı harflein sayımıyla elde edilen sonuç 1276 olmasına rağmen divanda 1274 olaak belirtilmiştir.

75) Târîh-i Lıhye (Sakal bırakma tarihi)

(Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilün)

Geldi bir târîh tahrîr it şeref levh-i dile

Hattını Hilmi Beg'in Hak eyleye sa'd u sefid(1268)

tahrîr: Yazma.

levhi: Üzerine resim yazılan nesne.

hatt: Gençlerde yeni terleyen bıyık ve sakal.

sa'd: Uğurlu.

sefid: Beyaz.

Nesre çeviri: *Şeref levh-i dile bir târîh geldi tahrîr it, Hak Hilmi Beg'in hattını sa'd u sefid eyleye.*

Diliçi çeviri: Şeref levh-i dile bir tarih geldi, Allah Hilmi Bey'in sakalını uğurlu ve beyaz kılsın.

Veysi Efendi' nin oğlu Hilmi Bey'in sakal bırakması üzerine düşülmüş bir tarihtir.

خطنی حلمی بکیک حق ایلیه سعد و سفید

6+4+70+60+5+10+30+10+1+100+8+20+20+2+10+40+30+8+10+50+9+600

1267=4+10+80+60+

76) Târîh-i Ketebe (Ketebe almatarihi)

(Fe‘ilâtün, Fe‘ilâtün, Fe‘ilâtün, Fe‘ilün)

Tâm târîh yazıp kılsın ‘atâ vü tahsîn

Ketebe aldı bu yıl itdi Fehîm Beg ikdâm(1268)

‘atâ: Bağışlama.

tahsîn: Takdir etme.

ketebe: Katipler.

ikdâm: İlerleme.

Nesre çeviri: *Tâm târîh yazıp ‘atâ vü tahsîn kılsın. Fehîm Beg bu yıl ikdâm itdi, ketebe aldı.*

Diliçi çeviri: Şeref tam tarih yazıp bağışlanıp ve takdir edilsin, Fehim Bey bu yıl ilerleyip ketebe aldı.

Ketebe alma; hat öğrenen bir kişinin hocasından icazet alarak yazdığı hatta, kendi imzasını atma yetkisini almasıdır.

Burada hat sanatçısı olan Fehim Bey’in bu yetkiyi almasına tarih düşülmüştür.⁵³

کتبه الدی بو بیل ایتدی فهیم بک اقدام

+40+10+5+80+10+4+400+10+1+30+10+10+6+2+10+4+30+1+5+2+400+20

1258=40+1+4+100+1+20+2

Tam tarih kurallarına göre bütün harflerin sayımıyla elde edilen sonuca göre 1258 çıkmasına rağmen divanda 1268 olarak belirtilmiştir.

77) Târîh-i İzdivâc (Evlenme tarihi)

(Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilün)

Gûş idüp ‘akdin didim târîh-i tâm

İtdi Cevrî Beg tezevüc sa‘d ola (1268)

sâd: Uğurlu.

tezevüc: Evlenme.

gûş idip: İşitme.

‘akd: Söz.

⁵³ Arslan, *a.g.e.*, 52.

Nesre çeviri: 'Akdin gûş idüp târîh-i tâm didim, Cevrî Beg tezevvüc itdi sa'd ola.

Diliçi çeviri: Nikahını işitip tam tarih söyledim. Cevri Bey evlendi, uğurlu olsun.

Taerih metninden dönemin alimlerinden olduğu anlaşılan Muhyiddin Efendi'nin oğlu Cevri Bey'in evliliği üzerine bütün harflerin sayılarak elde edildiği bir tam tarih düşürülmüştür.

ایتدی جورى بک تزوج سعد اوله

=5+30+6+1+4+70+60+3+6+7+400+20+2+10+200+6+3+10+4+400+10+1

1258

Bütün harflerin sayımıyla elde ettiğimiz tarih 1258 çıkmasına rağmen divanda 1268 olarak verilmiştir.

78) Târîh-i Binâ (Bina yapma tarihi)

(Müstef'ilün, Müstef'ilün, Müstef'ilün, Müstef'ilün)

Tahrîr olunsa bâbına târîhi şâyeste Şeref

Kıldı binâ bu câmi'-i â'layı Hân Abdü'l Mecîd (1268)

tahrîr: Yazma.

bâb: Kapı.

şâyeste: Yaraşır.

Nesre çeviri: Şeref târîhi bâbına tahrîr olunsa şâyeste. Hân Abdü'l Mecîd bu câmi'-iâ'layı binâ kıldı.

Diliçi çeviri: Şeref tarihinin kapısına yazılsa yaraşır. Abdül Mecid Han bu güzel camiyi yaptırdı.

Dönemin padişahı Abdülmecid Han'ın yaptırdığı binaya tarih düşürülmüştür.

قیلدى بنا بو جامع اعلاىی خان عبدالمجید

+1+600+10+10+1+30+70+1+70+40+1+3+6+2+1+50+2+10+4+30+10+100

1268=4+10+3+40+30+1+4+2+70+50

79) Târîh-i Hatm-ı Kur'ân (Kuran'ı hatmetme tarihi)

(Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilün)

Ezber it su gibi mu'cem tâm târîhi Şeref

Eyledi bu yıl Nebîl Beg hatm-ı Kur'ân-ı Kerîm(1266)

Nesre çeviri: *Şeref mu'cem tâm târîhi su gibi ezber it. Nebîl Beg bu yıl Kur'ân-ı Kerîm hatm etti.*

Diliçi çeviri: Şeref mucem tam tarihini su gibi ezberle. Nebil Bey bu yıl Kuran-ı Kerim'i hatmetti.

Şeref Hanım'ın kardeşinin oğlu Nebil Bey'in Kuran-ı hatmetmesi üzerine yazılmış bir tarihtir.

ایلدی بو ییل نبیل بک ختم قرآن کریم

1266=10+50+100+400+600+2+10+2+50+10+10+2+10+10

80) Târîh-i Bed-i Kur'ân (Kuran'a başlama tarihi)

(Mefâ'ilün, Mefâ'ilün, Mefâ'ilün, Mefâ'ilün)

Okurken mâderi didi bu mu'cem tâm târîhi

Nakiyye'm bed-i Kur'an-ı 'Azîm ile 'azîz oldu (1266)

mâder: Anne.

bed-i Kur'an: Kurana başlama.

Nesre çeviri: *Mâderi okurken bu mu'cem tâm târîhi didi, Nakiyye'm bed-i Kur'an-ı 'Azîm ile azîz oldu.*

Diliçi çeviri: Annesi okurken bu mucem tam tarihi didi, Nakkiyyem Kuran-ı Azime başlayarak aziz oldu.

Nakiyye Şeref Hanım'ın kardeşinin kızıdır. Kuran'a başlamasına yalnızca noktalı harflerin sayılmasıyla elde edilen tarih düşürülmüştür.

نقیه م بدأ قرآن عظیم ایله عزیز اولدی

1266=10+7+10+7+10+10+900+50+100+2+10+100+50

81) Târîh-i İzdivâc (Evllenme tarihi)

(Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilün)

Okudu geldi düğünde gevherîn târîh Şeref

Aldı ‘Ârif Bey nasîbi Nâfi’ a Hanım imiş (1266)

Nesre çeviri: *Şeref geldi düğünde gevherîn târîh okudu. ‘Ârif Bey nasîbi Nâfi’ a Hanım imiş aldı.*

Diliçi çeviri: Şeref düğüne geldi ve gevherin tarih okudu, Arif Bey kısmeti Nafia Hanım’ı aldı.

Osmanlı şeyhülislamlarından Arif Bey’in evliliği üzerine noktalı harflerin sayımıyla elde edilen tarih düşülmüştür.

الدى عارف بك نصيبى نافعہ خانم ايمش

1266=300+10+50+600+80+50+10+50+2+80

82) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Fe‘ilâtün, Fe‘ilâtün, Fe‘ilâtün, Fe‘ilün)

Şerefâ‘azm-i bekâ itdi didim târîhin

Rûh-ı İzzet Beg Efendi’yi ‘azîz ide Kerîm (1250)

‘azm: Kemik.

bekâ: Bakilik.

Nesre çeviri: *Şerefe ‘azm-i bekâ itdi, târîhini didim, Kerîm Rûh-i İzzet Beg Efendi’yi ‘azîz idi.*

Diliçi çeviri: Şerefe azm-i beka etti, tarihini söyledim. Allah İzzet Bey efendinin Ruhunu aziz etsin.

İzzet Bey’in ölümü üzerine tarih düşülmüştür.

روح عزت بك افنديى عزيز ايدہ كريم

20+5+4+10+1+7+10+7+70+10+10+4+50+80+1+20+2+400+7+70+8+6+200

1252=40+10+200+

Tam tarihe göre hesaplamamıza göre sonuç 1252 çıkıyor ancak divanda 1250 olarak belirtilmiştir.

83) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilün)

Gevherîn târîhimisenginde görenler disin

Tıfl-ı nev-reste Zekiyye Hanım ‘adne göçdi âh (1260)

seng: Taş.

tıfl-ı nevreste: Yeni yetme çocuk.

‘adn: Cennet.

Nesre çeviri: *Senginde gevherîn târîhimi görenler disin. Tıfl-ı nev-reste Zekiyye Hanım ‘adne göçdi âh.*

Diliçi çeviri: Mezar taşında gevherin tarihimi görenler desin, yeni yetişmiş çocuk (olan) Zekiye Hanım cennete göçtü ah.

Gevher kelimesi bize noktalı harflerin sayımıyla elde edilecek bir vefat tarihi olduğunu hatırlatıyor. Osmanlı ulemasındaKaşif Ağa’nın kızı Zekiyye Hanım için yazılmıştır.

طفل نو رسته زكيه خانم عدنه كوچدی آه

1260=10+3+50+50+600+10+7+400+50+80

84) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Mefâ‘ilün, Mefâ‘ilün, Mefâ‘ilün, Mefâ‘ilün)

Şeref târîh-i fevti medd-i âhımla zuhûr itdi

Halîlullâh İbrâhim Beg’e ferdâ penâh olsun (1248)

fevt: Kaybetme.

medd-i âh: Ahı çekip uzatma.

zuhûr: Ortaya çıkma.

penâh: Sığınılacak yer.

Ferda: Öbür dünya.

Nesre çeviri: *Şeref medd-i âhımla târîh-i fevti zuhûr itdi, Halîlullâh İbrâhim’e Beg’e ferdâ penâh olsun.*

Diliçi çeviri: Şeref ahımı çekip uzatarak vefat tarihini yazdı, Allah dostu İbrahim’e ahiret sığınılacak yer olsun.

Naili Paşa Girit valiliği yapmıştır. Ayrıca Osmanlı'da sadrazamlık yapan bir devlet adamıdır.⁵⁴ Onun oğlu olan İbrahim Bey'in vefatı üzerine bu tarih düşülmüştür.

خليل الله ابراهيم بکه فردا پناه اولسون

+1+4+200+80+5+20+2+40+10+5+1+200+2+1+5+30+30+1+30+10+30+600

1688=50+6+60+6+1+5+1+50+2

Tarih metninde herhangi bir işaretleme olmadığı için bütün harflerin sayısal değerleri toplandı, sonuç divandaki tarihten farklı çıktı.

85) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilün)

Gevherin târîh-i seng-i kabri dir züvvârına

Cennet-i Firdevs ola rûzî Necîbe Hanım'a (1265)

züvvâr: Ziyaretçiler.

rûzî: Nasip.

cennet-i Firdevs: Cennet bahçesi.

Nesre çeviri: *Züvvârına seng-i kabri gevherin târîhi dir. Necîbe Hanım'a cennet-i Firdevs rûzî ola.*

Diliçi çeviri: Ziyaretçilere mezar taşında gevherin tarihi der Necibe Hanım'a cennet bahçesi nasip ola.

Sadrazam Ali Paşa'nın teyzesinin ölümüne sadece noktalı harflerin sayılarak elde edileceği bir tarih düşülmüştür.

جنت فردوس اوله روزی نجیبه خانمه

1265=50+600+2+10+3+50+10+7+80+400+50+3

86) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Mefâ'ilün, Mefâ'ilün, Mefâ'ilün, Mefâ'ilün)

Ricâl-i gaybden bir er çıkup târîh-i mu'cemle

⁵⁴Mehmet İpşirli, "Abdullah Naili Paşa Mad.", TDV İslam Ansiklopedisi, C. I, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994, 124.

Didi yâ hû Rızâ Beg azm-i dergâh-ı ilâh itdi (1268)

ricâl-i gayb: Her devirde olan fakat görülmeyen ve Allah'ın emirlerine göre insanları idareye çalışan mübarek kimseler.

azm-i dergâh-ı ilâh: Allah katına göçmek.

Nesre çeviri: *Ricâl-i gaybden bir er çıkıp târîh-i mu'cemle didi yâ hû Rızâ Beg azm-i dergâh-ı ilâh itdi.*

Diliçi çeviri: Gayipten bir kişi tarih-i mucemle dedi, ya hu Rıza Beg Allah katına göçtü.

Tarihin tamamına bakıldığında Bektaşî tarikatına mensup olan Rıza Bey'in vefatına düşülmüş bir tarih olduğunu anlıyoruz.

دیدى یا هو رضا بک عزم درکاه اله ایتدی

1269=10+400+10+10+7+2+800+10+10+10

87) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Mefâ'îlün, Mefâ'îlün, Mefâ'îlün, Mefâ'îlün)

Figâna 'Amr ile Zeyd'i düşürdi târîhim

Na'îmi Müftî Muhammed Efendi kıldı makâm (1270)

figân: İnleme.

Nesre çeviri: *'Amr ile Zeyd'i figâna târîhim düşürdü, Na'îmi müftî Muhammed Efendi makâm kıldı.*

Diliçi çeviri: Amr ile Zeydi inleyerek tarihimi düştüm. Müftü Muhammed Efendi cenneti makam kıldı.

Osmanlı geleneğinde fetva verilirken, şeyhülislamla fetva isteyenin adını, kullanmaz, yerine mevhum kişiler olan Amr, Zeyd ve Hind vs. isimler kullanılırdı.⁵⁵

Osman Efendi'nin oğlunun vefatı için düşürülmüş bir tarihtir.

نعیمی مفتی محمد افندی قیلدی مقام

30+10+100+10+4+50+80+1+4+40+8+40+10+400+80+40+10+40+10+70+50

1282=40+1+100+40+10+4+

Tam tarihe göre hesaplama yaptığımız bu beyitte rakamların sayısal değerleri hesaplandığında sonuç 1282 çıkmaktadır ancak divanda 1270 olarak belirtilmiştir.

⁵⁵ Pala İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, İstanbul, 1999, 29.

88) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Fâ'îlâtün, Fâ'îlâtün, Fâ'îlâtün, Fâ'îlün)

Söylemiş gılmân cinânda fevtinin târîhini

Ola Fıtnat Hanım'ın yâ Rab nedîm-i bezm-i hûr (1271)

gılmân: Gençler.

cinân: Cennetler.

nedîm: Meclis arkadaşı.

bezm-i hûr: Cennet kızlar.

Nesre çeviri: *Cinânda gılmân fevtinin târîhini söylemiş. Yâ Rab Fıtnat Hanım'ın nedîm-i bezm-i hûr ola.*

Diliçi çeviri: Cennetde gençler ölümüne tarih söylemiş. Ya Rab Fıtnat Hanım'ın arkadaşları cennet hurileri olsun.

16. yy kadın şairlerinden olan Fıtnat Hanım'ın ölümüne tarih düşmüştür.

اوله فطنت خانمک یا رب ندیم بزمی حور

1271=10+7+2+10+50+2+10+50+600+400+50+80

89) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Fâ'îlâtün, Fâ'îlâtün, Fâ'îlâtün, Fâ'îlün)

Rihlet itdikde bekâya söyledim târîhini

Cennet-i a'lâ Nesîbe Hanım'a olsun mekân (1263)

bekâ: Sonsuzluk.

rihlet: Göç.

Nesre çeviri: *Bekâya rihlet itdikde târîhini söyledim Cennet-i a'lâ Nesîbe Hanım'a mekân olsun.*

Diliçi çeviri: Sonsuzluğa göç edince tarihimi söyledim. Cennet Nesibe Hanım'a mekân olsun.

Osmanlıda kaza kadılıklarının en yüksek derecesinde görevi tamamlayanlara tahta başı denir.⁵⁶ Tahtabaşı Hacı Ahmed Efendi'nin kızının vefatı için düşürülmüş bir tarihtir.

جنت اعلا نسيبه خانمه اولسون مكان

1263=50+50+50+600+10+50+400+50+3

90) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilün)

Sağ olaydı dirdi mecnûn fevtinin târîhini

'Adne aldı gitdi Leylâ Hanım'ı Kays-ı ecel (1264)

'adn: Cennet.

Nesre çeviri: *Mecnûn sağ olaydı fevtinin târîhini dirdi. Kays-ı ecel Leylâ Hanım'ı 'adne aldı gitti.*

Diliçi çeviri: Mecnun sağ olsaydı ölümünün tarihini söylerdi. Kays'ı alan ecel Leyla Hanım'ı da cennete aldı gitti.

Divan şiiri kadın şairlerinden olan Leyla Hanım için tarih düşürülmüştür.

عدنه الدى كتدى ليلا خانمى قيس اجل

1264=3+10+100+10+50+600+1+10+10+400+10+50

91) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilün)

Söyledim Hakk'a münâcaat eyleyüp târîhini

Kıldı Ahmet Cevri Beg Firdevs-i a'lâyı makar (1271)

münâcaat: Yalvarma.

firdevs-i a'lâ: Cennet bahçesi.

makar: Oturulacak yer.

Nesre çeviri: *Hakk'a münâcaat eyleyüp târîhini söyledim. Ahmed Cevri Beg Firdevs-i a'lâyı makar kıldı.*

⁵⁶İlber Ortaylı, "Kadı Mad.", TDV İslam Ansiklopedisi, C.XXIV, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2001,70.

Diliçi çeviri: Hakka yalvararak tarihini söyledim. Ahmet Cevri Bey cennet bahçesini mekân kıldı.

Muhammed Beg'in oğlu Ahmed Cevri Beg'in ölümü için tarih düşürülmüştür.

قيلدى احمد جورى بك فردوس اعلايى مقر

+70+1+60+6+4+200+80+20+2+10+200+6+3+4+40+8+1+10+4+30+10+100

1271=200+100+40+1010+10+30

92) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Mefâ'îlün, Mefâ'îlün, Mefâ'îlün, Mefâ'îlün)

Erenlerden çıkup bir er 'azîzim didi târîhin

Hüsâmü'ddin Efendi 'âzim-i bezm-i behişt oldu (1249)

'âzim: Büyük, ulu.

bezm-i behişt: Cennet bahçesi.

Nesre çeviri: 'Azîzim erenlerden bir er çıkup târîhin didi, Hüsâmü'ddin Efendi 'âzim-i bezm-i behişt oldu.

Diliçi çeviri: Muhterem erenlerden bir kişi çıkup tarihini söyledi, Hüsameddin Efendi cennet bahçesinde (göçtü).

Tarih metninden Mevlevî tarikatının öncülerinden olduğu anlaşılan Hüsameddin Efendi'nin vefatı için yazılmıştır.

حسام الدين افندى عازم بزم بهشت اولدى

300+5+2+40+7+2+40+7+1+7+10+4+50+80+1+50+10+4+30+1+40+1+60+8

1274=10+4+30+6+1+400+

93) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilün)

Her gören seng-i mezârında bu târîhi okur

Nâm-dâşı Mustafâ ola karîn-i Mustafâ (1266)

karîn: Komşu.

nâm-dâş: Adaş.

Nesre çeviri: *Seng-i mezârında her gören bu târîhi okur, nâm-dâşı Mustafâkarîn-i Mustafâ ola.*

Diliçi çeviri: Mezar taşını her gören bu tarihi okur, adaşı Mustafa Mustafa'nın komşusu olsun.

Derviş Mustafa'nın ölümü üzerine yazılmış bir tarihtir. Şair bu tarihte dervişin Hz. Muhammed Mustafa'nın komşusu olması için dua eder.

نام داشی مصطفى اوله قرین مصطفى

90+40+50+10+200+100+5+30+6+1+10+80+9+90+40+10+300+41+40+1+50
1266=10+80+9+

94) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilün)

Söyledim târîh-i mu'cem irtihâlinde Şeref

İtdi huldî hâkim-i Beykoz Sünûhî Beg mekân (1271)

irtihâl: Ölme.

huld: Cennet.

Nesre çeviri: *Şeref irtihâlinde târîh-i mu 'cem söyledim. Hâkim-i Beykoz Sünûhî Beg huldî mekân itdi.*

Diliçi çeviri: Şeref ölümünde tarih-i mucem söyledim. Hakim-i Beykoz hakimi Sunuhi Bey cenneti mekân etti.

Yine Osmanlı eşrafından Sunuhi Bey'in öümüne yalnız noktalı harflerin sayılarak elde edileceği bir tarih düşülmüştür.

ایتدی خلدی حاکم بیقوز سنوحی بک مکان

1271=50+2+10+50+7+100+10+2+10+600+10+400+10

95) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Mef'ûlü, Fâ'ilâtün, Mef'ûlü, Fâ'ilâtün)

Can atdı kurb-ı Hakk'a târîhi oldı mucem

Rûh-ı Emîne Hanım firdevsi itdi mesken (1270)

firdevs: Cennet.

kurb: Yakın olma.

Nesre çeviri: *Kurb-ı Hakk'a can atdı, târîhi mu'cem oldu. Rûh-ı Emîne Hanım firdevsi mesken itdi.*

Diliçi çeviri: Allah'a yakın olmak (için) can atması tarih-i mucem oldu. Emine Hanım'ın ruhu cenneti mesken etdi.

Tarihin ilk beyitinden anlaşılan maliye katibi Veysi Efendi'nin kızı Emine Hanım'ın vefatı için yazılmış bir tarihtir.

روح امينه خانم فردوسی اندی مسکن

1270=50+10+400+10+80+50+600+50+10+10

96) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Mefâ 'ilün, Mefâ 'ilün, Mefâ 'ilün, Mefâ 'ilün)

Yazık altun adı oldu bakır târîhini yazdım

Gümüştenden farksız tonbâk kedimiz gitti hayf elden (1266)

hayf: Yazık.

Nesre çeviri: *Yazık altun adı bakır oldu târîhini yazdım. Hayf gümüştenden farksız tonbâk kedimiz elden gitti.*

Diliçi çeviri: Yazık altın adının bakır harflerle tarihini yazdım, yazık (ki) gümüştenden farklı olmayan tonbak kedimiz elden gitti.

Şair burada kedilerinin vefatı için tarih düşmüştür.

کموشدن فرقسز طونباق کدیمز حیف الدن

1266=10+50+80+10+10+400+7+10+100+2+50+7+100+80+50+300

97) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Müfte' ilün, Müfte' ilün, Fâ' ilün)

Eyledi imsâki Kadir gicesi

Tekye-i bâkîde Muhammed Dede (1258)

tekye: Dayanma.

bâkî: Sonsuz.

Nesre çeviri: *Kadir gicesi Muhammed Dede tekye-i bâkîde imsâkieyledi.*

Diliçi çeviri: Kadir gecesinde Muhammed Dede dünyadan imsak eyledi(öldü).

Tarikat ehli olduğu tarihin tamamından anlaşılın Muhammed Dede adlı kişinin vefatı için yazılmış bir tarihtir.

ایلدی امساکى قادر کيجھسى

تکيه باکیده محمد دده

+10+60+5+3+10+20+200+4+1+100+10+20+1+60+40+1+10+4+30+10+1

1187=5+4+5+4+4+40+8+40+5+4+10+20+1+2+5+10+20+400

Bütün harflerin sayımıyla elde ettiğimiz sonuç 1187 çıkmasına rağmen divanda 1258 olarak verilmiştir.

98) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Mefâ ‘îlün, Mefâ ‘îlün, Mefâ ‘îlün, Mefâ ‘îlün)

Gidüp birbirine nisvân hikâyet itdi târîhin

Diyüp yâ dost çarpup ellerini göçdi Kız Ahmed (1259)

nisvân: Kadınlar.

Nesre çeviri: Nisvân birbirine gidüp târîhin hikâyet itdi, Kız Ahmed yâ dost diyüp ellerini çarpup göçdi.

Diliçi çeviri: Kadınlar birbirine gidip tarihini hikayeleşti. Kız Ahmed ya dost deyip ellerini çarparak göçüp gitti.

Cihânda bî-misil meddâh idi fevt oldı Kız Ahmed

Nedîm itse Resûl-i Kibriyâ ferdâ deği eb’ad

Tarihin ilk beyitinden meddah olduğu anlaşılın Kız Ahmed adlı kişinin ölümüne tarih düşüştür.

دیوپ یا دوست چارپوپ اللرنى کوجدى قیز احمد

20+10+50+200+30+30+1+2+6+2+200+1+3+400+60+6+4+1+10+2+6+10+4

1251=4+40+8+1+7+10+100+10+4+3+6+

Bütün harflerin sayısal rakamlarının toplamı 1251 olarak çıkmasına rağmen divanda 1259 olarak belirtilmiştir.

99) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Fâ ‘ilâtün, Fâ ‘ilâtün, Fâ ‘ilâtün, Fâ ‘ilün)

Geldi çâr-pâsöyledi târîhini tâtâr-ı gam

Kalmadı Bâkî Efendi de ne çare gitdi hayf (1262)

hayf: Yazık.

çâr-pâ: Tabut.

Nesre çeviri: *Tâtâr-ı gam geldi çâr-pâ târîhini söyledi, ne çare hayf Bâkî Efendi gitdi kalmadı.*

Diliçi çeviri: Tatar-ı gam geldi çar-pa tarihini söyledi, ne çare yazık Baki Efendi gitdi kalmadı.

قالمدى باقى افندى ده نه چاره كتدى حيف

5+200+1+3+5+50+5+4+10+4+50+80+1+10+100+1+2+10+4+40+30+1+100
1320=80+10+80+10+4+400+20+

Tam tarih olarak hesapladığımız beyitin tarihi 1320 olarak çıkmasına rağmen divanda 1262 olarak belirtilmiştir.

100) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün, Mefâ 'îlün)

Bu tâm târîh-i mu'cemle disin züvvâr yine târîh

Sezâdır 'adn olursa Ümmü Gülsüm Hanım'a menzil (1264)

züvvâr: Ziyaretçiler.

sezâ: Yaraşır.

'adn: Cennet.

Nesre çeviri: *Züvvâr yine bu tâm târîh-i mu'cemle târîh disin. Ümmü Gülsüm Hanım'a 'adn menzil olursa sezâdır.*

Diliçi çeviri: Ziyaretçiler yine bu tam tarih-i mucemle tarih desin. Ümmü Gülsüm Hanım'a cennet menzil olursa yaraşır.

Cemalüddin Efendi'nin 14 yaşında vefat eden kızı Ümmü Gülsüm Hanım için yazılmış bir tarihtir.

سزادر عدن اولورسه ام كولتوم خانيمه منزيل

1264=7+50+50+600+500+50+7

101) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilün)

Nâs tâm târîh-i mu‘cemle didi

Eyledi Tevfik Beg huldı mekân (1262)

huld: Cennet.

nâs: İnsanlar.

Nesre çeviri: *Nâs tâm târîh-i mu‘cemle didi, Tevfik Beg huldı mekân eyledi.*

Diliçi çeviri: İnsanlar tam tarih-i mucemle dedi. Tevfik Bey cenneti mekân eyledi.

Tarihin ilk beyitinde Mahmud Efendi'nin oğlu olduğunu anladığımız Tevfik Efendi'nin ölümü üzerine yalnız noktalı harflerin sayımıyla elde edilen bir vefat tarihidir.

ایلدی توفیق بک خلدی مکان

1262=50+10+600+2+100+10+80+400+10

102) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilün)

Taşa yaz Rıdvân bu tâm târîh-i mühmelle didi

Kasr-ı Firdevs ola Şâkir Ağa'ya yâ Rab makar (1271)

kasr-ı firdevs: Cennet köşkü.

makar: Karargah.

Nesre çeviri: *Bu tâm târîh-i mühmelle taşta yaz Rıdvân didi. Yâ Rab Şâkir Ağa'ya kasr-ı Firdevs makar ola.*

Diliçi çeviri: Bu tam tarih-i mühmelle taşta yaz Rıdvân. Allah Şakir Ağa'ya cennet köşkününasip eylesin.

Enderunlu Şakir Ağa'nın ölümü üzerine yazılmış bir tarihtir, mühmel; sadece noktalı harflerin sayılmasıyla elde edeceğimiz bir tarihe işaret eder. Beyitte cennetin muhafızı olan Rıdvân meleşine telmih yapılmıştır.

قصر فردوس اوله شاکر اغایه یا رب مقر

1271=200+40+200+1+5+1+1+200+20+1+5+30+6+1+60+6+4+200+200+90

103) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Fe‘ilâtün, Fe‘ilâtün, Fe‘ilâtün, Fe‘ilün)

Taşa yaz geldi bir âh ile bu mu‘cem târîh
Âyişe Hanım’a yezdân kıla Firdevsi mekân (1268)

firdevs: Cennet.

yezdân: Allah.

Nesre çeviri: *Bir âh ile bu mu‘cem târîh geldi, taşa yaz; Yezdân Âyişe Hanım’a firdevsi mekân kıla.*

Diliçi çeviri: Bir ah ile bu tarih (ortaya çıktı), taşa yaz. Allah Ayşe Hanım’a cenneti mekân kılsın.

Tarihin ilk beyitinden anlaşıldığı gibi, Tahir Ağazade’nin kızı Ayşe Hanım’ın ölümü için yalnız noktalı harflerin sayılarak elde edildiği bir tarihtir.

عایشه خانمه یزدان قله فردوسی مکان

1267=50+80+100+50+7+10+50+600+300+10

104) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Mefâ‘ilün, Mefâ‘ilün, Mefâ‘ilün, Mefâ‘ilün)

Yazılsın taşına mu‘cemle hâtif didi tâm târîh
Behiştde ide İsmâ’il Beg’e hûrân istikbâl (1276)

behişt: Cennet.

hûrân: Cennet kızları.

istikbâl: Karşılama.

hâtif: Gaipten haber veren melek.

Nesre çeviri: *Hâtif mu‘cemle tâm târîh didi taşına yazılsın. İsmâ’il Beg’e behiştde hûrân istikbâl ide.*

Diliçi çeviri: Gaipten haber veren melek mu‘cemle tam tarih söyledi, taşına yazılsın. İsmail Bey’i cennette huriler karşılasın.

Hazine-dar; hazinenin idare ve muhafazasına me’mur edilen kimsedir.⁵⁷
Burada hazine-darlık görevi yapan İsmail Bey’in ölümü için tarih düşülmüştür.

⁵⁷Erdoğan Merçil, “*Hazinedar Mad..*”, TDV İslam Ansiklopedisi, C.XVII, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, 141.

بهشتنده ايده اسماعيل بکه حوران استقبال

1276=2+100+400+50+2+10+10+400+300+2

105) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ ‘ilün)

Düşdi bir târîh-i mu‘cem fevtine gilmân didi

Mehd-i huldı Rabi’a Hanım ide ârâm-gâh (1271)

ârâm-gâh: Dinlenilecek yer.

fevt: Ölüm.

gilmân: Gençler.

mehd: Beşik.

huld: Cennet.

Nesre çeviri: *Gilmân didi, fevtine bir târîh-i mu‘cem düşdi. Mehd-i huldı Rabi’a Hanım’a ârâm-gâh ide.*

Diliçi çeviri: Gençler söyledi, ölümüne bir tarihi mucem düşürüldü, cennet beşiği Rabia Hanım’a dinlenilecek yer olsun.

Vâlidî el’ân hekîmler nâzırıyken derdine

Bulmadı çâre o ma’sûm-ı güzî sad-âh âh

Tarihin ikinci beyitinden doktor olduğunu anladığımız Cemâlû’d-dûn Efendi’nin kızı Rabia Hanım’ın ölümü için düşürülmüş bir tarihtir. Yine mu‘cem ifadesi bize noktalı harflerin sayılarak elde edileceği bir tarih olduğunu gösteriyor.

مهد خلدی رابعه خانم ايده آرامگاه

1272=10+50+600+2+10+600

106) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ ‘ilün)

Fevtine hâtif didi mu‘cemle târîh-i tamâm

Ruh-ı İsmet Beg Efendi eyledi huldı makâm (1272)

fevt: Ölüm.

hâtif: Gaipten haber veren melek.

huld: Cennet.

Nesre çeviri: *Hâtif fevtine mu‘cemle târîh-i tamâm didi; Ruh-ı İsmet Beg Efendi huldi makâm eyledi.*

Diliçi çeviri: Melekler ölümüne mu‘cemle tam tarihi söyledi; İsmail Beyefendi’nin ruhu cenneti makam eyledi.

İsmet Bey’in ölümü için noktalı harflerin sayılarak elde edileceği bir tarihtir.

روح عصمت بك افندی ایلدی خلدی مقام

1272=100+10+600+10+10+10+50+80+2+400

107) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Mefâ ‘îlün, Mefâ ‘îlün, Mefâ ‘îlün, Mefâ ‘îlün)

Disin taşında mu‘cem tâm târîhim gören yâRab
Şerife Kadriye Hanım na‘îme eylesin ârâm (1270)

ârâm: Yerleşme, durma.

Na ‘îm: Nazlı büyütülmüş kız.

Nesre çeviri: *Yâ Rab taşında gören mu‘cem tâm târîhim disin, Şerife Kadriye Hanım na‘îme ârâm eylesin.*

Diliçi çeviri: Allah’ım mezar taşında gören mu‘cem tam tarihim söyleyin. Şerife Kadriye Hanım cenneti yer edinsin.

Mihmandar; önemli devlet adamlarını misafir eden memurdur. Bu görevi icra eden Haşim Ağa’nın kızı Şerife Kadriye Hanım için yazılmış bir vefat tarihidir.

شريفه قدریه خانم نعيمه ايلسون آرام

1270=50+10+10+50+50+600+10+100+80+10+300

108) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Fâ ‘ilâtün, Fâ ‘ilâtün, Fâ ‘ilâtün, Fâ ‘ilün)

Kalemle çıkdı bu tarih-i mu‘cem hak-i ma‘nâdan
Hudâya canını virüp Hediye gitdi dünyâdan (1275)

hâk: Toprak.

Ma ‘nâ: Anlam, iç yüz.

Nesre çeviri: *Bu târîh-i mu‘cem hak-i ma‘nâdan kalemlle çıkdı. Hediyye Hudâya canını virüp dünyâdan gitdi.*

Diliçi çeviri: Bu tarih-i mucem hak-i manadan kalemlle çıktı, Hediyye Allah’a canını verip dünyadan göçtü.

Hediyye adlı kişinin ölümü için noktalı harflerin sayılarak elde edileceği bir tarih düşülmüştür.

خدایه جاننی وروب هدیه کندی دنیادن

1275=50+10+50+10+400+10+10+2+10+10+50+50+3+10+600

109) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilün)

Çıkdı bir âh ile bu târîh-i mu‘cem sengine

Menzil-i Firdevs kıldı ‘Âyişe Hanım mekân (1266)

seng: Taş.

menzil-i firdevs: Cennet konağı.

Nesre çeviri: *Sengine bir âh ile bu târîh-i mu‘cem çıkdı. ‘Âyişe Hanım menzil-i Firdevs mekân kıldı.*

Diliçi çeviri: Mezar taşına ah edip bu tarih-i mu‘cem söylenildi. Ayşe Hanım cennet konağını mekân kıldı.

Şeyh-i cây-ı Hırka-i ‘âlî Necîb Efendi âh

Mevleviyyet ile Beytullâh’a olmuşdı revân

Tarih metninin ilk beyitinde Mevlevi tarikatına mensup Necip Efendi’nin 12 yaşında vefat eden kızı Ayişe Hanım için düşürülmüş bir tarihtir.

منزل فردس قیلدی عایشه خانم مکان

1267=50+50+600+300+10+10+100+80+7+50

110) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Fe‘ilâtün, Fe‘ilâtün, Fe‘ilâtün, Fe‘ilün)

Didi târîhini mu‘cem ile âgâh cânlar

Nâ‘ile Hanım’a firdevsi ilâh itdi nasîb (1272)

firdevs: Cennet.

âgâh: Bilgili.

Nesre çeviri: *Âgâh cânlar târîhini mu‘cem ile didi, ilâh Nâ‘ile Hanım‘a firdevsi nasîb itdi.*

Diliçi çeviri: Bilgili canlar tarihini mu‘cemle söyledi, Allah Naile Hanım‘a cenneti nasip etdi.

İlk beyitten anladığımız Hüsâmü‘d-dîn Efendi‘nin kızı Naile Hanım‘ın ölümü için yazılmış bir tarihtir.

نأيلة خانمه فردوسی اله ایتدی نصیب

1272=2+10+50+10+400+10+10+80+50+600+50

111) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ ‘ilün)

Kudsiyân didi du‘â-yı hayr ile târîh-i tâm
Zâhide Hanım Efendi‘ye nasîp olsun cinân (1272)

kudsiyân: Melekler.

cinân: Cennetler.

Nesre çeviri: *Kudsiyân du‘â-yı hayr ile târîh-i tâm didi. Cinân Zâhide Hanım Efendi‘ye nasîb olsun.*

Diliçi çeviri: Melekler hayır duasıyla tam tarih söyledi. Cennetler Zahide Hanım Efendi‘ye nasip olsun.

Tarihin ilk beyitinde sadrazamın annesi ifadesi vardır. Bu da dönemin sadrazamının annesi Zahide Hanım‘ın ölümü için yazılmış bir tarih olduğunu gösteriyor.

زاهده خانم افنديه نصيب اولسون جنان

6+60+30+6+1+2+10+90+50+5+10+4+50+80+1+40+50+1+600+5+4+5+1+7

1272=50+1+50+3+50+

112) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ ‘ilün)

Geldi bir târîh-i mu‘cem hîn-i fevtinde dile
Gitdi Zehrâ Hanım olsun Fâtıma cây u penâh (1264)

hîn-i fevt: Ölüm zamanı.

cây u penâh: Sığınak yer.

Nesre çeviri: *Hîn-i fevtinde bir târîh-i mu‘cem dile geldi. ZehrâHanım gitdi Fâtıma cây u penâh olsun.*

Diliçi çeviri: Ölüm zamanında bir tarih-i mucem söylendi. Zehra Hanım gitdi Fatıma sığınılacak yer olsun.

Nesli-pâk-i Hazret-i Veysü’l- Karânî’dir ide

Cennet-i a’lâyı Zehrâ Hanım’a rûzî İlâh

İlk beyitte Veysel Karani soyundan geldiği anlaşılan Zehra Hanım’ın ölümü için noktalı harflerin sayılarak elde edildiği bir tarih düşürülmüştür.

کتدی زهرا خانم اولسون فاطمه جای وپناه

1262=50+2+10+3+80+50+50+600+7+10+400

113) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ ‘ilün)

Cevher-i eşkimle tâm târîh yazdım taşına
Cennet-i ‘‘Âlî Ümeyye Hanım’a olsun mekân (1273)

eşk: Gözyaşı.

Nesre çeviri: *Cevher-i eşkimle taşına tâm târîh yazdım, Ümeyye Hanım’a cennet-i ‘‘Âlî mekân olsun.*

Diliçi çeviri: Gözyaşı cevherimle mezar taşına tam tarih yazdım. Ümeyye Hanım’a cennet mekân olsun.

Zevcesi rûz-nâmçe-i Fes-hâne’nin göçdi dirîg

Eyledi mağmum bu mâtemle Fehîm Beg’i cihân

Ruz-namçe; günlük hadiselerin yazıldığı defterdir. Feshanenin ruznamçecisi Fehim Bey'in eşi Ümeyye Hanım'ın ölümü için yazılmış bir tarihtir. Cevher ifadesi bize noktalı harflerin sayılarak elde edileceği bir tarih olduğunu hatırlatıyor.

جنت عالی امیه خانمه اولسون مکان

1273=50+50+50+600+10+10+400+50+50+3

114) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilün)

Tâm târîhim gören dir cevher-i eşkin döküp

Fâtıma Hanım cüvân gitdi na'îme âh âh (1253)

eşk: Gözyaşı.

cüvân: Genç.

Nesre çeviri: *Tâm târîhim gören cevher-i eşkin döküp dir âh âh, Fâtıma Hanım'a na'îme cüvân gitdi.*

Diliçi çeviri: Tam tarihimi görenler gözyaşların döküp der (ki) ah ah Fatma Hanım cennete gencecikken gitti.

Hamdi Efendi adındaki kişinin kızı Fatma Hanım'ın ölümü için yazılmış bir tarihtir.

فاطمه خانم جوان کندی نعیمه آه آه

1253=10+50+10+400+50+3+50+600+80

115) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilün)

Cevher-i eşkimle yaz sengine tâm târîhimi

Gitdi Zînet Hanım'a Firdevs ola dâr-ı emân (1269)

dâr-ı emân: Emin, güvenli yer ya da ülke.

firdevs: Cennet.

eşk: Gözyaşı.

seng: Mezar taşı.

Nesre çeviri: *Sengine gevher-i eşkimle tâm târîhimi yaz,gitdi; Firdevs Hanım'a dâr-ı emân cennet ola.*

Diliçi çeviri: Mezar taşına gözyaşı gevherimle tam tarihim yaz. Gitdi, Firdevs Hanım'a dar-ı eman firdevs ola.

Bendesiydi Hazret-i Monlâ-yı Rûm'un dünyede

İrişüp mahşerde de itsin Hudâyâ kâm-rân

Metnin üçüncü beyitinden Mevlevilik tarikatına mensup olduğu anlaşılan Hüseyin Ağa'nın karısı Zinet Hanım'ın ölümü üzerine yazılmış bir tarihtir.

کتدی زینت خانمه فردوس اوله دار امان

1657=50+80+50+600+400+50+10+7+10+400

Harflerin sayasal değerlerini topladığımızda kitapta verilen tarihle örtüşmemektedir.

116) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Fe' ilâtün, Fe' ilâtün, Fe' ilâtün, Fe 'ilün)

Çıkdı bir âh ile yaz taşına mu'cem târîh

Fâtıma Hanım'ı Zehrâ ide cennetde nedîm (1269)

nedîm: Sohbet arkadaşı.

Nesre çeviri: *Bir âh ile çıktı taşına mu'cem târîh yaz, Fâtıma Hanım'ı Zehrâ cennetde nedîm ide.*

Diliçi çeviri: Bir ahla çıktı mezar taşına mu'cem tarihi yaz. (Allah) Fatma Hanım'ı Zehra ile cennetde sohbet arkadaşı etsin.

Zehra Peygamber Efendimiz'in kızı Hz. Fatma'nın lakabıdır. Yine Hüseyin Ağa'nın kızının vefatı için yazılmış sadece noktalı harflerin sayılarak elde edildiği bir tarihtir.

فاطمه خانمی زهرا ایده جنتده ندیم

1269=10+50+400+50+3+10+7+50+9+600+80

117) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilâtün, Fâ‘ilün)

Bülbül-i ilhâm didi mu‘cemle tâm târîhini

Gülistân-ı adn Emîne Hanım’a olsun mekân (1270)

Nesre çeviri: *Bülbül-i ilhâm mu‘cemle tâm târîhini didi. Emîne Hanım’a gülistân-ı adn mekân olsun.*

Diliçi çeviri: İlham bülbülü mucemle tam tarihini söyledi. Emine Hanım’a cennetin gül bahçesi mekân olsun.

Tarihin ilk beyitinden maliye zabıtı olan Veysi Efendi’nin karısının ölümü için yazılmış bir tarihtir.

كلستان عدن امينه خانمه اولسون مكان

1310=50+50+50+600+50+10+50+50+400

Mucem ifadesi, bize noktalı harflerin sayılmasını işaret eder. Noktalı harflerin hesaplanmasıyla çıkan sonuç 1310’dur ancak divandakitarikh 1270’tir.

118) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Mef‘ûlü, Fâ‘ilâtün, Mef‘ûlü, Fâ‘ilâtün)

Züvvâra tâm târîh-i mu‘cemle didi hâtif

Rûh-ı Emîne Hanım firdevsi itdi mesken

züvvâr: Ziyaretçiler.

hâtif: Gaipten haber veren melek.

firdevs: Cennet bahçesi.

Nesre çeviri: *Hâtif züvvâra tâm târîh-i mu‘cemle didi, Rûh-ı Emîne Hanım firdevsi mesken itdi.*

Diliçi çeviri: Gaipten haber veren melek ziyaretçilere tam tarihi mucemle dedi (ki) Emine Hanım’ın ruhu cenneti mesken etdi.

Bir önceki tarihte olduğu gibi Veysi Efendi’nin hanımının vefatı üzerine yazılmış bir tarih.

روح امينه خانم فردوسی ایتدی مسکن

1270=50+10+400+10+10+80+50+600+50+10

119) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Mefâ'îlün, Mefâ'îlün, Mefâ'îlün, Mefâ'îlün)

Görüp taşında mu'cem tâm târîhim didi züvvâr

Hüdâ Bâhir Beg'e gülzâr-ı firdevsi makâm itsin (1271)

züvvâr: Ziyaretçiler.

gül-zar: Gül bahçesi.

Nesre çeviri: *Züvvâr taşında mu'cem tâm târîhim görüp didi, Hüdâ Bâhir Beg'e gülzâr-ı firdevsi makâm itsin.*

Diliçi çeviri: Ziyaretçiler mezar taşında tam tarihimi görüp dedi (ki), Allah Bahir Beg'e cennetteki gülbahçelerini makam etsin.

Tarihin ilk beyitinde bilgisini edindiğimiz Atıf Bey'in oğlu Bahir Bey'in ölümü için noktalı harflerin sayımıyla yazılmış bir tarihtir.

خدا باهر بکه کلزار فردوسی مقام ایتسون

1271=50+400+10+100+10+80+10+7+2+2+600

120) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Mefâ'îlün, Mefâ'îlün, Mefâ'îlün, Mefâ'îlün)

Te'esüfane didim mu'cem ile tâm târîh

Muhammed Ağa bekâda cinânı eyleye cây (1248)

Te'esüfane: Üzülme.

cinân: Cennetler.

cây: Yer.

bekâ: Sonsuz.

Nesre çeviri: *Te'esüfane mu'cem ile tâm târîh didi, Muhammed Ağa bekâda cinânı cây eyleye.*

Diliçi çeviri: Üzülerek mu'cem ile tam tarihimi dedim, Muhammed Ağa sonsuzlukta cenneti mekân etsin.

Çekildi elli beşinde bu dâr-ı zulmetden

Elli beş yaşında vefat ettiği anlaşılan Muhammed Ağa'nın ölümü için yalnız noktalı harflerin sayılarak elde edildiği bir tarihtir.

محمدداغا بقاده جنانى ايليه جاي

1248=10+3+10+10+10+50+50+3+100+2+1000

121) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Fâ'îlâtün, Fâ'îlâtün, Fâ'îlâtün, Fâ'îlün)

Didi hâtif geldi bir târîh-i mu'cem taşa yaz

Eyledi Şevkiyye Hanım dâr-ı firdevsi makar (1271)

makar: Karargah.

dâr-ı firdevs: Cennet kapısı.

Nesre çeviri: *Hâtif geldi, bir târîh-i mu'cem taşa yaz didi, Şevkiyye Hanım dâr-ı firdevsi makar eyledi.*

Diliçi çeviri: Gaipten haber veren melek geldi, bir tarih-i mucem mezar taşına yaz dedi, Şevkiyye Hanım cennet kapısını karargah eyledi.

Zeynü'l Abidin Efendi'nin akrabası Şevkiyye Hanım'ın vefatı için noktalı harflerin sayılarak elde edileceği bir tarihtir.

ایلدی شوقیه خانم دار فردوسی مقر

1270=100+10+80+50+600+10+100+300+10+10

122) Târîh-i Vefât (Vefat tarihi)

(Mef'ûlü, Fâ'îlâtü, Mefâ'îlü, Fâ'îlün)

Târîh-i tâm sengine hâtif didi Şeref

Neş'et Efendi göçdi cinân oldu meskeni (1274)

cinân: Cennetler.

Nesre çeviri: *Hâtif, Neş'et Efendi göçdi didi, şeref sengine târîh-i tâm meskeni cinân oldu.*

Diliçi çeviri: Gaipten haber veren Melek Neşat Efendi göçdü dedi, Şeref(de) mezar taşına tarihi tamla meskeni cennetler olsun (dedi).

Esbak re'îs-i meclis-i dâr-ı muhâsebe

Bir zât-ı muhterem idi noldı felek kanı

İlk beyitten devlet bünyesinde çalışan biri olduğu anlaşılan Neş'et Efendi'nin ölümü için yazılmış bir tam tarihtir.

نشءت افندی کوچدی جنان اولدی مسکنی

10+4+30+6+1+50+1+50+3+10+4+3+6+20+10+4+50+80+1+400+1+300+50

1274=10+50+20+60+40+

4.1.Yazılma Sebeplerine Göre Tarihler

Vefat (ölüm)	41
Viladet (doğum)	28
Nesb (sadaret, müşirlik, müftülük vb. bir göreve atanma)	10
İzdivac (evlenme)	10
Hıtan (sünnet)	6
İnşa (cami veya ev gibi bina yaptırma)	5
Bed-i Kuran (Kuran okumaya başlama)	5
Lihye (sakal bırakma)	4
Hane (ev alma)	4
Hıfz-ı Kuran	2
Hatm-ı Kuran	2
Tamir	1
Talim-i Nay (Ney öğrenme)	1
Bed-i Talim-i Sena	1
Ketebe Alma	1

4.2.Vezinlerine Göre Tarihler

Fâ'ilâtünFâ'ilâtünFâ'ilâtünFâ'ilün	50
Mefâ'ilünMefâ'ilünMefâ'ilünMefâ'ilün	41
Müstef'ilünMüstef'ilünMüstef'ilünMüstef'ilün	7
Mefâ'ilünFe'ilâtün MeFâ'ilünfe'ilün	4
Mef'ûlüFâ'ilâtün Mef'ûlüFâ'ilâtün	3
Fâ'ilâtünFâ'ilâtünFâ'ilün	3
Mef'ûlüFâ'ilâtüMefâ'îlü Fâilün	2
Müfte'ilün Mefâ'ilünMüfte'ilün Mefâ'ilün	1
Müfte'ilünMüfte'ilün Fâ'ilün	1

4.3. Beyit Sayısına Göre Tarihler

1 Beyitten oluşan tarih manzumeleri	3
2 Beyitten oluşan tarih manzumeleri	20
3 Beyitten oluşan tarih manzumeleri	2
4 Beyitten oluşan tarih manzumeleri	8
5 Beyitten oluşan tarih manzumeleri	25
6 Beyitten oluşan tarih manzumeleri	6
7 Beyitten oluşan tarih manzumeleri	37
8 Beyitten oluşan tarih manzumeleri	5
9 Beyitten oluşan tarih manzumeleri	11
11 Beyitten oluşan tarih manzumeleri	3
15 Beyitten oluşan tarih manzumeleri	1
17 Beyitten oluşan tarih manzumeleri	1

4.4. Şeref Hanım Divanındaki Tarihlerin Genel Değerlendirilmesi

Şeref Hanım Divanındaki 122 tarih metni doğum, ölüm herangi bir göreve getirilme ve evlenme üzerinedir. Aruzun daha çok fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün ve mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün kalıpları kullanılmıştır. Tarih metinlerindeki beyit sayısı kullanım sıklığına göre sırasıyla; 7,5 ve 2 beyitlidir.

122 tarih manzumesinden 85 tarihte mahlas kullanılmıştır. 37 tanesinde kullanılmamıştır. Vefat tarihlerinde ağırlıklı olarak mahlas kullanılmıştır. Kendisi de bir kadın olması sebebiyle 122 tarihten 26'sı kadınlarla ilgilidir.

5.LEYLA HANIM VE ŞEREF HANIM DİVANLARINDAKİ TARİHLERİN KARŞILAŞTIRILMASI

5.1. Yazılma Sebeplerine Göre Tarihler

YAZILMA SEBEPLERİ	LEYLA HANIM	ŞEREF HANIM
Vefat (ölüm)	21	41
Viladet (doğum)	9	28
Nasb (bir göreve getirilme)	16	10
İzdivac (evlenme)	1	10
Hitan (sünnet)	1	6
İnşa	3	5
Bed-i Kuran (kuran okumaya başlama)	-	5
Lihye (sakal bırakma)	1	4
Hane (ev alma)	-	4
Hıfz-ı Kuran	-	2
Hatm-i Kuran	-	2
Tamir	-	1
Talim-i Ney (ney öğrenme)	-	1
Bed-i Talim-i Sena	-	1
Ketebe Alma	-	1
Tahta Çıkma (cülus)	2	-
Mentik (taş dikme)	1	-
TOPLAM	55	122

5.2. Vezinlerine Göre Tarihler

VEZİNLER	LEYLA HANIM	ŞEREF HANIM
1) Mefâ'ilünMefâ'ilünMefâ'ilünMefâ'ilün	18	41
2) Fâ'ilâtünFâ'ilâtünFâ'ilâtünFâ'ilün	18	50
3)Müstef'ilünMüstef'ilünMüstef'ilünMüstef'ilün	5	7
4) Fâ'ilâtünFâ'ilâtünFâ'ilün	5	3
5) Mefâ'ilünMefâ'ilün Fâûlün	3	-
6) Mef'ûlüFâ'ilâtün Mef'ûlüFâ'ilâtün	2	3
7) Fâ'ilâtünFâ'ilâtünFâ'ilün	2	-
8) Fâ'ilâtünFâ'ilâtünFâ'ilâtünFâ'ilün	2	-
9) Mefâ'ilünFe'ilâtün MeFâ'ilünfe'ilün	-	4
10) Mef'ûlüFâ'ilâtüMefâ'ilü Fâilün	-	2
11) Müfte'ilün Mefâ'ilün Müfte'ilün Mefâ'ilün	-	1
12) Müfte'ilün Müfte'ilün Fa'ilün	-	1
13)Fe'ilâtünFe'ilâtün Fe'ilâtün Fe 'ilün	2	10
TOPLAM	55	122

5.3. Beyit Sayısına Göre Tarihler

BEYİT SAYISI	LEYLA HANIM	ŞEREF HANIM
1 beyitten oluşan tarih manzumeleri	-	3
2 beyitten oluşan tarih manzumeleri	10	20
3 beyitten oluşan tarih manzumeleri	-	2
4 beyitten oluşan tarih manzumeleri	-	8
5 beyitten oluşan tarih manzumeleri	14	25
6 beyitten oluşan tarih manzumeleri	1	6
7 beyitten oluşan tarih manzumeleri	15	37
8 beyitten oluşan tarih manzumeleri	1	5
9 beyitten oluşan tarih manzumeleri	4	11
10 beyitten oluşan tarih manzumeleri	2	-
11 beyitten oluşan tarih manzumeleri	4	3
12 beyitten oluşan tarih manzumeleri	-	-
13 beyitten oluşan tarih manzumeleri	2	-
14 beyitten oluşan tarih manzumeleri	-	-
15 beyitten oluşan tarih manzumeleri	1	1
16 beyitten oluşan tarih manzumeleri	1	-
17 beyitten oluşan tarih manzumeleri	-	1

5.4. Mahlasın Geçtiği Tarihler

Leyla Hanım Divanı Toplam 55 tarihin 8 tanesinde mahlas kullanılmış 47'sinde kullanmamıştır.	Şeref Hanım Divanı Toplam 122 tarihin 37 tanesinde mahlas kullanılmamış 85 tarihte kullanılmıştır.
---	---

SONUÇ

Ebced hesabı bir olayın tarihini belirlemek için kullanılır. Divan şairleri bunun için o olayın tarihini verecek şekilde mısralar ve kelimeler söylerler. Hesap yapıldığında o olayın tarihi ortaya çıkar. Divan edebiyatı sanatçılarının birçoğu bu sanatı kullanmaktadır. Padişahların tahta çıkmaları, tanınmış kişilerin önemli görevlere getirilmeleri, viladet ve ölümler, sakal bırakma, düğün, zaferler, cami ya da diğer imarların yapımı için tarih düşürülmüştür.

Kaynaklara göre tarih düşürülme sanatı divan edebiyatında bir sanat olarak Fatih Devri sanatçılarından olan Hızır Bey tarafından kullanılmaya başlanmış ve Sururî ile altın çağını yaşamıştır. Divan edebiyatı geleneğinin hemen hemen tüm sanatçıları tarafından kullanılan bu sanat, kadın şairlerimiz Leyla Hanım ve Şeref Hanım tarafından da kullanılmıştır.

Yaptığımız çalışmadaki amacımız ebced hesabının özellikleri ve çeşitlerini ortaya koymak, Leyla Hanım ve Şeref Hanım divanlarındaki tarih metinlerinin özelliklerini ele almaktır.

Leyla Hanım Divanı'nda toplam 55 adet tarih manzumesi bulunmaktadır. Tarih manzumelerinin beyit sayısı 366'dır. Dokuz farklı konuda tarih manzumesi yazılmıştır. Vefat, bir göreve getirilme, viladet, bina yapımı, tahta çıkma, ok atma, sünnet, evlenme ve sakal bırakma üzerinedir. Şair, 47 tarihinde mahlas kullanmayıp 8'inde mahlas kullanmıştır. Sekiz ayrı aruz kalıbı kullanan sanatçının en çok tercih ettiği kalıp; mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün ve fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün'dür. Tarihler; daha çok 7,5 ve 10 beyitten oluşmaktadır. Leyla Hanım Divanı'ndaki tarihlerde tam tarih (bütün harflerin sayısal değerlerinin toplanması), noktasız harfler (sadece noktasız harflerin sayısal değerlerinin toplanması) ve noktalı (sadece noktalı harflerin sayısal değerlerinin toplanması) harflerin sayılmasıyla elde edilen tarihler mevcuttur. Mehmet Arslan'ın hazırlamış olduğu divandaki tarih metinlerinin 36'sında tarihler belirtilmiştir, geriye kalan 19 tarih metninde tarih bulunmamaktadır. Çalışmamızda beyitlerde işaret edilen hesaplamalara göre yazıldıkları tarihler bulunmuştur. Divandaki bazı tarihlerin de hesaplamalardakiyle uyummadığı tespit edilmiştir.

Şeref Hanım Divanı'nda toplam 122 adet tarih manzumesi bulunmaktadır. Tarih manzumelerinin toplam beyit sayısı 705'tir. On beş farklı konuda tarih manzumesi yazılmıştır. Bunlar sırasıyla; vefat, doğum, herhangi bir göreve getirilme, evlenme, inşa, Kur'an okumaya başlama, sakal bırakma, ev alma, Kur'an'ı hatmetme, bir binayı tamir etme, ney öğrenme, sema öğrenmeye başlama, keşide almaktır. Şeref Hanım'ın kadın olmasından kaynaklı Divanı'ndaki tarih manzumelerinin 36'sını kadın şairlere ayırmıştır. Şair tarih manzumelerinin 85'inde mahlas kullanmış 37'sinde mahlas kullanmamıştır. Ağırlıklı olarak yedi beyitli tarihler tercih etmiştir. On farklı kalıp kullanan sanatçı en çok; fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün ve mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün kalıplarını tercih etmiştir. Şeref Hanım Divanı'nda tam tarih (bütün harflerin sayısal değerlerinin toplanması), noktasız harfler (sadece noktasız harflerin sayısal değerlerinin toplanması) ve noktalı (sadece noktalı harflerin sayısal değerlerinin toplanması) harflerin sayılmasıyla elde edilen tarihler mevcuttur. Var olan tarihlerin hepsinin yazıldığı tarih Mehmet Arslan'ın ele aldığı divanda mevcuttur. Çalışmamızda, tarihlerin düşürüldüğü olayların tarihinin ebced hesabındaki karşılıklarını yazıp hesapladık ancak bazı tarihlerin divandakinden farklı olduğunu belirledik.

Edebiyatın birçok bilimle ilişkisi vardır; tarih, coğrafya, sosyoloji, psikoloji gibi. Hiç şüphesiz tarihte yaşanan olaylar doğrudan edebiyatın da konusu olmuştur. Örneği Kurtuluş Savaşı'nın olduğu dönemde bu savaşı anlatan birçok roman yazılmıştır. Yine Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile Tanzimat Edebiyatı başlamıştır. Aynı şekilde Osmanlı Beyliği'nin kurulmasıyla başlayan Divan Edebiyatı; Osmanlı'nın yükselmesi, duraklaması, gerilemesi ve dağılmasıyla paralel bir gelişim sürdürmüştür. Dolayısıyla edebiyatı tarihten çok uzakta düşünemeyiz. Bu doğrultuda ele alınan iki divandan da hareketle; dönemin tarihsel olaylarına ışık tutması sebebiyle tarih araştırmacılarına kaynaklık edebileceğini belirtebiliriz.

Tarih manzumeleri devlet erkanının önemli olaylarına yazılabileceği gibi şairin kendi yakın çevresine de yazılabilir. Bu yüzden yazılan metinler önemli ölçüde olayın gerçekleştiği tarihe istinaden yazıldığı için bu metinlerde edebi kaygının çok fazla olmadığını görmekteyiz. Özellikle Şeref Hanım Divanı'ndaki tarih manzumelerine bakıldığında evdeki kedisinin ölümü, cariyelerinin ölümü, yeğeni Nebil Bey'in başından geçen her olaya tarih düşürmesi bu düşüncemizi

kanıtlamaktadır. Her iki şairimiz tarih manzumelerine bakıldığında divanlarındaki diğer manzumelerine oranla edebi zevkin olmadığını görmekteyiz.

KAYNAKÇA

Adım Adım Osmanlı Tarihi. (2003). İstanbul: Boyut Yayın Grubu.

A'dan Z'ye Kültür ve Tarih Ansiklopedisi.(2004). Ankara: Yenişafak Yayın Kurulu.

Altınsu, A.(1972).**Osmanlı Şeyhülislamı.**Ankara: Ayyıldız Matbaası,.

Arslan, M. (2002).**Şeref Hanım Divanı.** İstanbul: Kitabevi.

Arslan, M.(2003). **Leyla Hanım Divanı.** İstanbul: Kitabevi.

Büyük Türk Klasikleri(1988). İstanbul: Ötüken- Söğüt Yayınları

Danişmend, İ.H.(1971).**Osmanlı Devlet Erkânı** . İstanbul:Türkiye Basımevi.

Devellioğlu, F.(2010).**Osmanlı-Türkçe Ansiklopedik Lûgat.** Ankara: Aydın Kitabevi.

İpekten, H.(2003).**Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz.** Ankara: Dergah Yayınları.

İpşirli, M.(1999).“*Mustafa Asım Efendi (Mekkezade)*”.**Yaşamlar ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi.** İstanbul.Yapı Kredi Yayınları.

İpşirli, M.(1988). “Abdullah Naili Paşa”.**TDV İslam Ansiklopedisi.** C.I.İstanbul. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s.315.

İsen, M. ve HORATA, O. (Editörler). (2005). **Eski Türk Edebiyatı El Kitabı.** Ankara: GrafikerYayınları.

Kanar, M.(1998). **Büyük Sözlük Farsça Türkçe.**İstanbul:Birim Yayınları.

Karabey, T. (1994). “Tarih Düşürme”, **TDV İslam Ansiklopedisi.** C. XL.İstanbul.Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları,s.80-82.

Kepecioğlu, K.(1952).**Tarih Lûgati,** Ankara: 21. Yüzyıl Yayınları.

Korkmaz, R.(2000). Keçecizde İzzet Molla(Hayatı-Sanatı-Edebi Kişiliği). **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,** X(1), 93-117.

Merçil, E. (1998).“Hazinedar”.**TDV İslam Ansiklopedisi.**C. XVII,İstanbul.Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s.141-143.

Ortaylı, İ. (2001). “Kadı”. *TDV İslam Ansiklopedisi*. C. XXIV. İstanbul. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s.69-73.

Öztuna, Y.(1992). *Büyük Tarih Ansiklopedisi*. Ankara: Bateş Yayınları. C. I-II.

Pala, İ.(1999). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Ötüken Yay.

Şemseddin, S.(2006). *Kamus-i Türki*. İstanbul: Çağrı Yayınları.

Uludağ, S. (1994). “Abdülkadir-i Geylani”, *TDV İslam Ansiklopedisi*. C.I. İstanbul. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s.234-239.

Uludağ, S.(2012). *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.

Uzun, M. (1994). “Ebced”, *TDV İslam Ansiklopedisi*. C. X. İstanbul. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s.68-70.

Yüksal, H. ve KÖKSAL, F. (Editörler). (1998). *Osmanlı Toplumunda Sâdât-ı Kirâm ve Nakibüleşrâflar, Ahmet Rif’at Devhatü’n- Nukabâ*, Sivas: Dilek Matbası.

Yakıt, İ.(2010). *Türk-İslam Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme*. İstanbul: Ötüken Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı :TEMİZALTIN DEDE Gözde
Uyruğu :TC
Doğum Tarihi ve Yeri :14.12.1989- VAN
Telefon :0553 290 41 81
Faks :-
E-mail :gozde_1412@hotmail.com

Eğitim

Lisans YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ 2010

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2012	MEB	ÖĞRETMEN

Yabancı Dil
İNGİLİZCE

Hobiler

Kitap okumak, müzik dinlemek, seyahat etmek.

LEYLA HANIM VE ŞEREF HANIM DİVANLARINDA TARİH MANZUMELERİ

ORJİNALLİK RAPORU

%**6**

BENZERLİK ENDEKSİ

%**6**

İNTERNET
KAYNAKLARI

%**2**

YAYINLAR

%**1**

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	perweb.firat.edu.tr İnternet Kaynağı	% 1
2	www.thesis.bilkent.edu.tr İnternet Kaynağı	% 1
3	polen.itu.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
4	dosyalar.nevsehir.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
5	Submitted to TechKnowledge Turkey Öğrenci Ödevi	<% 1
6	www.scribd.com İnternet Kaynağı	<% 1
7	www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com İnternet Kaynağı	<% 1
8	www.bilinmeyenturktarihi.com İnternet Kaynağı	<% 1

9	www.ehlisunnetbuyukleri.com İnternet Kaynağı	<% 1
10	www.turkishstudies.net İnternet Kaynağı	<% 1
11	en.wikipedia.org İnternet Kaynağı	<% 1
12	KAVAKLIYAZI, Ahmet. "15. YÜZYIL ŞAİRLERİNDEN DİYARBAKIRLI HALÎLÎ NİN ŞİİRLERİ", Selçuk Üniv. Edebiyat Fakültesi, 2015. Yayın	<% 1
13	turkoloji.cu.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
14	devdergisi.com İnternet Kaynağı	<% 1
15	molekuleredebiyat.com İnternet Kaynağı	<% 1
16	www.furkandergisi.com İnternet Kaynağı	<% 1
17	www.yaprak-forum.com İnternet Kaynağı	<% 1
18	mimoza.marmara.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1

www.turkiyatjournal.com

19	İnternet Kaynağı	<% 1
20	kutluforum.bedavaforum.biz İnternet Kaynağı	<% 1
21	dergipark.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
22	www.gulceedebiyat.com İnternet Kaynağı	<% 1
23	BARS, Mehmet Emin. "BATTAL GAZİ DESTANI NDA GÖNDERGELER VE ANIŞTIRMALAR ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME", Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü, 2015. Yayın	<% 1
24	www.turkiyat.hacettepe.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
25	KATGI, İsmail. "Osmanlı devleti'nde padişahın emriyle (siyaseten) katledilmiş şeyhülislamlar", 19 Mayıs Üniversitesi, 2013. Yayın	<% 1
26	bifdergi.ibu.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
27	pdf.gen.tr İnternet Kaynağı	<% 1

muhammedi.net

28	İnternet Kaynağı	<% 1
29	eprints.ibu.edu.ba İnternet Kaynağı	<% 1
30	Submitted to University of Bahrain Öğrenci Ödevi	<% 1
31	????? ? ????? ??????. "????????? ? ????? ?? ????????? ????????????", Dar Yafa Al-Elmia for Publishing & Distribution, 0000. Yayın	<% 1
32	ittu.academia.edu İnternet Kaynağı	<% 1
33	BATİSLAM, H Dilek. "DİVAN ŞİİRİNDE RAKİP VE LEYLA HANIM'IN RAKİP GAZELİ", Erzincan Üniv. Fen Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bl., 2013. Yayın	<% 1
34	Submitted to Fatih University Öğrenci Ödevi	<% 1
35	KUTLAR OĞUZ, Fatma Sabiha KUTLAR. "MEHMED NEBİL BEY VE HİCR Ü VİSÂL'İ", Erzincan Üniv. Fen Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bl., 2014. Yayın	<% 1
36	www.turuz.info İnternet Kaynağı	

		<% 1
37	www.tarihtarih.com İnternet Kaynağı	<% 1
38	documents.mx İnternet Kaynağı	<% 1
39	www.osmanlipadisahlari.org İnternet Kaynağı	<% 1
40	osmanlimirasi.net İnternet Kaynağı	<% 1
41	dergipark.ulakbim.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
42	tr.wikipedia.org İnternet Kaynağı	<% 1
43	es.scribd.com İnternet Kaynağı	<% 1
44	tarihtarih.com İnternet Kaynağı	<% 1
45	issuu.com İnternet Kaynağı	<% 1
46	www.medyumnehir.com İnternet Kaynağı	<% 1

Alıntıları çıkart

üzerinde

Eşleşmeleri çıkar

< 7 words

Bibliyografyayı Çıkart . üzerinde